

UNIVERZITA KARLOVA
HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Transgender problematika v současném judaismu

Transgender Issues in Contemporary Judaism

Diplomová práce

Vedoucí práce:

Mgr. David Biernot, Th.D.

Autor:

Bc. Tereza Portešová

Praha 2019

Poděkování

Ráda bych poděkovala Mgr. Davidu Biernotovi, Th.D. za vedení této práce. Dále děkuji své babičce Evě Novotné za pravopisnou a stylistickou kontrolu textu a celé své rodině za podporu a trpělivost.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci „Transgender problematika v současném judaismu“ vypracovala samostatně. Dále prohlašuji, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 15. 7. 2019

Tereza Portešová

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá tím, s jakými přístupy k transgender problematice se můžeme setkat v rámci tří, potažmo čtyř, hlavních proudů současného judaismu, ortodoxního – a ultra-ortodoxního – konzervativního a reformního. Postupně jednotlivé přístupy představuje a porovnává. Zároveň také přináší přehled toho, jak je pohlaví chápáno v tradičních židovských textech a v kabale. Práce je založena na odborné literatuře a elektronických zdrojích.

Klíčová slova

transgender, ortodoxní judaismus, konzervativní judaismus, reformní judaismus, ultra-ortodoxní judaismus, SRS, přeměna pohlaví, LGBT, transgender Židé

Annotation

This diploma thesis deals with different approaches to transgender issues within the three, or more precisely four, main denominations of contemporary Judaism, orthodox – and ultra-orthodox – conservative and reform. It gradually presents and compares their particular stances. It also gives an overview of how gender is understood in traditional Jewish texts and in Kabbalah. The thesis is based on the specialized literature and on the electronic resources.

Keywords

transgender, orthodox Judaism, conservative Judaism, reform Judaism, ultra-orthodox Judaism, SRS, sex change, LGBT, transgender Jews

Obsah

Obsah	5
Seznam zkratek	6
Úvod	7
1. Pohlaví v tradičním judaismu	10
1.1. Rozlišení pohlaví v Tanachu a rabínské literatuře	10
1.2. Pohlavní příslušnost a halacha	12
1.2.1. Oblékání, úprava vlasů, vousů a ochlupení a zkrášlování	13
1.2.2. Pravidla týkající se pohlavního styku, manželství a z něho vyplývajících povinností	14
1.2.3. Ostatní náboženské příkazy a jejich závislost na pohlaví	17
2. Pohlaví v kabale	20
2.1. Mužský a ženský prvek	20
2.2. Prostupování mužského a ženského principu	22
3. Transgender v současném judaismu	24
3.1. Ortodoxní judaismus	26
3.2. Ultra-ortodoxní judaismus	35
3.3. Konzervativní judaismus	43
3.4. Reformní judaismus	55
Závěr	68
Seznam použité literatury a zdrojů	71
Příloha	88
Abstrakt	92

Seznam zkratek

bT – Babylonský Talmud

Gn – Genesis

Ex – Exodus

Lv – Leviticus

Nu – Numeri

Dt – Deuteronomium

Pís – Píseň písní

Iz – Izajáš

Raši – rabi Šlomo ben Jicchak

Další použité zkratky týkající se transgender problematiky jsou obsaženy v příloze.

Úvod

Transgender¹ problematika je tématem, které je v současné společnosti velice aktuální. Stačí si vzpomenout třeba na spory ohledně služby transgender osob v americké armádě, které probíhají v poslední době v USA mezi prezidentem Trumpem a americkým federálním soudem. U nás se například od minulého roku diskutuje o tom, zda přijmout novelu zákona, která by transgender lidem umožnila nechat si úředně změnit pohlaví, aniž by museli podstoupit dosud požadovanou sterilizaci. Některé země se v posledních letech snaží osobám s odlišnou genderovou identitou² vyjít vstříc a ulehčit jim každodenní život například tím, že ruší toalety rozdělené podle pohlaví, nabízejí možnost zvolit si v různých dotaznících, formulářích a úředních dokumentech jiné pohlaví než jen „muž“ a „žena“ nebo ani vyplnění pohlaví nepožadují anebo třeba přistupují k používání genderově neutrálního jazyka.

Všechny tyto diskuse vyvolávají samozřejmě ve společnosti rozporuplné reakce, neboť jde o téma poměrně nové a kontroverzní. Stejně tak jako otázka genderu³ a transgender osob rezonuje ve sféře sekulární, dotýká se i oblasti duchovní a náboženské. Každé náboženství či duchovní směr si s sebou nese svůj osobitý přístup ke světu, svůj vlastní systém hodnot a představ o tom, co je správné, a co je zavrženíhodné, co je povolené, a co je zakázané a na jeho základě se vždy individuálně vyrovnává se změnami, které přináší moderní doba. Někdy se těmto změnám přizpůsobí a částečně se transformuje, jindy na ně naopak zareaguje tak, že se uzavře, nebo se dokonce radikalizuje.

Cílem této práce je přinést přehled a srovnání různých přístupů k transgender problematice v rámci tří, potažmo čtyř, hlavních proudů judaismu, ortodoxního – a ultra-ortodoxního – konzervativního a reformního.

V první části práce je představen pohled na pohlaví a jeho odlišnosti v tradiční židovské literatuře. Považuji za důležité poukázat na skutečnost, že ačkoli tehdejší učenci neznali to, co dnes označujeme jako transgender, počítali s existencí osob, které se z fyziologického hlediska odlišovaly a nacházely se mimo kategorie mužského a ženského pohlaví. Věnovali se tomu, jak je klasifikovat, jakým způsobem k nim z hlediska halachy správně přistupovat, jaké činnosti smějí a jaké nesmějí vykonávat, jaké se na ně vztahují

¹ viz tento termín v příloze

² viz tento termín v příloze

³ viz tento termín v příloze

micvot. Názory těchto učenců se později uplatnily právě při formování postojů současného judaismu k transgender osobám.

Druhá kratší kapitola je věnována pohledu na pohlaví z hlediska kabaly, která se neomezuje jen na jeho fyziologické rozlišení, ale zmiňuje se také o přítomnosti a vzájemném prolínání mužského a ženského principu či potence v lidské duši, na duchovní úrovni člověka. Tento přístup je již mnohem bližší našemu dnešnímu chápání genderové identity u transgender osob, která nezávisí pouze na složce fyziologické, ale projevuje se do velké míry v oblasti psychiky či, chceme-li, duše.

Nejdůležitější a nejrozsáhlejší částí této práce je kapitola třetí, která čtenáře postupně seznamuje s postoji jednotlivých proudů judaismu k problematice transgenderu, a to zejména z hlediska halachy, ale také co se týče oblasti liturgie a rituálů nebo sociální sféry.

Na konci práce je k dispozici příloha – Slovník použitých pojmů, které jsou pro transgender problematiku specifické a bez jejichž vysvětlení by nemusel být text srozumitelný. V průběhu celé práce využívám dvou zkratk, LGBT⁴ a SRS⁵, které jinak nalezneme i v odlišných podobách. Já jsem se rozhodla pro tyto jejich varianty, pouze s výjimkou citací, kde ponechávám původní verzi zkratky, kterou si zvolil autor textu.

Vzhledem k tomu, že toto téma nebylo dosud komplexně zpracováno, čerpala jsem z poměrně různorodých materiálů. Při psaní prvních dvou kapitol jsem pracovala s texty Tanachu a rabínské literatury a s odbornými publikacemi zaměřenými na kabalu. K tvorbě hlavní kapitoly jsem využila několik publikací zabývajících se přímo tématem transgenderu a judaismu, které se ale věnují spíše rovině sociální a prezentují různé zkušenosti a prožitky transgender Židů, které získali ve své komunitě především v období svého coming-outu⁶ či tranzice⁷. Abych mohla zohlednit také halachický přístup, který je pro tuto práci velmi podstatný, pracovala jsem s mnoha rabínskými vyjádřeními, rezolucemi a *t'suvami* (responsy), jež se tématu věnují. Dále jsem využila také texty různých rituálů a požehnání, která byla vytvořena či alespoň pozměněna tak, aby jejich podoba vyhovovala transgender osobám. Aby práce co nejlépe reflektovala právě situaci v současném judaismu, čerpala jsem v hojné míře také z článků na téma transgender problematiky v judaismu publikovaných na online zpravodajských serverech v posledních letech, z internetových stránek samotných transgender Židů, z webů jednotlivých židovských kongregací, z internetových stránek organizací, které se věnují podpoře a pomoci transgender Židům a tak dále. Z převážné

⁴ viz tento termín v příloze

⁵ viz tento termín v příloze

⁶ viz tento termín v příloze

⁷ viz tento termín v příloze

většiny jsou tyto zdroje cizojazyčné, psané především v angličtině a částečně také v hebrejštině.

1. Pohlaví v tradičním judaismu

1.1. Rozlišení pohlaví v Tanachu a rabínské literatuře

Judaismus rozeznává nejméně šest různých forem pohlavní příslušnosti. Kromě běžné duální diferenciaci pohlaví na muže (זָכָר) a ženu (אִשָּׁה) disponuje také pojmy „androgynos“ (אַנְדְּרוֹגִינוֹס), „tumtum“ (טַמְטוּם), „saris“ (סָרִיס) a „ajlonit“ (אֵילוֹנִית).

Rozlišení pohlaví člověka na mužské a ženské nalezneme již v první knize Mojžíšových: „*Bůh stvořil člověka, aby byl jeho obrazem, jako muže a ženu je stvořil.*“⁸ a dále „*Jako muže a ženu je stvořil, požehnal jim a v den, kdy je stvořil, dal jim jméno Adam (to je Člověk).*“⁹

Talmudický traktát *Eruvin* k tomu uvádí: „*Rabi Jeremiáš ben Eleazar také řekl: Adam byl nejdříve stvořen se dvěma tvářemi, jednou mužskou a jednou ženskou. Neboť je řečeno: Sevřel jsi mě zezadu i zpředu, svou dlaň jsi položil na mě. (Žalm 139,5). Stejně tak se píše: A Hospodin Bůh utvořil z „cela“, které vzal z člověka, ženu a přivedl ji k němu. (Gn 2,22) Rav a Šmuel se neshodují na významu slova „cela“ (צֶלַע). Jeden řekl: je tím míněna ženská tvář, ze které Bůh vytvořil Evu. A druhý řekl: Adam byl stvořen pomocí ocasu (זַנָּב), který mu Bůh odňal a vytvořil z něj Evu.*“¹⁰

V agadickém midraši *Berešit Raba* je první člověk, Adam, v návaznosti na tyto verše chápán jako *androgynos* – člověk, který nese mužské i ženské pohlavní znaky, je zároveň mužem i ženou v jedné osobě: „*Jeremiáš ben Eleazar řekl: Když Svatý, budiž veleben, stvořil Adama, stvořil ho jako androgyna, neboť je řečeno: Jako muže a ženu je stvořil, požehnal jim a v den, kdy je stvořil, dal jim jméno Adam. (Gen 5,2) Rabi Šmuel ben Nachman řekl: Když Bůh stvořil Adama, stvořil ho s dvojí tváří, potom ho rozdělil a udělal mu dva hřbety, jeden na té a druhý na oné straně.*“¹¹

Toto pojetí přebírá například Raši ve svém komentáři ke Genesis 1,27: „*Jako muže a ženu je stvořil. – A dále je řečeno: Vzal jedno z jeho žeber... (Tyto dvě pasáže se zdají být v rozporu.) Ale dle midrašického vysvětlení ho nejdříve stvořil se dvěma tvářemi a poté ho rozdělil.*“¹²

⁸ Gn 1,27

⁹ Gn 5,2

¹⁰ bT, *Eruvin* 18a,15

¹¹ *Berešit Raba* 8,1

¹² Raši k Gn 1,27:3

Naopak například Bachja ben Ašer tvrdí, že výrazy muž a žena v Genesis 1,27 odkazují k rozumu (לִשְׂכָל) a duši (נֶפֶשׁ), což jsou dvě složky lidské bytosti důležité pro získání moudrosti. Tělo zde nehraje příliš roli, slouží pouze jako schránka pro tyto dva komponenty vlastní člověku.¹³

Podstatu pojmu „*androgynos*“ definuje Mišna, traktát *Bikurim* 4, 1: „*Androgynos se v některých ohledech podobá mužům, a určitým způsobem se podobá také ženám. Něčím je podobný mužům i ženám zároveň a něčím se naopak ani mužům ani ženám nepodobá.*“¹⁴ Jde tedy o jedince, u kterého můžeme pozorovat mužské i ženské znaky. Přesněji řečeno, „*androgynos má mužské i ženské pohlavní orgány.*“¹⁵ V dnešním slova smyslu můžeme tedy hovořit o intersexuální osobě.¹⁶

Tumtum je dle Maimonidovy Mišne Tora „*každý, kdo nemá [viditelné] mužské ani ženské pohlavní orgány, ale jeho genitálie jsou zakryté [...]. Je [z hlediska pohlavní příslušnosti] neurčitý.*“¹⁷ Není na první pohled možné určit, zda je *tumtum* muž nebo žena. Ale ne proto, že by se jednalo o bezpohlavního jedince. Pohlavní orgány *tumtuma* pouze nejsou viditelné, jsou „*zakryté kůží se zvláštním otvorem, kterým může ven vycházet moč.*“¹⁸ „*Pokud je tumtum rozříznut [je mu provedena operace] a je nalezen mužský pohlavní orgán, je s konečnou platností považován za muže. A pokud je nalezen ženský pohlavní orgán, je s konečnou platností považován za ženu.*“¹⁹

Zatímco *androgynos* je částečně mužem a částečně ženou a tím pádem jeho pohlaví nelze nikdy jasně definovat, u *tumtuma* je jeho pohlavní příslušnost nejasná pouze dokud jsou jeho genitálie skryté.

Jako *saris* je v rabínské literatuře označován neplodný muž. Jeho neplodnost mohla vzniknout ze dvou různých příčin. Buďto je neplodný od narození, pak je nazýván „*saris chama*“ (סַרִּיס חַמָּה), nebo mu neplodnost byla způsobena člověkem a je označován jako „*saris adam*“ (סַרִּיס אָדָם). Za muže neplodného od narození je považován „*každý, komu je již dvacet let, a ještě nemá dva chloupky pubického ochlupení [...], nemá vousy, jeho vlasy vykazují defekt, jeho kůže je hladká [...], jeho hlas je zvláštní a není zřejmé, zda je mužský nebo ženský.*“²⁰

¹³ Bachja ben Ašer k Gn 5,2

¹⁴ Mišna, *Bikurim* 4,1

¹⁵ KARO, Josef. *Šulchan aruch*, Orach chajim 17,2

¹⁶ viz tento termín v příloze

¹⁷ MAIMONIDES. *Mišne Tora*, Išut 2,25

¹⁸ LIPSCHITZ, Israel. Joachin k Mišně *Jevamot* 8,29

¹⁹ MAIMONIDES. *Mišne Tora*, Išut 2,25

²⁰ bT, *Jevamot* 80b,4

Učenci se ale na tom, jaké znaky má *saris* mít, zcela neshodují. Nejsou za jedno ani v tom, zda musí vykazovat všechny v Talmudu uvedené charakteristiky nebo jen některé, aby mohl být klasifikován jako *saris*.²¹

Ajlonit je výraz pro neplodnou ženu, která není schopná mít dítě. Toto pojmenování pochází ze slova „*ajil*“ (אֵייל) neboli beran. Beran, stejně jako neplodná žena, nemůže porodit mládě.²² Za *ajlonit* se považuje „každá žena, které již bylo dvacet let, a ještě nemá dva chloupky pubického ochlupení [...], chybí jí nadra a během pohlavního styku pociťuje bolest, její podbřišek nevypadá žensky a její hlas je hluboký, takže není jasné, zda patří ženě nebo muži.“²³

Je třeba říct, že výše uvedené rozdělení je založeno na fyzické odlišnosti jednotlivých pohlaví. Vychází z pozorovatelných pohlavních znaků, jak primárních (pohlavní ústrojí)²⁴ tak sekundárních (pohlavní znaky, které se rozvíjejí až v dospívání a dospělosti, tedy pubické ochlupení, růst prsou u žen, prohloubení hlasu u mužů atd.),²⁵ nikoli z toho, s jakým pohlavím se daný jedinec sám identifikuje.

1.2. Pohlavní příslušnost a halacha

V Tanachu a rabínské literatuře najdeme nespočet pravidel, jež se týkají osob různého pohlaví. Nejčastější je samozřejmě halacha vztahující se na muže a ženy. Mezi těmito dvěma pohlavími je také, co se týče předpisů pro ně určených, nejvíce odlišností.

Předpisy vztahující se na osoby, které nejsou jednoznačně a plnohodnotně považovány ani za muže ani za ženu (tj. *androgynos*, *tumtum*, *saris* a *ajlonit*), jsou někdy stejné nebo podobné, nebo jsou alespoň často uváděny společně na jednom místě v textu. Jde zejména o to, zda se na tyto osoby má vztahovat halacha pro muže nebo pro ženu, což se liší případ od případu, a nelze to jednoznačně určit, stejně jako nelze jednoznačně určit pohlaví těchto jedinců.

Protože je pravidel vztahujících se k různým pohlavím skutečně velké množství, budou zde uvedena jen ta, která se blíže týkají tématu této práce.

²¹ bT, *Jevamot* 80b,7

²² bT, *Ketubot* 11a

²³ bT, *Jevamot* 80b,6

²⁴ Primární pohlavní znaky. *Velký lékařský slovník* [online]. [cit. 2019-07-14]. Dostupné z: <http://lekarske.slovníky.cz/lexikon-pojem/primarni-pohlavni-znaky-2>

²⁵ Sekundární pohlavní znaky. *Velký lékařský slovník* [online]. [cit. 2019-07-14]. Dostupné z: <http://lekarske.slovníky.cz/lexikon-pojem/sekundarni-pohlavni-znaky-3>

1.2.1. Oblékání, úprava vlasů, vousů a ochlupení a zkrášlování

V knize Deuteronomium se uvádí „Žena na sebe nevezme, co patří muži, a muž neobleče, co nosí žena. Hospodin, tvůj Bůh, má v ohavnosti každého, kdo to činí.“²⁶ Z jakého důvodu je oblékání oděvu opačného pohlaví zakázáno? Dle Rašiho se „žena nemá oblékat do mužských šatů, aby vypadala jako muž, za účelem obcování s mužem, neboť takto jedná jistě jen za účelem cizoložství.“²⁷ Ani muž by se neměl oblékat jako žena s cílem, aby ho nebylo možné od žen odlišit.²⁸ Všeobecně je oblékání oděvu opačného pohlaví za účelem opovrženého jednání zakázáno.²⁹

Ze zákazu oblékání ženského oděvu muži s cílem podobat se ženám vyplývá pro muže také zákaz provádět jakékoli úpravy svého zevnějšku sloužící ke zkrášlení způsobem, jakým se obvykle zkrášlují ženy. Tak se muž například nesmí líčit³⁰, odstraňovat si pubické ochlupení ani ochlupení v podpaží³¹, nesmí se vytrháváním zbavovat bílých vlasů.³² Vlasy si muž nesmí ani obarvit. Neměl by také nosit příliš barevný oděv nebo zlaté ozdoby, pokud je muži v daném kraji obvykle nenosí.³³

Stejně tak žena by se neměla odívat či se zdobit ničím, co běžně náleží mužům, jako je například klobouk nebo výzbroj a také by si neměla jako muž stříhat vlasy.³⁴ Talmud se zabývá také tím, zda žena může nosit zbraň. Je to zakázáno, neboť zbraň je obvykle nošena muži.³⁵

Zákaz oblékat si oděv opačného pohlaví je Maimonidem v *Sefer ha-micvot* zdůvodňován tím, že tento zvyk byl součástí rituálů modloslužebníků, a od nich se Židé snaží distancovat. Druhým důvodem dle něj je, jak již bylo uvedeno, že toto chování vede k zavrženému činům.³⁶

Muž ani žena se nesmějí zkrášlovat tetováním nebo zářezy do kůže, opět proto, že tyto praktiky jsou prováděny modloslužebníky.³⁷

²⁶ Dt 22,5

²⁷ Raši k Dt 22,5:1

²⁸ bT, *Nazir* 59a, 3 a Raši k Dt 22,5:2

²⁹ Raši k Dt 22,5:3

³⁰ bT, *Nazir* 59a,3

³¹ bT, *Nazir* 59a,1

³² bT, *Šabat* 94b,9

³³ MAIMONIDES. *Mišne Tora*, Avoda zara 12,10

³⁴ MAIMONIDES. *Mišne Tora*, Avoda zara 12,10

³⁵ bT, *Nazir* 59a,3

³⁶ MAIMONIDES. *Sefer ha Micvot*, Micvot lo ta'ase 40

³⁷ Lv 19,28; Dt 14,1; MAIMONIDES. *Mišne Tora*, Avoda zara 12,11-13

Mužům je v knize Leviticus přikázáno: „*Nebudete si přistřihovat na hlavě vlasy dokola, nezohavíš si okraj plnovousu.*“³⁸, to znamená, že si nesmějí odstranit vlasy, které se nacházejí u uší³⁹ a vousy oholit břitvou či si je vytrhat.⁴⁰ Jak uvádí Maimonides v *Průvodci zbloudilých*, je tomu tak (stejně jako u oblékání oděvu opačného pohlaví, tetování a zářezů do kůže) proto, že tyto úpravy zevnějšku byly zvykem modloslužebníků.⁴¹

Androgynos si nesmí „*ovinovat hlavu jako žena, nebo si ji oholit jako muž.*“⁴² a dle *Šulchan aruch* „*se tumtum a androgynos nesmí oblékat jako žena*“.⁴³

Z těchto pravidel dle některých učenců existují výjimky. Například při příležitosti svátku *Purim*, jehož součástí je i oblékání kostýmů a nošení masek, je dle Mahari Minze možné vzít si na sebe oděv příslušící opačnému pohlaví, protože tím nemáme v úmyslu přestoupit zákaz, ale pouze se radovat z *Purimu*.⁴⁴

S takovým přístupem ale nesouhlasí například rabi Eliezer z Metz, který takové chování zakazoval dokonce i v případě svateb. I autor komentáře *Bajit chadaš*, ve kterém je přístup Eliezera z Metz uveden, tento postoj rezolutně odmítá. Toto chování o *Purimu* podle něj není nevyhnutelné a radosti se dá jak při příležitosti svátku, tak při příležitosti svatby, dosáhnout jistě jinak než porušováním *micvot*.⁴⁵

1.2.2. Pravidla týkající se pohlavního styku, manželství a z něho vyplývajících povinností

V otázce uzavírání manželství a pohlavního styku se učenci, co se týče *androgyna*, *tumtuma*, *sarise* a *ajlonit* zcela neshodnou. Vzhledem k tomu, že se liší jejich názory na to, zda jsou tyto osoby zcela ženského nebo zcela mužského pohlaví nebo je jejich pohlavní příslušnost neurčitá, liší se i jejich postoje k této problematice.

Androgynos, který se vyznačuje tím, že má jak mužské, tak ženské pohlavní orgány, si může dle některých učenců vzít ženu, neboť je možné ho považovat za muže částečně nebo zcela.⁴⁶ Tento názor podporuje výrok rabiho Jose uvedený v traktátu babylonského

³⁸ Lv 19,27

³⁹ bT, *Makot* 20a,10

⁴⁰ bT, *Makot* 20a,11

⁴¹ MAIMONIDES. *More nevuchim* 3,37

⁴² MAIMONIDES. *Mišne Tora*, Avoda zara 12,10

⁴³ KARO, Josef. *Šulchan aruch*, Jore dea 182,5

⁴⁴ ISSERLES, Moše. *Darcej Moše*, Orach chajim 696,5

⁴⁵ SIRKES, Joel. *Bajit chadaš*, Jore dea 182,5:1

⁴⁶ bT, *Jevamot* 82b,7

Talmudu *Jevamot* 82b,1 „kněz, který je androgynos, umožňuje své ženě jíst t'rumu⁴⁷“, s nímž souhlasí také rabi Jochanan⁴⁸ a Šmuel.⁴⁹

Dle výroku Rava v traktátu *Jevamot* je ovšem androgynovi sňatek se ženou zakázán, neboť jak se zde uvádí: „Rav řekl: Zde by se na mišnu, která prohlašuje, že dle rabiho Jose kněz, který je androgynos, umožňuje své ženě jíst t'rumu, nemělo spoléhat vzhledem k baraitě, která učí něco jiného. V baraitě se učíme, že rabi Jose říká: Androgynos je bytost sama o sobě a učenci neurčili, zda je mužem či ženou. Proto je mu zakázáno se oženit [...]“.⁵⁰

Možnost uzavření sňatku s mužem není vyloučena automaticky, protože ne všichni učenci považují androgyna za plnohodnotného muže. Nicméně sňatek androgyna s mužem není po jeho uzavření považován za platný⁵¹, neboť by mužem být mohl a vztah dvou mužů je zakázán, jak uvádí kniha Leviticus: „Nebudeš obcovat s mužem jako s ženou. Je to ohavnost.“⁵² Androgynos dle Karova *Šulchan aruch* neprovádí *chalicu*⁵³ ani *jibum*⁵⁴.⁵⁵

Stejně jako sňatek androgyna a muže je zakázán i pohlavní styk androgyna s mužem, a ten, kdo by se takového činu dopustil, má být potrestán kamenováním. Učenci se rozcházejí pouze v názoru na to, jaký způsob pohlavního styku s androgynem vyžaduje tento trest. Zda si provinilý muž zaslouží kamenování, ať už měl s androgynem pohlavní styk jakýmkoli způsobem, lhostejno zda skrze jeho mužské či ženské pohlavní orgány. Nebo zda si zaslouží kamenování pouze v případě, že s ním měl styk tak, jako by byl muž. „Rav řekl: Co se týče androgyna, musí být muž, který s ním měl pohlavní styk na dvou místech, potrestán kamenováním, ať už do něj vnikl análně způsobem homosexuálního pohlavního styku, nebo skrze jeho ženské pohlavní orgány. [...] Rabi Eliezer řekl: Pokud by někdo měl pohlavní styk s androgynem, musí být potrestán kamenováním, jako by měl poměr s mužem. V jakém případě je tento výrok vyřknut? V případě, že s ním měl styk prostřednictvím jeho mužského pohlavního orgánu, tj. způsobem homosexuálního pohlavního styku, ale pokud s ním měl pohlavní styk prostřednictvím jeho ženského pohlavního orgánu, je od trestu kamenováním osvobozen.“⁵⁶

⁴⁷ kněžská dávka

⁴⁸ bT, *Jevamot* 82b,1

⁴⁹ bT, *Jevamot* 83b,2

⁵⁰ bT, *Jevamot* 82b,12-83a,1

⁵¹ bT, *Jevamot* 82b,8-9

⁵² Lv 18,22

⁵³ Rituál, při kterém se bezdětná vdova zbavuje povinnosti uzavřít levirátní manželství.

⁵⁴ Uzavření levirátního manželství, tedy sňatek bezdětné vdovy s bratrem jejího zesnulého manžela.

⁵⁵ KARO, Josef. *Šulchan aruch*, Even ha-ezer 172,8

⁵⁶ bT, *Jevamot* 83b,9

Otázka uzavírání manželství se ženou u *tumtuma*, který je apriori považován za *sarise* (neplodného muže), a u *sarise* samotného se řídí dle textu Tanachu „*Do Hospodinova shromáždění nevstoupí, kdo má rozdrčená varlata nebo uříznutý pyj.*“,⁵⁷ což je interpretováno tak, že „*saris si nevezme dceru Izraele.*“.⁵⁸ Přitom jsou ale často v textu Talmudu a dalších uváděna spojení jako „*žena sarise*“ a podobná. Dle *Sefer ha-chinuch* tento zákaz zřejmě platí pouze pro toho „*jehož pohlavní orgány byly poškozeny úderem člověka, nebo ranou od zvířete nebo stromu – to znamená, ne rukou Nebes – do takové míry, že se nemůže rozmnožovat.*“.⁵⁹ Zákazu vzít si dceru Izraele neboli židovskou ženu, tedy podléhá pouze *saris adam*, ne *saris chama*.

Co se týče *tumtuma* samotného, tomu je povolen sňatek jak se ženou, tak i s mužem. „*Pokud si tumtum vzal ženu, je jeho sňatek považován za platný, neboť by mohl být mužem a stejně tak, pokud si vzal muže, jeho sňatek je považován za platný, neboť by mohl být ženou.*“.⁶⁰ Existuje ještě zvláštní případ, kdy je mužský pohlavní orgán *tumtuma* skrytý, ale jeho varlata jsou z vnějšku viditelná. V tomto případě je jasné, že jde o muže a je mu tedy povoleno vzít si jen ženu.⁶¹ Pokud má u *tumtuma* dojít k ukončení manželství, je dle Rašiho třeba, aby své ženě dal *get* (rozvodový list), neboť je možné, že je to muž. Sňatek tak musí být ukončen řádně, jako by byl *tumtum* mužem skutečně.⁶²

Zvláštní pravidla pro *tumtuma* platí, pokud jde o provádění *chality*. „*Tumtum by neměl provádět chality, neboť je možné, že bude rozříznut [bude mu provedena operace] a zjistí se, že je to muž neplodný [eunuch] od narození. [saris chama]*“.⁶³ *Tumtum* je tedy, v případě, že se zjistí, že jde o muže, považován za neplodného a provedení *chality* by tím pádem bylo zbytečné, neboť by *tumtum* tak jako tak nebyl schopen zplodit potomka. *Tumtum* ale nemůže *chality* samozřejmě provádět ani v případě, kdy by se zjistilo, že je to žena. „*Tumtum by neměl provádět chality, neboť je možné, že bude rozříznut (bude mu provedena operace) a zjistí se, že je to žena, která určitě chality provádět nemůže [...]*“.⁶⁴

Eunuch neboli neplodný muž, jehož neplodnost byla způsobena člověkem (*saris adam*), má dle rabiho Akivy provádět *chality* a jeho bratři mají provádět *chality* s jeho ženou v případě, že by zemřel. Rabi Akiva vysvětluje svůj postoj tím, že *saris adam* byl

⁵⁷ Dt 23,2

⁵⁸ MAIMONIDES. *Mišne Tora*, negativní micvot, micva 360

⁵⁹ *Sefer ha chinuch* 559,1

⁶⁰ bT, *Jevamot* 72a,12, podobně také v bT, *Bechorot* 42b,8

⁶¹ bT, *Jevamot* 72a,14

⁶² Raši k *Jevamot* 72a,12 a Raši k *Bechorot* 42b,8

⁶³ bT, *Jevamot* 83b,7

⁶⁴ bT, *Jevamot* 83b,7

někdy dříve plodný a mohl tak mít teoreticky potomky. Ovšem eunuch od narození (*saris chama*) podle rabiho Akivy *chalicu* provádět nemůže, a stejně tak ji nemohou provádět ani jeho bratři s jeho ženou, protože je to muž neplodný od jakživa a nikdy děti mít nemohl.⁶⁵ Rabi Eliezer je ale opačného názoru a tvrdí, že je to právě *saris chama*, který by *chalicu* provádět měl, neboť jeho neplodnost může být ještě vyléčena. Kdežto *saris adam* již vyléčen být nemůže a zůstane definitivně neplodný. Není tedy šance, že by v budoucnu zplodil nějakého potomka a *chalicu* tak provádět nemůže ani on ani jeho bratři s jeho ženou.⁶⁶ Další část traktátu *Jevamot* tento rozpor uzavírá výrokem, že *saris* neprovádí ani *chalicu* ani *jibum*.⁶⁷ Dle Steinsaltzova komentáře se zde myslí *saris chama*⁶⁸ a jako právoplatný je tak přijat názor rabiho Akivy. *Chalicu* ani *jibum* není povinna provádět ani *ajlonit*.⁶⁹

1.2.3. Ostatní náboženské příkazy a jejich závislost na pohlaví

Povinnost provádět *micvot* je pro muže a ženy rozdílná. Muži jsou povinni provádět všechny pozitivní časově vázané *micvot*, naopak ženy této povinnosti až na několik výjimek nepodléhají. Časově vázané pozitivní *micvot* jsou takové, jejichž plnění se vztahuje k nějakému časovému období⁷⁰ například během dne nebo roku a jedná se o příkazy. Jde například o přikládání *t'filin*⁷¹, nošení *cicit*⁷², troubení na *šofar* na svátek *Roš ha-šana*⁷³, recitaci *Š'ma*⁷⁴, studium Tóry⁷⁵ a další. Ženy jsou z těchto časově vázaných příkazů povinny dodržovat pouze svěcení *šabatu*⁷⁶, jezení nekvašeného na svátek *Pesach*⁷⁷, zapalování chanukových světel⁷⁸ a všechny *micvot* týkající se svátku *Purim*.⁷⁹ Muži i ženy musí dodržovat všechny pozitivní časově nevázané *micvot* a všechny negativní *micvot*, ať už jsou časově vázané nebo ne. Výjimkou je několik negativních *micvot*, které pro ženy neplatí. Jde

⁶⁵ bT, *Jevamot* 79b,4

⁶⁶ bT, *Jevamot* 79b,5

⁶⁷ bT, *Jevamot* 79b,7

⁶⁸ Steinsaltz k *Jevamot* 79b,7

⁶⁹ bT, *Jevamot* 79b,7

⁷⁰ Raši k bT, *Kidušin*, 29a,6

⁷¹ bT, *Kidušin* 34a,1

⁷² KARO, Josef. *Šulchan aruch*, Orach chajim 17,2 a bT, *Kidušin* 33b,17

⁷³ bT, *Kidušin* 33b,17

⁷⁴ bT, *Berachot* 20b,2

⁷⁵ Dt 11,19

⁷⁶ KARO, Josef. *Šulchan aruch*, Orach chajim 271,2

⁷⁷ bT, *Pesachim* 43b,2

⁷⁸ KARO, Josef. *Šulchan aruch*, Orach chaim 675,3

⁷⁹ SOFER, Jakov Chajim. *Kaf ha-chajim* k *Šulchan aruch*, Orach chajim 694,3:1; bT, *Megila* 4a,5

o zákaz zastříhovat nebo oholit si vlasy a vousy a o zákaz, který se týká kněží, rituálně se znečistit kontaktem s mrtvolou.⁸⁰

Androgynos je povinen dodržovat všechny náboženské příkazy obsažené v Tóře, jako by byl muž.⁸¹ Existují ale i případy, kdy *androgynos* tyto příkazy nemůže provádět zcela stejně jako plnohodnotný muž. Jedná se například o recitaci *Birkat ha-mazon* neboli požehnání po jídle nebo o troubení na *šofar* během svátku *Roš ha-šana*. *Androgynos* může zbavit povinnosti troubení na *šofar* pouze jiného *androgyna*, nikdo jiný jím od této *micvy* být osvobozen nemůže.⁸² Pokud totiž budeme považovat *androgyna*, který trubicí na *šofar*, za muže, bude za muže považován i ten *androgynos*, který zvuk *šofaru* slyšel. A pokud budeme *androgyna* trubicího na *šofar* považovat za ženu, pak za ni bude považován i *androgynos*, jenž *šofar* zaslechl. Avšak plnohodnotný muž, který slyšel zvuk *šofaru*, nemůže být osvobozen od povinnosti troubení na *šofar androgynem*, neboť ten by mohl být považován za ženu a ženy tuto povinnost nemají, a tak nemohou tuto *micvu* provést za ostatní.⁸³ Stejná pravidla platí například i v případě recitace *Birkat ha-mazon*.⁸⁴ Žena je sice stejně jako muž povinna recitovat požehnání po jídle⁸⁵ a je možné, aby svou recitací tohoto požehnání osvobodila od stejné povinnosti i svého manžela, ale v traktátu *Berachot* je řečeno „*ať je proklet muž, za něhož musí recitovat požehnání jeho žena nebo děti*“.⁸⁶ Je tedy žádoucí, aby recitaci *Birkat ha-mazon* splnil muž sám za sebe.

Tumtum ve výše uvedených případech nemůže zprostit povinnosti splnění *micvy* ani jiného *tumtuma*, ani nikoho jiného. Je totiž možné, že *tumtum*, který *micvu* provádí, je ženou a druhý *tumtum* je mužem. A jak již bylo řečeno, ženy nemají povinnost tyto příkazy provádět a nemohou je tak provést ani za kohokoli jiného.⁸⁷

Jelikož *tumtum* není obřezán, nemůže provádět některé úkony, které jsou povoleny pouze dospělým obřezaným mužům. Jde o pojídání *t'rumy*⁸⁸, posvátných pokrmů⁸⁹ a pesachové oběti⁹⁰ a posvěcování vod.⁹¹

⁸⁰ bT, *Kidušin* 29a,6-7

⁸¹ Mišna, *Bikurim* 4,3

⁸² bT, *Roš ha šana* 29a,10

⁸³ Steinsaltz k bT, *Roš ha šana* 29a,10

⁸⁴ Tosefta, *Berachot* 5,16

⁸⁵ bT, *Berachot* 20b,1

⁸⁶ bT, *Berachot* 20b,12

⁸⁷ bT, *Roš ha šana* 29a,10; Steinsaltz o bT, *Roš ha šana* 29a,10 a Tosefta *Berachot* 5,16

⁸⁸ bT, *Jevamot* 72a,10; MAIMONIDES. *Mišne Tora*, T'rumot 7,11

⁸⁹ MAIMONIDES. *Mišne Tora*, Ma'ase ha-korbanot 10,9

⁹⁰ BABAD, Josef. *Minchat Chinuch* 17

⁹¹ Tosefta, *Para* 5,5; *Jevamot* 72b,11

Jaká halacha přesně platí pro *sarise* a *ajlonit*, není nikde uvedeno. Je jasné, že podléhají již výše zmíněným pravidlům, totiž že *saris adam* si nesmí vzít židovskou ženu a *saris chama* a *ajlonit* neprovádějí *chalicu* a *jibum*. Další pravidla, která by se na ně vztahovala, nejsou přesně specifikována, a tak jsou snad ve všech ostatních ohledech chápáni jako muž a žena.

2. Pohlaví v kabale

V kabale najdeme mnoho symboliky vztahující se k pohlaví a mnoho sexuální symboliky.⁹² Můžeme ji dle Idela rozdělit na symboliku takzvaně vertikální, která odráží vztah člověka a Boha a symboliku horizontální, která je obrazem vztahů mezi jedinci, kteří se nacházejí na stejné úrovni.⁹³ Vertikální symboliku dále Idel dělí na descendentní neboli sestupující, kde manifestace Boha sestupuje k člověku a dává se mu tak poznat, tu najdeme v teosofické kabale⁹⁴, a symboliku ascendentní neboli vystupující, kterou lze nalézt v kabale extatické, ale také v tradičních židovských textech jako je Tanach a rabínská literatura a jde zde o to, že mystik sám se snaží vlastní aktivitou přiblížit k Bohu.⁹⁵

2.1. Mužský a ženský prvek

V extatické kabale je mystik pojímán jako ženský prvek a Bůh neboli činný intelekt, jako prvek mužský. Mezi nimi probíhá intimní vztah, samozřejmě ve spirituálním slova smyslu.⁹⁶ Ukázkovou podobu této symboliky najdeme například v textech extatického mystika Abrahama Abulafii.⁹⁷ Jak již bylo řečeno výše, tento způsob vnímání vztahu mezi Bohem a člověkem nalezneme kromě extatické kabaly také v Tanachu a rabínské literatuře.⁹⁸ Tam je Bůh opět zastoupen mužským principem a roli ženského principu zde nemá jedinec, ale celý lid Izraele (*kneset Jisrael*). Metaforicky je jejich vztah vykládán jako vztah manžela, Boha, a manželky, Izraele.⁹⁹ V tradičních exegetických textech je na základě stejného principu vykládána také Píseň písní. Má jít prý pouze o obrazné vyjádření vztahu mezi lidem Izraele a Hospodínem, nikoli o skladbu s erotickým podtextem.¹⁰⁰

Naopak v teosofické kabale je mužský princip přiřazen člověku a ženský princip boží manifestaci, která k člověku sestupuje.¹⁰¹ Tento ženský princip božství je konkrétně zastoupen *Šechinou*, která v době fungování Chrámu dlela v nižší sféře lidí mezi dvěma

⁹² IDEL, Moshe. Sexual metaphors and praxis in the Kabbalah. OSTOW, Mortimer. *Ultimate Intimacy: the Psychodynamics of Jewish Mysticism*. Londýn: Karnac Books, 1995, s. 219. ISBN 978-1-85575-105-7.

⁹³ Tamtéž, s. 217.

⁹⁴ Tamtéž, s. 218.

⁹⁵ Tamtéž.

⁹⁶ Tamtéž.

⁹⁷ Tamtéž, s. 222.

⁹⁸ Tamtéž, s. 219.

⁹⁹ Tamtéž, s. 220.

¹⁰⁰ Tamtéž.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 218.

chrámovými cheruby, představujícími mužský a ženský prvek. Když byla boží vůle naplňována, byli cherubové otočeni tvářemi k sobě a *Šechina* setrvala mezi lidmi. Lidé plněním božích příkazů přispívali k harmonii ve vyšších sférách a jelikož nižší sféry jsou pouze odrazem těch vyšších, zůstávala harmonie i zde. Když lidé vůle Hospodina neuposlechli, cherubové byli otočeni od sebe a *Šechina* se vzdalovala z nižších sfér.¹⁰²

Po konci existence Chrámu nahradil vztah mužského a ženského prvku zastupovaný cheruby vztah muže a ženy. Cherubové byli totiž stejně jako muž a žena vytvořeni z jedné materiální substance představující dokonalou jednotu a stejně jako muž a žena vycházejí spolu se *sefirot*, jichž jsou odrazem, z jednoho zdroje bytí, maskulinního prvotního člověka.¹⁰³ Naplňováním svého vztahu, tedy uskutečňováním příkazu prokreace, se muž a žena, u nichž je splněn předpoklad rituální čistoty, podílejí na udržování harmonie v našem světě. Během jejich sexuálního spojení totiž vstupuje muž ve stavu duchovní intence v „*unio mystica*“ se *Šechinou* a přispívá tak k setrávající přítomnosti *Šechiny* dole,¹⁰⁴ neboť „*přirozené místo Šechiny bylo dole*“.¹⁰⁵ Kabala tak obohacuje manželství a sexuální akt o mystický rozměr, který z plození potomků činí až druhotný cíl vztahu mezi mužem a ženou. Nejpodstatnějším se stává sjednocení se *Šechinou* a výsledné udržení harmonie v tomto světě.¹⁰⁶

Vztahy v nižších sférách jsou, jak již bylo zmíněno, pouze nápodobou vztahů ve sférách vyšších. Spojením *sefirot Chochma* a *Bina*, které představují mužský, respektive ženský princip, bylo dle teosofické kabaly vytvořeno sedm nižších *sefirot*, které dále tento vztah mužského a ženského prvku odrážejí stejně tak, jako se projevuje i v našem světě.¹⁰⁷

Člověk pouze napodobuje vztah *Šechiny* a *sefirot*, které se ve vyšších sférách nacházejí. *Šechina*, ženský projev božství, se vztahuje primárně k *sefirot*, mužskému projevu božství. V knize *Zohar* nacházíme teorii, že vztah muže, člověka, je vztahem mezi dvěma ženami, lidskou ženou a ženskou manifestací Boha, *Šechinou*. A tomu odpovídá vztah

¹⁰² IDEL, Moshe. Sexual metaphors and praxis in the Kabbalah. OSTOW, Mortimer. *Ultimate Intimacy: the Psychodynamics of Jewish Mysticism*. Londýn: Karnac Books, 1995, s. 225. ISBN 978-1-85575-105-7.

¹⁰³ WOLFSON, Elliot R. Circle in the square: studies in the use of gender in Kabbalistic symbolism. Albany: State University of New York Press, c1995, s. 83. ISBN 07-914-2406-5.

¹⁰⁴ IDEL, Moshe. Sexual metaphors and praxis in the Kabbalah. OSTOW, Mortimer. *Ultimate Intimacy: the Psychodynamics of Jewish Mysticism*. Londýn: Karnac Books, 1995, s. 228-230. ISBN 978-1-85575-105-7.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 225.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 234.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 236-237.

Šechiny, která se nachází mezi dvěma muži, mužem lidským a mužskou manifestací Hospodina v podobě *sefirot*.¹⁰⁸

2.2. Prostupování mužského a ženského principu

Původní dokonalý člověk, tak jak se objevuje v příběhu o stvoření v druhé kapitole knihy Genesis, v sobě spojuje mužský i ženský prvek zároveň.¹⁰⁹ A to jak ve smyslu fyzického těla, tak i ve smyslu spirituálním. Na duchovní úrovni toto smíšení ženského a mužského prvku přetrvává u člověka i nadále. Každá lidská duše je androgynní podstaty, tedy má mužskou i ženskou spirituální potenci. Mužská potence, nazývaná *duchra*, je dynamická a aktivní. Ženská potence neboli *nukva* je pasivní a snadno ovlivnitelná. V každém jedinci se na spirituální úrovni tyto dvě potence spojují a podle konkrétní situace se jednou v lidském jednání více projevuje *duchra*, jindy zase *nukva*. Fyzické tělo člověka je na rozdíl od duše vždy buď jen ryze ženské nebo jen ryze mužské.¹¹⁰

Žena je stvořena vyjmutím žebra z androgynního člověka, který je ale i přesto, že je v něm obsažena i ženská potence, představován převážně jako muž. Zde tedy platí, že žena je součástí muže, vystupuje z něj,¹¹¹ stejně tak je v teosofické kabale mužský princip Boha výše postavený než princip ženský.¹¹²

Inkluze femininní složky v tu maskulinní se v teosofické kabale vyskytuje již od jejího počátku.¹¹³ Různým částem sefirotického systému jsou například přiřazeny různé části těla makročlověka, který je zjevně mužského pohlaví, vzhledem k tomu, že šestá *sefira Jesod* neboli Základ představuje falus makročlověka. *Sefira Jesod* je propojena s desátou *sefirou Malchut* odpovídající jazyku makročlověka, v níž má sídlit *Šechina* neboli ženský princip božství, která dohlíží na lidský svět. Kromě této *sefiroy* nenalezneme v popisu makročlověka nic, co by zde zastupovalo ženský princip. Rozhodně se tedy nedá hovořit o

¹⁰⁸ IDEL, Moshe. Sexual metaphors and praxis in the Kabbalah. OSTOW, Mortimer. *Ultimate Intimacy: the Psychodynamics of Jewish Mysticism*. Londýn: Karnac Books, 1995, s. 231. ISBN 978-1-85575-105-7.

¹⁰⁹ WOLFSON, Elliot. Crossing gender boundaries in kabbalistic ritual and myth. OSTOW, Mortimer. *Ultimate Intimacy: the Psychodynamics of Jewish Mysticism*. Londýn: Karnac Books, 1995, s. 256. ISBN 978-1-85575-105-7.

¹¹⁰ SOLOVEITCHIK, Joseph Dov a Arnold LUSTIGER. [Derashot ha-Rav: mi-pi ha-shemu'ah] = Derashot harav : selected lectures of Rabbi Joseph B. Soloveitchik. Union City, N.J.: Ohr Publishing, c2003, s. 4-5. ISBN 09-666-2321-5.

¹¹¹ WOLFSON, Elliot. Crossing gender boundaries in kabbalistic ritual and myth. OSTOW, Mortimer. *Ultimate Intimacy: the Psychodynamics of Jewish Mysticism*. Londýn: Karnac Books, 1995, s. 256. ISBN 978-1-85575-105-7.

¹¹² Tamtéž, s. 257.

¹¹³ Tamtéž.

žádné *sefiře*, která by představovala například ženské pohlavní orgány a na straně ženského prvku by tak odpovídala svou důležitostí mužskému pohlavnímu údu neboli *sefiře Jesod*.¹¹⁴ V *Šibolet šel Leket* od Mosese Zakuto se píše, že podstata Hospodina spočívá v *sefiře Jesod*, neboť *Nukba* neboli *sefira Malchut* je pouze nádobou přijímající semeno, které jí poskytuje *Jesod*. Falus, tedy *sefira Jesod*, je tím pádem centrem mužského i ženského prvku božství.¹¹⁵

V kabalistickém komentáři Josefa z Hamadanu se píše, že uprostřed člověka jsou dva otvory, které ho rozdělují na dvě části, mužskou a ženskou. Jeho záda a jeho obličej jsou dvěma tvářemi, mužskou a ženskou neboli velkou tvář a malou tvář, *zeir anpin* a *rav anpin*, tvář, která je ozářená a tvář, která není ozářená.¹¹⁶ I v tomto komentáři je větší důležitost dána mužskému principu představujícímu velkou tvář. Levá strana, která je pasivní, odsuzující, omezující a ženská je absorbována do pravé strany aktivní, milosrdné, překypující a mužské.¹¹⁷

Sexuální spojení muže a ženy je paralelou k původnímu splynutí mužského a ženského prvku v androgynní prvotní bytosti, jehož jednota byla porušena. Sexuálním spojením se opět obnovuje ideální stav absorbování ženského prvku do mužského.¹¹⁸

¹¹⁴ WOLFSON, Elliot. Crossing gender boundaries in kabbalistic ritual and myth. OSTOW, Mortimer. *Ultimate Intimacy: the Psychodynamics of Jewish Mysticism*. Londýn: Karnac Books, 1995, s. 257-258. ISBN 978-1-85575-105-7.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 268.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 259-260.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 266.

¹¹⁸ Tamtéž.

3. Transgender v současném judaismu

První známé operace přeměny pohlaví byly provedeny v první polovině 20. století v Berlíně. Šlo o částečnou FtM¹¹⁹ v roce 1912 a MtF¹²⁰ v roce 1931. Více se ale do povědomí zejména americké veřejnosti dostalo slovo transsexuál až po roce 1952, kdy operaci přeměny pohlaví podstoupil bývalý důstojník americké armády.¹²¹

Co se týče setkávání transgender problematiky a judaismu, to začalo výrazněji probíhat až na konci 20. a přelomu 20. a 21. století. Nicméně již dříve, v 70. letech 20. století, se začalo v judaismu o tomto tématu pomalu hovořit. Navíc se již v minulosti v židovských textech objevovaly popisy osob, u kterých se například z neznámých příčin objevily pohlavní orgány opačného pohlaví, z muže se stala žena a naopak, takže teoretická možnost přeměny pohlaví nebyla ani v minulosti pro judaismus zcela neznámou.¹²²

V ortodoxních kruzích se v té době začalo diskutovat o otázce přístupu k intersexuálním dětem z hlediska halachy a v té souvislosti i o otázce přeměny pohlaví. Nejvýznamnějšími aktéry této diskuse byli významní rabíni a lékaři Eliezer Waldenberg a Moshe Feinstein.¹²³ Waldenbergovi názory na tento problém dodnes mají v judaismu při rozhodování o přístupu k transgender osobám vliv, a to zejména v otázce SRS.¹²⁴ Ultra-ortodoxní judaismus se ve svém časopise *Ha-Maor* o transgender lidech poprvé zmiňuje také již v 70. letech 20. století.¹²⁵ První *t'suva* amerického reformního hnutí týkající se

¹¹⁹ viz tento termín v příloze

¹²⁰ viz tento termín v příloze

¹²¹ DZMURA, Noach. *Balancing on the mechitza: transgender in Jewish community*. Berkeley, Calif.: North Atlantic Books, c2010, s. 12. ISBN 9781556438134.

¹²² např. *t'suva* Josefa Pelagihho citovaná v *t'suvě* E. Waldenberga: WALDENBERG, Eliezer. *Cic Eliezer X*, 25,26:6, s. 177 nebo Ibn Ezra k Lv 18,22

¹²³ SCHIFRIN, Dan. Stanford prof: Talmudic rabbis were into analyzing sexuality. *The Jewish News of Northern California* [online]. 19.9.2014 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://www.jweekly.com/2014/09/19/the-space-between-stanford-prof-talmudic-rabbis-were-into-analyzing-sexuali/>

¹²⁴ Názory rabího Waldenberga zmiňuje ve svých *t'suvách* k transgender problematice jak konzervativní, tak reformní judaismus. V případě konzervativního judaismu jde dokonce o názor rozhodující o postoji celého hnutí, jak uvádím dále.

¹²⁵ GRAY, Hilel. The Transition of Jewish Biomedical Law: rhetorical and Practical Shifts in Halakhic Discourse on Sex-Change Surgery. *Nashim: a Journal of Jewish Women's Studies & Gender Issues*. Indiana University Press, 2015, **číslo 5776/2015(29)**, 83-84. ISSN 1565-5288.

transgender osob byla vydána již v roce 1971¹²⁶, další následovala v roce 1978¹²⁷. Pouze konzervativní judaismus přišel s *t'suvou* na toto téma až v roce 2003.¹²⁸

Prvním mediálně známým případem transgender osoby židovského původu bylo v roce 1998 vystoupení izraelské zpěvačky Sharon Cohen prezentující se pod uměleckým jménem Dana International v soutěži Eurovision, ve které zvítězila.¹²⁹ Sharon Cohen se narodila jako Yaron Cohen, tedy jako chlapec¹³⁰, ale později podstoupila přeměnu pohlaví a stala se ženou.¹³¹ Po její výhře v soutěži Eurovision začali ortodoxní rabíni diskutovat o tom, zda může tato transgender žena¹³² navštěvovat synagogu. Došli k názoru, že ačkoli absolvovala přeměnu pohlaví, nelze ji považovat za ženu, ale je stále mužem. Tím pádem by bylo možné, aby byla započtena do *minjanu*. Ovšem vzhledem k tomu, že zároveň již nevypadala jako muž, ale jako žena, bylo rabíny rozhodnuto, že se nemůže se na bohoslužbě aktivně podílet jako *ba'al t'fila*,¹³³ neboť by tím byl porušen zákaz¹³⁴ *kol iša*.¹³⁵

Po roce 2000 začali první transgender Židé studovat na rabínských školách a stávat se rabíny.¹³⁶ Byly vydávány další *t'suvy*, rezoluce a jiné odborné práce týkající se otázky transgender osob v judaismu. Především v rámci konzervativního a reformního judaismu

¹²⁶ *Surgery for Transsexuals* [online]. Central Conference of American Rabbis, 1971 [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: <https://www.ccarnet.org/ccar-responsa/mrr-128-133/>

¹²⁷ *Marriage After a Sex-Change Operation* [online]. Central Conference of American Rabbis, 1978 [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: <https://www.ccarnet.org/ccar-responsa/arr-416-419/>

¹²⁸ RABINOWITZ, Mayer. *Status Of Transsexuals*. [online]. The Committee on Jewish Law and Standards of the Rabbinical Assembly, 2003 [cit. 2019-07-02]. Dostupné z: https://www.rabbinicalassembly.org/sites/default/files/assets/public/halakhah/teshuvot/20012004/rabinowitz_transsexuals.pdf

¹²⁹ SCHIFRIN, Dan. Stanford prof: Talmudic rabbis were into analyzing sexuality. *The Jewish News of Northern California* [online]. 19.9.2014 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://www.jweekly.com/2014/09/19/the-space-between-stanford-prof-talmudic-rabbis-were-into-analyzing-sexuali/>; Her Story. *Dana-International.net: a Star Online* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <http://www.dana-international.net/bioeng.html>

¹³⁰ IVRY, Benjamin. In Israel, Not So Many Gay Days?. *Forward: The Schmooze* [online]. 2.6.2010 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://forward.com/schmooze/128464/in-israel-not-so-many-gay-days/>

¹³¹ Her Story. *Dana-International.net: a Star Online* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <http://www.dana-international.net/bioeng.html>

¹³² viz tento termín v příloze

¹³³ Osoba, která vede modlitbu při židovské bohoslužbě.

¹³⁴ mužům je v bT, *Berachot* 24a,17 na základě textu z Izajáše a Písňe písní zakázáno poslouchat ženský hlas: „„*At' se odkryje tvá nahota, ať se ukáže tvá hanba.*“ (Iz 47,3). Šmuel dále řekl: *Hlas ženy je považován za nahotu, což vyvozuje z opěvování ženského hlasu, neboť je řečeno: „Jak lahodný je tvůj hlas! Jak půvabnou máš tvář!“* (Pís 2,14)“

¹³⁵ SCHIFRIN, Dan. Stanford prof: Talmudic rabbis were into analyzing sexuality. *The Jewish News of Northern California* [online]. 19.9.2014 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://www.jweekly.com/2014/09/19/the-space-between-stanford-prof-talmudic-rabbis-were-into-analyzing-sexuali/>

¹³⁶ např. Reuben Zelman a Elliot Kukla, viz ZEVELOFF, Naomi. *Transgender & Jewish*. New York: The Forward Association, 2014, s. 4-5. ISBN 978-1-499339-72-7.

začaly také vznikat nové či pozměněné rituály a požehnání,¹³⁷ rozšířil se počet organizací a iniciativ pro transgender Židy¹³⁸ a začala se hledat různá nová řešení a přístupy, které by mohly přispět k jejich komfortnějšímu životu v rámci judaismu.¹³⁹ Transgender osoby se, jak je vidět, postupně stávají součástí židovských denominací a řešení transgender problematiky v rámci judaismu je tedy jistě potřebné.

Přístup k transgender problematice v judaismu se samozřejmě v jeho jednotlivých směrech liší, stejně jako se tyto proudy rozcházejí i v názorech na jiné otázky. Nejvíce v souladu s halachou k transgender problematice přistupuje ortodoxní judaismus a jiný pohlavní status transgender osob, než jaký jim byl připsán při narození, v podstatě neuznává. Trochu benevolentněji se k této otázce staví judaismus konzervativní a nejliberálnější je postoj reformního judaismu. Pohledy jednotlivých směrů judaismu na transgender problematiku budou představeny v následujících podkapitolách.

3.1. Ortodoxní judaismus

Ortodoxní autority se při rozhodování v otázce transgender osob většinou drží celkem striktně doslovného znění halachických textů. Kromě tradiční literatury, tedy Tanachu, a rabínské literatury, jsou důležitými zdroji v této oblasti také názory tak zvaných *poskim* neboli židovských zákonodárců a ortodoxních rabinů. Podstatné jsou samozřejmě také výpovědi transgender Židů pocházejících z ortodoxního prostředí.

Velmi důležitou autoritou ortodoxního judaismu, která se vyjadřovala k transgender problematice, byl lékař a rabin Eliezer Waldenberg. Ve svém díle *Cic Eliezer* se kromě lékařské etiky věnoval také tématu intersexuálních dětí a otázce přeměny pohlaví a rekonstruktivních operací pohlavních orgánů. Ač s jeho názory mnoho současných ortodoxních rabinů nesouhlasí, jeho vliv na diskusi o transgender problematice je nesporný.

¹³⁷ např. KUKLA, Elliot. *A Blessing for Transitioning Genders* [online]. 2006 [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: http://www.transtorah.org/PDFs/Blessing_for_Transitioning_Genders.pdf; KUKLA, Elliot. *Transgender and Gender-Nonconforming Jewish Wedding Service* [online]. 2006, s. 1 [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: http://www.transtorah.org/PDFs/Trans_Jewish_Weddings.pdf; KUKLA, Elliot a Ari Lev FORNARI. *Blessing for Chest Binding* [online]. 2007 [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: http://www.transtorah.org/PDFs/Chest_Binding_Blessing.pdf; KAPOR, Emily Aviva. *אשר יצא | Asher Yatsar prayer for recognizing the Divine Image in all our bodies by R' Emily Aviva Kapor* [online]. 2015 [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: <https://opensiddur.org/prayers/solilunar/everyday/daytime/birkhot-hashahar/asher-yatzar-by-emily-aviva-kapor/>; KAPOR-MATER, Emily Aviva. *A Mikveh Ritual for Transitioning Gender* [online]. [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: <https://emilyaviva.com/files/mikveh-transition-ceremony.pdf>

¹³⁸ např. JQY, Keshet, Netivot, Or Chayim, Shoval

¹³⁹ viz např. rezoluce konzervativního a reformního judaismu

Z řady dalších významných ortodoxních rabínů, kteří se otázce transgender osob a SRS věnovali, můžeme jmenovat například rabiho Moshe Feinsteina, J. Davida Bleicha, Edana Ben-Ephraima nebo Jehudu (Ariho) Leva Grosnase.¹⁴⁰

Většina ortodoxních rabínů změnu pohlaví považuje za porušení halachy¹⁴¹ a tvrdí, že ani SRS nemůže změnit pohlaví jedince.¹⁴² Jak uvádí americký ortodoxní rabín Anthony Manning ve své práci věnující se otázce transgender osob a SRS z roku 2016,¹⁴³ nepřipustnost SRS zakládají ortodoxní autority na zákazu kastrace. Ten najdeme v knize Leviticus: „*Zvíře s varlaty rozmáčkнутými, roztlučenými, odříznutými nebo pořezanými nepřinesete Hospodinu. To ve své zemi dělat nebudete.*“¹⁴⁴

V Talmudu je zákaz kastrace kromě zvířat dále rozšířen i na člověka.¹⁴⁵ V *Šulchan aruchu* se navíc dozvídáme, že „*kdo vykastruje samici, ať už lidskou nebo zvířecí, nebude potrestán (Rema: ale je to zakázáno).*“¹⁴⁶ Je tedy zakázáno vykastrovat muže i sterilizovat ženu. Jen v případě ženy ten, kdo ji zbavil plodnosti, není za svůj čin trestně odpovědný. Původní zákaz se omezuje pouze na zemi Izrael, Maimonides ale v *Mišne Tora*¹⁴⁷ uvádí, že je zakázáno kastrovat jak lidi, tak zvířata nejen v zemi Izrael, ale po celém světě.¹⁴⁸

Jak již bylo uvedeno v první kapitole, v Tóře je také zakázáno oblékat si oděv opačného pohlaví,¹⁴⁹ dle Rašiho z důvodu prevence zastření rozdílu mezi pohlavími, které může vést k cizoložství.¹⁵⁰ Dále je zakázáno i osvojit si chování jedince opačného pohlaví, co se týče například úpravy vlasů, ochlupení, zkrášlování se a podobně.¹⁵¹

Dnešní ortodoxní rabíni pod tento zákaz podle Manninga zahrnují také SRS a hormonální terapii¹⁵². Navíc je od osoby, která chce podstoupit změnu pohlaví, obvykle

¹⁴⁰ viz dále

¹⁴¹ MANNING, Anthony. *The Halachic Status of Gender Reassignment* [online]. 2016, s. 7 [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.rabbimanning.com/wp-content/uploads/2016/04/Transgender-and-Judaism.pdf>; GRAY, Hilel. *The Transition of Jewish Biomedical Law: rhetorical and Practical Shifts in Halakhic Discourse on Sex-Change Surgery. Nashim: a Journal of Jewish Women's Studies & Gender Issues*. Indiana University Press, 2015, **řaro 5776/2015**(29), 83. ISSN 1565-5288.

¹⁴² ZEVELOFF, Naomi. *Transgender & Jewish*. New York: The Forward Association, 2014, s. 2. ISBN 978-1-499339-72-7.

¹⁴³ MANNING, Anthony. *The Halachic Status of Gender Reassignment* [online]. 2016, s. 4 [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.rabbimanning.com/wp-content/uploads/2016/04/Transgender-and-Judaism.pdf>

¹⁴⁴ Lv 22,24

¹⁴⁵ bT, *Šabat* 110b,6

¹⁴⁶ KARO, Josef. *Šulchan aruch*, Even ha-ezer 5,11

¹⁴⁷ MAIMONIDES. *Mišne Tora*, hilchot Isurej bia 16,10

¹⁴⁸ MANNING, Anthony. *The Halachic Status of Gender Reassignment* [online]. 2016, s. 4 [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.rabbimanning.com/wp-content/uploads/2016/04/Transgender-and-Judaism.pdf>

¹⁴⁹ Dt 22,5

¹⁵⁰ Raši o Dt 22,5:1

¹⁵¹ bT, *Nazir* 59a,1 a 3; bT, *Šabat* 94b,9; MAIMONIDES. *Mišne Tora*, Avoda zara 12,10; MAIMONIDES. *Mišne Tora*, hilchot Avodat kochavim 12

¹⁵² viz tento termín v příloze

vyžadováno, aby nějakou dobu v roli tohoto pohlaví žila a již jen tím dochází k porušení zákazu napodobování opačného pohlaví i zákazu oblékání oděvu opačného pohlaví. Kromě toho také provedení SRS odporuje zákazu *chovel be-acmo* neboli zákazu sebepoškození.¹⁵³ Dle výše uvedeného je tedy jasné, že na základě stanovisek ortodoxního judaismu je změna pohlaví se vším, co zahrnuje, tedy včetně hormonální terapie a SRS, z hlediska halachy zakázána.¹⁵⁴

I když v tradičních židovských textech najdeme, jak jsem již uvedla, i jiné kategorie pohlaví, než jsou muž a žena (*androgynos, tumtum, saris, ajlonit*), je přesto judaismus a zejména ten ortodoxní založen na přísném rozdělení rolí muže a ženy například v oblasti náboženské a rituální praxe, v prostředí rodiny nebo společenského života a tak dále. I z tohoto hlediska je pro ortodoxní judaismus velmi těžké přijmout transsexualitu a možnost změny pohlaví.¹⁵⁵

Dále je otázkou, zda SRS, pokud je již provedena, mění dle ortodoxního judaismu pohlaví daného člověka. Ibn Ezra uvádí ve svém komentáři k Leviticu¹⁵⁶ citaci výroku rabiho Chananela, který se zmiňuje o muži, jehož tělo se změnilo tak, že získal ženské pohlavní orgány. Tento člověk je i přesto dle rabiho Chananela dále považován za muže. Není klasifikován ani jako žena, a dokonce ani jako *androgynos*, i když má zřejmě mužské i ženské pohlavní orgány. Na základě výroku rabiho Chananela tedy většina autorit ortodoxního judaismu předpokládá, že SRS pohlaví člověka z hlediska halachy nemění.¹⁵⁷ Tento názor zastává mimo jiné například Jehuda Lev Grosnas¹⁵⁸ nebo Moshe Feinstein, který za faktor určující pohlaví považuje genetickou výbavu člověka.¹⁵⁹

¹⁵³ KARO, Josef. *Šulchan aruch*, Chošen mišpat 420,31

¹⁵⁴ MANNING, Anthony. *The Halachic Status of Gender Reassignment* [online]. 2016, s. 4 [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.rabbimanning.com/wp-content/uploads/2016/04/Transgender-and-Judaism.pdf>

¹⁵⁵ GRAY, Hilel. The Transition of Jewish Biomedical Law: rhetorical and Practical Shifts in Halakhic Discourse on Sex-Change Surgery. *Nashim: a Journal of Jewish Women's Studies & Gender Issues*. Indiana University Press, 2015, **číslo 5776/2015(29)**, 82. ISSN 1565-5288.

¹⁵⁶ Ibn Ezra k Leviticu 18,22

¹⁵⁷ MANNING, Anthony. *The Halachic Status of Gender Reassignment* [online]. 2016, s. 5 [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.rabbimanning.com/wp-content/uploads/2016/04/Transgender-and-Judaism.pdf>; BLEICH, J. David. *Transsexual Surgery*. ROSNER, Fred, J. David BLEICH a Menachem M. BRAYER. *Jewish bioethics*. Augm. ed. Hoboken, NJ: KTAV Pub. House, c2000, s. 211. ISBN 0881256625.

¹⁵⁸ MANNING, Anthony. *The Halachic Status of Gender Reassignment* [online]. 2016, s. 5 [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.rabbimanning.com/wp-content/uploads/2016/04/Transgender-and-Judaism.pdf>

¹⁵⁹ GRAY, Hilel. The Transition of Jewish Biomedical Law: rhetorical and Practical Shifts in Halakhic Discourse on Sex-Change Surgery. *Nashim: a Journal of Jewish Women's Studies & Gender Issues*. Indiana University Press, 2015, **číslo 5776/2015(29)**, 89. ISSN 1565-5288.

Naopak rabi Eliezer Waldenberg tvrdí, že pohlaví jedince je určeno pouze jeho vnějšími pohlavními orgány bez ohledu na genetiku¹⁶⁰, což by ovšem znamenalo, že po provedení SRS dochází ke změně pohlaví.¹⁶¹

Dle většiny ortodoxních rabínů ale SRS, jak již bylo uvedeno výše, pohlaví člověka změnit nemůže a názor rabiho Waldenberga je tedy dle Manninga považován za menšinový a nedostatečně podložený.¹⁶² Navíc někteří ortodoxní rabíni Waldenbergovi vyčítají, že pravidlo posuzování pohlaví jedince na základě vnějších pohlavních orgánů aplikuje i na transgender osoby po SRS, přestože v jejich případě jde o pohlavní orgány uměle vytvořené a nefunkční.¹⁶³ Ale určovat pohlaví na základě genetické informace je také do určité míry problematické, neboť v dřívějších dobách, kdy ještě genetické testy byly něčím zcela neznámým, rozhodoval z hlediska halachy zejména vzhled jedince.¹⁶⁴

Určování pohlaví člověka na základě vnějších pohlavních orgánů prosazuje stejně jako Waldenberg také rabi Edan Ben-Efraim. Ale na rozdíl od Waldenberga a ve shodě s ostatními ortodoxními autoritami nepřiznává SRS možnost změnit pohlaví člověka. A to proto, že dle něj o pohlaví jedince rozhodují pohlavní orgány přítomné při narození.¹⁶⁵ Zároveň ale Ben-Efraim, inspirován kabalou, prosazuje představu, že duše má již od svého stvoření pohlavní identitu. A je to dle jeho interpretace právě duše, která byla pověřena plněním všech *micvot*, nikoli tělo. To Ben-Efraim vidí jako pouhý obal pro duši. Mužská a ženská duše se, jak tvrdí, liší. Vzhledem k tomu, že pohlavní identita člověka sídlí v duši, nelze ji změnit operací. Zároveň si ale Ben-Efraim trochu protičeří, když říká, že v případě, že se pohlaví těla a duše neshoduje a muž je například obdařen ženskou duší, je stále povinen plnit všechny své povinnosti jako muž. A to proto, že náboženské povinnosti, jak Ben-Efraim vysvětluje, byly sice předány duši, ale jsou vykonávány prostřednictvím těla. Rozhodující je tedy pro Ben-Efraima z hlediska halachy v konečném důsledku tělo.¹⁶⁶

Otázkou také je, zda transgender muž¹⁶⁷, kterému byl při SRS vytvořen umělý penis, má absolvovat obřízku. Rabi J. David Bleich je přesvědčen, že takovýto pohlavní orgán jistě

¹⁶⁰ WALDENBERG, Eliezer. *Cic Eliezer XI*, 78, s. 215

¹⁶¹ MANNING, Anthony. *The Halachic Status of Gender Reassignment* [online]. 2016, s. 5 [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.rabbimanning.com/wp-content/uploads/2016/04/Transgender-and-Judaism.pdf>

¹⁶² Tamtéž, str. 7.

¹⁶³ GRAY, Hilel. The Transition of Jewish Biomedical Law: rhetorical and Practical Shifts in Halakhic Discourse on Sex-Change Surgery. *Nashim: a Journal of Jewish Women's Studies & Gender Issues*. Indiana University Press, 2015, **řaro 5776/2015**(29), 89. ISSN 1565-5288.

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 90.

¹⁶⁵ Tamtéž.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 92-94.

¹⁶⁷ viz tento termín v příloze

obřezán být nemusí.¹⁶⁸ Svůj názor vyvozuje ze dvou zdrojů. Prvním je dílo Jakoba Emdena *Šeilat ja 'avec*,¹⁶⁹ které se věnuje podobnému problému, jaký řeší Bleich, pouze ve spojení s vrozenou vadou, nikoli s operací pohlavních orgánů, a v takovém případě dle něj obřízka není vyžadována. Druhým zdrojem je responsum Josefa Pelagihho *Josef et echav*¹⁷⁰, kde se v citaci z *Jad ne 'eman* píše, že i kdyby nový pohlavní orgán vypadal stejně jako skutečný penis, obřízka se neprovádí. Příkazu obřízky tedy podléhají z hlediska halachy pouze muži, nikoli FtM osoby po přeměně pohlaví.¹⁷¹

Co se týče pravidel pro ukončení manželství s osobou, která podstoupila přeměnu pohlaví a SRS, někteří ortodoxní rabíni, a mezi nimi i Eliezer Waldenberg, zastávají názor, že manželství je automaticky anulováno a k jeho ukončení není potřeba *get*. Waldenberg svůj postoj vyvozuje ze dvou hlavních pramenů. Zaprvé z *t'šuvy* rabiho Josefa Pelagihho,¹⁷² kde je popisován případ ženy, které z neznámé příčiny vyrostou mužské pohlavní orgány. Dle Pelagihho tato žena již není ženou, ale spíše mužem, k ukončení manželství s ní tedy není potřeba *get* a manželství zaniká, většina ale s tímto postojem nesouhlasí.¹⁷³ A zadruhé z *T'rumat ha-dešen*¹⁷⁴ a *Minchat chinuch*¹⁷⁵, kde je diskutován případ vdovy proroka Eliáše, který se stal andělem. Dle *T'rumat ha-dešen* se tato žena může znova vdát za jiného muže, neboť anděl nemá status muže a manželství s ním tedy není již platné. V *Minchat chinuch* se dále vysvětluje, že uzavření manželství ženy a anděla by bylo již od počátku neplatné, a proto nastane-li taková situace jako v případě proroka Eliáše až po uzavření manželství, jeho platnost se tím automaticky ruší.¹⁷⁶ Většina ortodoxních rabínů ale s takovým postojem nesouhlasí a *get* pro ukončení manželství požaduje.¹⁷⁷

Ortodoxní autority se také zabývají otázkou recitace ranního požehnání osobami, které podstoupily změnu pohlaví.¹⁷⁸ Muži během tohoto požehnání běžně recitují „*še lo*

¹⁶⁸ BLEICH, J. David. *Transsexual Surgery*. ROSNER, Fred, J. David BLEICH a Menachem M. BRAYER. *Jewish bioethics*. Augm. ed. Hoboken, NJ: KTAV Pub. House, c2000, s. 212. ISBN 0881256625.

¹⁶⁹ EMDEN, Jakob. *Šeilat ja 'avec* I, 171, s. 271

¹⁷⁰ PELAGI, Josef. *Josef et echav*, oddíl gimel, s. 63

¹⁷¹ BLEICH, J. David. *Transsexual Surgery*. ROSNER, Fred, J. David BLEICH a Menachem M. BRAYER. *Jewish bioethics*. Augm. ed. Hoboken, NJ: KTAV Pub. House, c2000, s. 212. ISBN 0881256625.

¹⁷² *t'šuva* Josefa Pelagihho citovaná v *t'šuvě* E. Waldenberga: WALDENBERG, Eliezer. *Cic Eliezer* X, 25,26:6, s. 177

¹⁷³ MANNING, Anthony. *The Halachic Status of Gender Reassignment* [online]. 2016, s. 6-7 [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.rabbimanning.com/wp-content/uploads/2016/04/Transgender-and-Judaism.pdf>

¹⁷⁴ ISSERLEIN, Israel. *T'rumat ha-dešen*, Pesakim u chtavim 102

¹⁷⁵ BABAD, Josef. *Minchat Chinuch* 203

¹⁷⁶ MANNING, Anthony. *The Halachic Status of Gender Reassignment* [online]. 2016, s. 6 [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.rabbimanning.com/wp-content/uploads/2016/04/Transgender-and-Judaism.pdf>

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 6-7.

¹⁷⁸ BLEICH, J. David. *Transsexual Surgery*. ROSNER, Fred, J. David BLEICH a Menachem M. BRAYER. *Jewish bioethics*. Augm. ed. Hoboken, NJ: KTAV Pub. House, c2000, s. 213. ISBN 0881256625.

asani iša“, že jsi mě neučinil ženou, a ženy děkují „*še asani kircono*“, že jsi mě učinil podle své vůle.¹⁷⁹ V případě, že uznáme, jako například rabi Waldenberg, že SRS mění pohlaví daného jedince, mají osoby po změně pohlaví recitovat požehnání odpovídající svému pohlavnímu statusu při narození nebo se mají řídit tím, jakého pohlaví jsou ve chvíli, kdy požehnání pronášejí? Rabi Bleich pro srovnání uvádí diskusi tradičních autorit o tom, zda požehnání „*še lo asani goj*“, že jsi mě neučinil *gojem*, může recitovat konvertita. Dle názoru Maimonida toto požehnání konvertita recitovat nemůže, neboť se jako *goj* narodil a recitace požehnání jeho ústy by byla nepravdivá, vzhledem k tomu, že v jeho případě neplatí, že ho Hospodin neučinil *gojem*. Maimonides je tedy přesvědčen, že by recitace měla vycházet ze stavu člověka při narození. Naopak Raši tvrdí, že požehnání vyjadřuje vděčnost za dar přikázání, která je Žid povinen dodržovat a vzhledem k tomu, že konvertita je ve chvíli, kdy požehnání recituje, již také Židem, smí požehnání pronést. Na základě názoru Rašiho by tedy osoba po změně pohlaví měla ranní požehnání recitovat v souladu se svým současným pohlavím. Naopak na základě Maimonidova postoje by takový člověk recitoval požehnání podle toho, jakého pohlaví byl při narození.¹⁸⁰ Existuje také návrh, aby požehnání pro transgender muže znělo „*še asani iš*“, že jsi mě učinil mužem. Ale vzhledem k tomu, že většina ortodoxních rabínů změnu pohlaví považuje za odporující halaše, znělo by takové požehnání, které by prohlašovalo, že se transgender osoba stala mužem z boží vůle nebo božím zásahem, přinejmenším poněkud nevhodně.¹⁸¹

I když budeme v souladu s většinovým názorem v ortodoxním judaismu tvrdit, že SRS nemůže mít vliv na změnu pohlaví, zůstává nám stále otázka, zda žena, která se stala mužem, může po změně pohlaví i nadále recitovat „*še asani kircono*“, a zda muž, který se stal ženou, může stále recitovat „*še lo asani iša*“.¹⁸² Není totiž zcela jasné, zda ortodoxní judaismus považuje transgender osoby po SRS za příslušníky pohlaví, s jakým se narodily nebo jestli se po SRS nenalézají v jakémisi stavu mezi mužem a ženou, kdy nejsou z hlediska halachy plnohodnotně ani jedním z těchto pohlaví.

V ortodoxním judaismu je tedy z hlediska halachy podstoupení změny pohlaví nepřijatelné. Avšak pokud se někdo z ortodoxního prostředí pro změnu pohlaví i přesto rozhodne, neexistuje žádné halachické nařízení, které by takovému člověku zakazovalo dále

¹⁷⁹ BLEICH, J. David. *Transsexual Surgery*. ROSNER, Fred, J. David BLEICH a Menachem M. BRAYER. *Jewish bioethics*. Augm. ed. Hoboken, NJ: KTAV Pub. House, c2000, s. 212. ISBN 0881256625.

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 212-213.

¹⁸¹ MANNING, Anthony. *The Halachic Status of Gender Reassignment* [online]. 2016, s. 7 [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.rabbimanning.com/wp-content/uploads/2016/04/Transgender-and-Judaism.pdf>

¹⁸² BLEICH, J. David. *Transsexual Surgery*. ROSNER, Fred, J. David BLEICH a Menachem M. BRAYER. *Jewish bioethics*. Augm. ed. Hoboken, NJ: KTAV Pub. House, c2000, s. 212. ISBN 0881256625.

navštěvovat synagogu a být součástí ortodoxního společenství. Proto někteří transgender Židé v prostředí ortodoxie i nadále setrvávají. I když je ale účast transgender osob na bohoslužbách a v komunitním životě z hlediska halachy v pořádku, není jejich identita přijatelná společensky. Často se cítí být ve své původní komunitě odsuzováni, mají pocit nepřijetí a vyloučení.¹⁸³ Většina transgender Židů tak ortodoxní obce opouští, neboť se v nich cítí nepříjemně.¹⁸⁴

Přesto se ale i v ortodoxním judaismu, zejména v poslední době, objevují snahy o vstřícnější přístup k transgender osobám. I když přijatá oficiální stanoviska, která změnu pohlaví prezentují negativně, stále platí, někteří rabíni se snaží o hlubší pochopení problematiky transgenderu a o vlídnější přístup k těm, kdo změnu pohlaví podstoupí.¹⁸⁵ Rabi Tzvi Hersh Weinreb, bývalý vicepresident americké Ortodoxní unie řekl: „*Je to něco, čím bychom se měli zabývat. Mnoho jsem o tom četl a navrhl jsem řadu možností spolu s prosbou o soucit. Jsou to lidé, kteří si zažijí mnohé těžkosti. Jak jim můžeme se soucitem nabídnout pomocnou ruku, ukázat jim, že je vnímáme jako lidské bytosti, jako naše židovské souvěrce, jako lidi, o které by naše ortodoxní komunita nerada přišla?*“¹⁸⁶ Důkazem těchto postupných malých změn, které se v ortodoxním judaismu odehrávají, mohou být také následující zkušenosti ortodoxních transgender Židů.

Joy Ladin, transgender žena, která ještě jako muž, Jay Ladin, působila na ortodoxní Yeshiva University's Stern College for Women, v roce 2008 podstoupila MtF změnu pohlaví.¹⁸⁷ Přesto jí nakonec bylo umožněno na škole i dále vyučovat a byla zde přijata jako žena i přes to, že se mezi názory ortodoxních rabínů na její tranzici samozřejmě objevily i takové, které ji kategoricky odsuzovaly.¹⁸⁸

¹⁸³ GRAY, Hilel. The Transition of Jewish Biomedical Law: rhetorical and Practical Shifts in Halakhic Discourse on Sex-Change Surgery. *Nashim: a Journal of Jewish Women's Studies & Gender Issues*. Indiana University Press, 2015, **číslo 5776/2015(29)**, 95. ISSN 1565-5288.

¹⁸⁴ HEILMAN, Uriel. *Transgender Jews Force Denominations to Change — Even Orthodox*. Forward [online]. 6.4.2016 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://forward.com/news/breaking-news/337869/transgender-jews-force-denominations-to-change-even-orthodox/>

¹⁸⁵ GRAY, Hilel. The Transition of Jewish Biomedical Law: rhetorical and Practical Shifts in Halakhic Discourse on Sex-Change Surgery. *Nashim: a Journal of Jewish Women's Studies & Gender Issues*. Indiana University Press, 2015, **číslo 5776/2015(29)**, 97. ISSN 1565-5288.; *Being Transgender in the Orthodox Jewish Community: A Guide* [online]. The University of Manchester, s. 4 [cit. 2019-07-13]. Dostupné z: https://rcguides.weebly.com/uploads/2/6/4/5/26453419/screwell_jorthodox_transgender.pdf

¹⁸⁶ HEILMAN, Uriel. *Transgender Jews Force Denominations to Change — Even Orthodox*. Forward [online]. 6.4.2016 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://forward.com/news/breaking-news/337869/transgender-jews-force-denominations-to-change-even-orthodox/>

¹⁸⁷ DZMURA, Noach. *Balancing on the mechtza: transgender in Jewish community*. Berkeley, Calif.: North Atlantic Books, c2010, s. 12. ISBN 9781556438134.

¹⁸⁸ *Being Transgender in the Orthodox Jewish Community: A Guide* [online]. The University of Manchester, s. 4 [cit. 2019-07-13]. Dostupné z: https://rcguides.weebly.com/uploads/2/6/4/5/26453419/screwell_jorthodox_transgender.pdf

Beth Orens, členka ortodoxní židovské komunity, podstoupila změnu pohlaví před více než dvaceti lety. Během procesu tranzice stále beze změny pokračovala v praktikování své víry. Přístup ortodoxního judaismu ke světu považuje za svým způsobem vlastně velmi praktický. Dle jejího názoru by dnes už možná žádný judaismus neexistoval, kdyby se ortodoxie poddávala všem změnám a inovacím. V době, kdy procházela přeměnou pohlaví, se jí ale velice zkomplikoval život, částečně právě kvůli její příslušnosti k ortodoxnímu judaismu. Její bývalá žena si vyžádala soudní zákaz styku Orens s jejich dětmi, kterým v té době byly 3 a 1 rok. Důvodem byla obava bývalé ženy, že pokud se bude i dále s Orens kvůli dětem stýkat, nepodaří se jí již najít si jiného manžela, protože ji všichni z ortodoxní komunity za styky s transgender osobou odsoudí. V roce 2018 Orens o svém životě řekla: „*Dnes již mám svou vlastní rodinu včetně krásné dospívající dcery. A ač není moje biologicky, nemohla by být více mou dcerou, i kdyby má byla. Žijeme v ortodoxní komunitě a ona navštěvuje ortodoxní židovskou školu. Mou minulost nikde nezdůrazňujeme, což by někdo mohl brát jako záměrné zamlčování pravdy, ale my to vnímáme spíše jako jakousi obezřetnost a ohleduplnost. Není žádný důvod, proč by lidé měli být chtě nechtě vystaveni nutnosti přemýšlet o něčem, na co nejsou připravení. Nestydím se, že jsem si nechala změnit své anatomické pohlaví. Musela jsem to udělat, abych přežila, a i když to tak nevnímá většina, existují i rabíni, kteří vyjadřují podporu tomu, kým nyní jsem.*“ Zároveň ale vyjádřila naději, že jednou bude existovat svět, ve kterém bude změna pohlaví, pokud bude pro danou osobu nezbytná, v ortodoxní komunitě přijímána. „*V případě ortodoxního judaismu se tak stane pouze v případě, kdy všichni pochopí, že jsme stejně ortodoxní Židé jako ostatní, pouze s rozdílem našeho zdravotního stavu. A že chceme stejně oddaně sloužit Bohu skrze jeho Tóru, tak jako oni. A také že pokud nás přijmou jako součást komunity, předejdou tomu, že lidé budou ortodoxní judaismus opouštět.*“ říká.¹⁸⁹

Orens založila mezinárodní e-mailovou konferenci pod názvem Dina, která slouží jako místo k setkávání pro transsexuály z ortodoxního prostředí. Později založila společně

¹⁸⁹ ORENS, Beth. I'm Not Ashamed Of Being Transsexual But I Wish My Orthodox Jewish Community Would Accept It. *Huffington Post* [online]. 4.2.2018 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: https://www.huffingtonpost.co.uk/beth-orens/orthodox-jewish_b_14594854.html?guccounter=1&guce_referrer=aHR0cHM6Ly93d3cuZ29vZ2xlLmNvbS8&guce_referrer_sig=AQAAAJfo7b4_slaaSQR6pU5cThFmFfTcGta9B_X8W-wzfYLUblhDgwXNX4rHAXvsqXwk6FOY66sn23aBK3mV5KJ6Nltw9suoWQemZM1bTP-Djvg3qwLL92r9JJJOrk5eU10nq9INDQY4jAYfShk0MCYVwZ6L_3affWtHsHoMiwI-05Yj

s další transgender ženou, Nicole, pro tyto osoby a jejich rodiny¹⁹⁰ blog pod stejným názvem.¹⁹¹

V online izraelských novinách *Times for Israel* vyšel 23. dubna 2019 článek o 15leté transgender dívce Osher Band, která ve škole dlouhodobě čelila verbálním a fyzickým útokům. Vše vyvrcholilo tím, že ji jeden ze spolužáků napadl a způsobil jí vážné zranění mozku, takže Osher musela být hospitalizována. V reakci na tuto událost dívka na adresu školy obdržela podpurný dopis podepsaný dvanácti izraelskými ortodoxními rabíny a jejich ženami, ve kterém ostře odsuzují její napadení a nabízejí svou pomoc.¹⁹²

Izrael je všeobecně ze sekulárního hlediska poměrně tolerantní zemí ve vztahu k LGBT komunitě. Mezi ostatními blízkovýchodními zeměmi je v tomto směru oázou. Ve většině ohledů mají LGBT Izraelci stejná práva jako ostatní občané. Stejnopohlavním párům je umožněno uzavřít registrované partnerství, ovšem manželství je v Izraeli institucí ovládanou rabínskými soudy, které soužití homosexuálů odsuzují, a tudíž povolují pouze manželství muže a ženy.¹⁹³ Ale i přesto již v roce 2009 bylo 53 % izraelských Židů pro uznání sňatků párů stejného pohlaví.¹⁹⁴ V roce 2012 byl Tel Aviv zvolen nejoblíbenějším světovým městem homosexuálů za rok 2011.¹⁹⁵ A od roku 2015 je v Izraeli transgender osobám povoleno změnit si pohlavní status v občanském průkazu bez toho, aby podstoupily SRS.¹⁹⁶

Dalším důkazem postupných změn směrem k vlídnějšímu přístupu k transgender osobám v rámci ortodoxního judaismu jsou kromě Dina blogu a seznamu i další aktivity a organizace, které pro ně v této oblasti fungují. Mezi ně patří například americká nezisková organizace Jewish Queer Youth (JQY), která se zaměřuje zejména na LGBT dospívající a mladé dospělé z ortodoxního, chasidského a sefardského prostředí. O své činnosti říkají:

¹⁹⁰ DRAZIN, Meira Maierovitz. When Abba Becomes Ima: Transsexuals in the Orthodox World. *The Jerusalem Post* [online]. 27.12.2006 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://www.jpost.com/Jewish-World/Jewish-Features/When-Abba-becomes-Ima-transsexuals-in-Orthodox-society>

¹⁹¹ *The Dina Blog* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://dinablog.wordpress.com/>

¹⁹² OSTER, Marcy. Orthodox rabbis in Israel send letter of support to bullied transgender teen. *The Times of Israel* [online]. 23.4.2019 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://www.timesofisrael.com/orthodox-rabbis-in-israel-send-letter-of-support-to-bullied-transgender-teen/>

¹⁹³ SHARON, Alina Dain. Israel and Arab Countries Are Miles Apart on LGBT Rights. *Outword Magazine* [online]. [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <http://www.outwordmagazine.com/inside-outword/glb-news/1239-israel-and-arab-countries-are-miles-apart-on-lgbt-rights>

¹⁹⁴ Israelis support gay marriage. *Hiddush: for religious freedom and equality* [online]. 22.9.2009 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: http://hiddush.org/article-2107-0-Israelis_support_gay_marriage.aspx

¹⁹⁵ Tel Aviv named world's best gay city. *Ynet news* [online]. 1.11.2012 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4174274,00.html>

¹⁹⁶ Israel to allow sex changes on ID card without surgery. *The Times of Israel* [online]. 19.1.2015 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://www.timesofisrael.com/israel-to-allow-sex-changes-on-id-card-without-surgery/>

„LGBTQ mladí z ortodoxních, chasidských a sefardských komunit se často cítí sami, izolovaní a umlčovaní: mnozí z nich jsou nuceni si vybrat mezi tím, zda budou tajit svou identitu nebo opustí svou víru. Zaměřujeme se na individuální potřeby našich členů prostřednictvím sociálních a podpůrných programů, právní podpory a vzdělávání.“¹⁹⁷ Jako další můžeme jmenovat třeba organizaci Or Chayim, která vznikla v roce 2014 v New Yorku. Cílí na LGBTQ Židy z tradičních a ortodoxních komunit, ale také na ty nezačleněné. Pořádá pro ně společné bohoslužby a oslavy židovských svátků.¹⁹⁸ V New Yorku, Bostonu a Tel Avivu funguje organizace Netivot vycházející z prostředí ortodoxního a tradičního judaismu, která se snaží „vytvořit prostor, ve kterém bude možné prozkoumávat protínání naší LGBTQ+ a tradiční židovské identity a také posunout tradiční komunitu směrem k většímu porozumění a přijetí LGBTQ+ Židů.“¹⁹⁹ Několik center napříč USA má také organizace Eshel založená roku 2010, která usiluje o přijetí LGBT Židů a jejich rodin v prostředí ortodoxního judaismu.²⁰⁰ Dále stojí za zmínku ještě například v Izraeli působící organizace Shoval (שווה) založená LGBT osobami z ortodoxních komunit. Prostřednictvím vzdělávacích aktivit chce přispět k větší toleranci a přijetí LGBT Židů v jejich náboženských komunitách.²⁰¹

3.2. Ultra-ortodoxní judaismus

Zcela specifický je postoj ultra-ortodoxních Židů vůči transgender osobám. Někdo takový je pro ně zcela nepřijatelný. Všeobecně židovská ultra-ortodoxie nahlíží na LGBT jedince poměrně negativně a radikálně. Několik autorů britského ultra-ortodoxního časopisu *Ha-maor* reagovalo již v 70. letech 20. století na možnost SRS a přeměny pohlaví velmi nelibě. Označovali ji za ohavnost, mor, který je třeba zastavit a za něco, co je absolutně nepřijatelné a musí být vymýceno.²⁰²

Konkrétním příkladem praktické aplikace takového postoje může být například útok ultra-ortodoxního Žida Yishaie Shlissela, který v roce 2015 na jeruzalémském Gay Pride

¹⁹⁷ Our Mission. *JQY* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.jqyouth.org/our-mission/>

¹⁹⁸ *Or Chayim* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://orchayim.org/>

¹⁹⁹ About. *Netivot* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <http://netivot.herokuapp.com/#about>

²⁰⁰ Our Mission. *Eshel* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <http://www.eshelonline.org/about-new/our-mission/>

²⁰¹ שׁוּוֹה [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.shovalgroup.org/LGBTQ> Jewish Orgs. *JQY* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.jqyouth.org/lgbtq-jewish-orgs/>

²⁰² GRAY, Hilel. The Transition of Jewish Biomedical Law: rhetorical and Practical Shifts in Halakhic Discourse on Sex-Change Surgery. *Nashim: a Journal of Jewish Women's Studies & Gender Issues*. Indiana University Press, 2015, **číslo 5776/2015(29)**, 83-84. ISSN 1565-5288.

pochodu pobodal šest osob, z nichž jedna zemřela. Své jednání označil za vykonávání boží vůle. Podobný útok přitom provedl již v roce 2005 a nyní ho poté, co si odpykal desetiletý trest, téměř okamžitě zopakoval. Tentokrát byl odsouzen na doživotí. Nyní již bylo možno útok alespoň trochu předvídat, neboť Schlissel veřejně proti homosexuálům brojil a k zásahu proti nim vyzýval i ostatní Židy. Policii se přesto nepodařilo útoku předejít.²⁰³

Ve Velké Británii požadovali ultra-ortodoxní Židé v roce 2017 bojkot londýnského Jewish arts centre (Židovské centrum umění) z důvodu jeho podpory LGBT komunitě. Centrum totiž zorganizovalo týdenní program na téma homosexuality a poskytovalo pomoc rodičům dětí s homosexuální orientací. Dvacet pět londýnských ultra-ortodoxních rabínů v reakci na tuto skutečnost vyzývalo k tomu, aby ostatní Židé centrum nenavštěvovali a od jeho činnosti se zcela distancovali, neboť porušuje halachu a odporuje zásadám ortodoxního judaismu.²⁰⁴

Transgender jedinci jsou mezi ultra-ortodoxními Židy většinou stejně nevítaní a ostrakizováni jako homosexuálové. Pokud dají svou odlišnou identitu najevo, jsou ze své komunity, pokud ji neopustí sami, obvykle vyloučeni a často tak ztrácí kontakt se svými dětmi a rodinou. Několik takovýchto případů se objevilo ve světovém tisku.

Velice známý je případ transgender ženy z ultra-ortodoxní komunity *charedim* v Manchesteru.²⁰⁵ Tato nyní žena, byla manželkou a otcem pěti dětí, z nich nejstaršímu bylo v době, kdy se celá aféra odehrála, dvanáct let a nejmladšímu dva roky.²⁰⁶ Komunitu tato transgender žena opustila náhle v roce 2015 a i přesto, že se snažila zůstat v kontaktu se

²⁰³ Jerusalem Gay Pride stabbing: ultra-orthodox Yishai Schlissel jailed for life. *BBC News* [online]. 26.6.2016 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-36634148>

²⁰⁴ SHERWOOD, Harriet. Ultra-Orthodox rabbis call for boycott of Jewish arts centre over LGBT support. *The Guardian* [online]. 3.12.2017 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2017/dec/03/ultra-orthodox-rabbis-boycott-jewish-cultural-centre-gay-lgbt-support>

²⁰⁵ případ se objevil v médiích např. zde: WATT, Holly. Transgender woman denied contact with her ultra-Orthodox Jewish children. *The Guardian* [online]. 30.1.2017 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://amp.theguardian.com/society/2017/jan/30/transgender-woman-denied-direct-access-to-ultra-orthodox-jewish-children>; SHERWOOD, Harriet. Transgender ultra-Orthodox case reveals painful clash of minority Communities. *The Guardian* [online]. 3.2.2017 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2017/feb/03/transgender-ultra-orthodox-court-case-reveals-painful-clash-of-minority-communities>; TRACHMAN, Ellen. Ultra-Orthodox Community Versus Transgender Parent, Kids In The Middle. *Above the Law* [online]. 17.1.2018 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://abovethelaw.com/2018/01/ultra-orthodox-community-versus-transgender-parent-kids-in-the-middle/?rf=1>

²⁰⁶ *J -v- B and The Children (Ultra-Orthodox Judaism: Transgender) judgment* [online]. Courts and Tribunals Judiciary, 2017, s. 2 [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.judiciary.uk/judgments/j-v-b-and-the-children-ultra-orthodox-judaism-transgender/>

svými dětmi, nebylo jí to její v současné době již bývalou ženou umožněno.²⁰⁷ Ze strachu z toho, že zcela ztratí s dětmi kontakt, odmítla dát své manželce *get*.²⁰⁸

Případ byl nakonec v roce 2016 řešen soudní cestou a soudce po zvážení všech kladů a záporů nastalé situace zejména v zájmu dětí rozhodl v neprospěch transgender ženy.²⁰⁹ Bylo jí zakázáno se s dětmi stýkat osobně, ač o to velmi usilovala a chtěla, aby dětem bylo vše postupně vysvětleno, a měly šanci pochopit, co se s jejich otcem stalo.²¹⁰ Matka dětí ale rezolutně takové řešení odmítla, dětem prý ze začátku tvrdila, že otec je vážně nemocný, nebo dokonce že zemřel, aby zabránila tomu, že se dozvedí pravdu.²¹¹ Jako hlavní důvod pro to, proč matka požadovala přerušování styku otce s dětmi, uvedla, že by děti i ona sama byly z komunity vyloučeny a ztratily by tak nejen svůj hodnotový systém, životní styl a náboženskou tradici, ale také možnost vzdělávání v rámci komunity a vztahy s přáteli, širší rodinou a známými. Komunitou by byly ostrakizovány, a tak by byly zasaženy nejen sociálně, ale také psychicky.²¹² Otcí dětí také u soudu příliš nepřilepšilo matčino tvrzení, že v minulosti sexuálně obtěžoval jedno z dětí.²¹³

Soudce matčinu argumentaci uznal jako legitimní a pravděpodobnost vyloučení dětí z komunity označil za podstatnější faktor sporu, než nenaplnění práva otce stýkat se se svými potomky a jejich újmu ze ztráty otce ve svém životě. Vzhledem k těmto okolnostem a vzhledem k povaze manchesterské komunity, která je uzavřená, úzce propojená a svým radikálním životním stylem naprosto odlišná od svého okolí, rozhodl, že otec dětí, nyní transgender žena, s nimi může udržovat pouze písemnou korespondenci. A to jen čtyřikrát za rok, třikrát při příležitosti židovských svátků a jednou v době narozenin dětí.²¹⁴

Na konci roku 2017 podala transgender žena k odvolacímu soudu žádost o přezkoumání svého případu a na počátku roku následujícího jí bylo vyhověno. Odvolací soud se vyjádřil v její prospěch, s tím, že předchozí soudce, který případ řešil a znemožnil ženě kontakt s jejími dětmi, nechal v úvahu otázku lidských práv a práv transgender osob a nevyvinul ani to nejmenší úsilí pro to, aby případ byl vyřešen ke spokojenosti obou rodičů a zároveň v zájmu dětí. Nicméně i přesto, že odvolací soud uznal práva otce na styk s dětmi,

²⁰⁷ *J-v- B and The Children (Ultra-Orthodox Judaism: Transgender) judgment* [online]. Courts and Tribunals Judiciary, 2017, s. 5 [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.judiciary.uk/judgments/j-v-b-and-the-children-ultra-orthodox-judaism-transgender/>

²⁰⁸ Tamtéž, s. 9.

²⁰⁹ Tamtéž, s. 40-41.

²¹⁰ Tamtéž, s. 2.

²¹¹ Tamtéž, s. 5.

²¹² Tamtéž, s. 2 a s. 16.

²¹³ Tamtéž, s. 6.

²¹⁴ Tamtéž, s. 40-41.

nevynesl žádný definitivní rozsudek.²¹⁵ A vzhledem k tomu, že se zatím nikde neobjevila zpráva o změně ve vývoji tohoto případu, zdá se, že je stále v řešení.

V posledních letech je také hodně slyšet o transgender ženě vystupující pod jménem Abby Stein, a to nejen díky zprávám v médiích,²¹⁶ ale také díky její vlastní aktivitě.²¹⁷ Narodila se v roce 1991 jako chlapec jménem Yisrael do prostředí ultra-ortodoxní chasidské komunity v americkém Brooklynu.²¹⁸ Jejím přímým předkem o deset generací zpět byl Ba'al Šem Tov, zakladatel chasidského judaismu.²¹⁹

Jak Stein popisuje na svém blogu, už od útlého dětství věděla, že je s ní něco jinak. Necítila se být chlapcem, za kterého byla na základě svého vzezření považována, ale dívkou.²²⁰ O tom, jak s těmito pocity bojovala a jak se jí s nimi žilo v chasidské komunitě, říká: „*Můžu pokračovat a napsat toho mnoho o svých hrozných zkušenostech z doby, kdy jsem vyrůstala. Nejen, že jsem byla zmatená, ale jak všichni víte, v komunitě, kde jsem byla vychovaná, nic jako trans neexistovalo a nikdy se o tom nemluvalo. Byla jsem tudíž přesvědčená, že musím být blázen, a že musím tenhle ‚nesmysl‘, že se cítím jako dívka, dostat z hlavy. To ale u mě jako vždy nefungovalo. Mohla bych napsat nějaký skvělý sci-fi příběh o všem svém snění, jak se ze mě ‚stane dívka‘. Ale v mém světě to bylo něco, o čem jsem věděla, že to nikdy nesmím nikomu říct.*”²²¹ [...] *Filmy, televize, hudba, časopisy, literatura, to tady [v chasidské komunitě] neexistuje. Není tu žádný přístup k internetu. Nemluví se tu anglicky. Muži a ženy tu spolu vůbec nepřicházejí do styku. Co já vím, tak je to nejvíce genderově*

²¹⁵ SHERWOOD, Harriet. Transgender Jewish woman wins review of child contact case. *The Guardian* [online]. 20.12.2017 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/law/2017/dec/20/high-court-custody-case-transgender-ultra-orthodox-jewish-woman>; BUTTLE, Abby. Court of Appeal Overturns Decision Denying Trans Parent Contact With Children. *Rights Info: Human Rights News, Views & Info* [online]. 2.1.2018 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://rightsinfo.org/court-appeal-overturms-decision-denying-trans-parent-contact-children/>

²¹⁶ viz např. HORWITZ, Simi. Abby Stein: A Gender Transition Through a Jewish Lens. *Moment* [online]. 28.9.2018 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://www.momentmag.com/abby-stein-a-gender-transition-through-a-jewish-lens/>; KING, Alexandra. Meet the former ultra-Orthodox rabbi now living as a woman. *CNN* [online]. 17.6.2017 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://edition.cnn.com/2017/06/17/health/transgender-orthodox-upbringing-trnd/index.html>; LOBELL, Kylie Ora. An Interview with Abby Stein, Transgender Jewess and Former Hasidic Rabbi. *Jewess: an Online Magazine for Jewish Women* [online]. 20.3.2018 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://jewessmag.com/2018/03/20/an-interview-with-abby-stein-transgender-jewess-and-former-hasidic-rabbi/atd>.

²¹⁷ viz dále zmiňované aktivity Stein, např. její blog, sociální sítě, podpůrná skupina, práce v organizaci Footsteps

²¹⁸ HORWITZ, Simi. Abby Stein: A Gender Transition Through a Jewish Lens. *Moment* [online]. 28.9.2018 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://www.momentmag.com/abby-stein-a-gender-transition-through-a-jewish-lens/>

²¹⁹ About Abby. *The Second Transition* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <http://thesecondtransition.blogspot.com/p/about-abby.html>

²²⁰ And, The Time Has Come... COMING OUT!!!. *The Second Transition* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <http://thesecondtransition.blogspot.com/2015/11/and-time-has-come-coming-out.html>

²²¹ Tamtéž.

segregovaná společnost v celých Spojených státech. Já osobně jsem vyrůstala v New Yorku, ale zároveň vlastně ne. Geograficky jsem zde opravdu vyrůstala, ale kulturně šlo o východní Evropu osmnáctého století.“²²²

Abby Stein ve čtrnácti letech začala trpět silnými depresemi,²²³ ale i přesto se snažila žít klasický život chlapce a později muže, stále ještě se pokoušela přizpůsobit tomu, co se od ní očekávalo. Dokončila své rabínské vzdělání na newyorské ješivě a v osmnácti letech se oženila, o rok později se jí a její manželce narodil syn.²²⁴ Ve věku dvaceti let, v roce 2012, se ale nakonec rozhodla komunitu opustit, a to kvůli neustálým pochybám o své (rozhodně nejen genderové) identitě.²²⁵ Nevěděla, kým vlastně je a nebyla si jistá ani svou vírou. Přestávala věřit tomu, že tradice, ve které byla vychována, je správná a měla by ji následovat.²²⁶ Po opuštění komunity se rozvedla se svou ženou a začala studovat na Columbijské univerzitě, kam ji k jejímu překvapení přijali hned napoprvé.²²⁷ Ještě předtím se ale musela naučit anglicky, protože v její komunitě se mluvilo pouze jidiš. Během komunitního vzdělávacího procesu získala sice znalosti klasické hebrejštiny a aramejštiny, angličtina se zde ale nevyučovala a mluvit anglicky uměl z chasidů málokdo.²²⁸

Ještě nějakou dobu poté se svou identitou bojovala a stále pro ni bylo těžké si přiznat, v čem skutečně tkví její problém, ale v roce 2015 konečně začala svou přeměnu pohlaví.²²⁹

²²² KING, Alexandra. Meet the former ultra-Orthodox rabbi now living as a woman. *CNN* [online]. 17.6.2017 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://edition.cnn.com/2017/06/17/health/transgender-orthodox-upbringing-trnd/index.html>

²²³ And, The Time Has Come... COMING OUT!!!. *The Second Transition* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <http://thesecondtransition.blogspot.com/2015/11/and-time-has-come-coming-out.html>

²²⁴ KING, Alexandra. Meet the former ultra-Orthodox rabbi now living as a woman. *CNN* [online]. 17.6.2017 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://edition.cnn.com/2017/06/17/health/transgender-orthodox-upbringing-trnd/index.html>

²²⁵ HEGARTY, Siobhan. Meet Abby Stein, the transgender activist helping people who want to leave the Hasidic community. *ABC: News* [online]. 24.3.2019 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://www.abc.net.au/news/2019-03-24/abby-stein-from-ultra-orthodox-jew-to-transgender-activist/10928296>

²²⁶ KING, Alexandra. Meet the former ultra-Orthodox rabbi now living as a woman. *CNN* [online]. 17.6.2017 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://edition.cnn.com/2017/06/17/health/transgender-orthodox-upbringing-trnd/index.html>

²²⁷ Tamtéž.

²²⁸ HEGARTY, Siobhan. Meet Abby Stein, the transgender activist helping people who want to leave the Hasidic community. *ABC: News* [online]. 24.3.2019 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://www.abc.net.au/news/2019-03-24/abby-stein-from-ultra-orthodox-jew-to-transgender-activist/10928296>

²²⁹ And, The Time Has Come... COMING OUT!!!. *The Second Transition* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <http://thesecondtransition.blogspot.com/2015/11/and-time-has-come-coming-out.html>

V době, kdy z komunity odešla, byla první veřejně známou transgender ženou, která opustila prostředí chasidského judaismu.²³⁰

Od té doby s ní její rodiče a většina jejích sourozenců nemluví, je v kontaktu pouze se dvěma z dvanácti z nich, a ještě asi s 10 až 15 svými bratřenci.²³¹ Snad také komunikuje se svým synem,²³² ale poslední dobou se o svém vztahu s ním nechce vyjadřovat.²³³

Po opuštění komunity byla ještě pořád s rodiči ve styku. Její otec jí konkrétně řekl: *“At’ se stane cokoli, at’ už budeš jakýkoli, jsi pořád můj syn.”* Ale poté, co Stein otcí oznámila, že se cítí jako žena, a že již začala s přeměnou pohlaví, otec jí na to odpověděl: *“Měl bys vědět, že to znamená, že s tebou asi již nebudu moci nikdy mluvit.”* Stein se otce snažila upozornit na to, že trans osoby vykazují vysokou míru sebevražedného chování a zeptala se, zda by byl radši, kdyby zemřela. Otec jí na to řekl, že nebude odpovídat. Poté už jí jen oznámil: *„Najdu způsob, jak ti dát vědět o mém rozhodnutí (ohledně vzájemného styku).“* a bez jakéhokoli rozloučení odešel. A od té doby se jí rodiče už nikdy neozvali.²³⁴

Co se týče jejího přístupu k židovství a víře, Abby Stein říká: *„Do určité míry jsem ateistka. Jsem ale velmi hrdá na židovskou kulturu – myslím, že máme své problémy, ale také si myslím, že jako celek má judaismus mnoho pozitivních myšlenek.“*²³⁵ Judaismus nyní vnímá spíše jako spirituální cestu než jako náboženství, navštěvuje reformní synagogu a slaví šabat a další židovské svátky.²³⁶

²³⁰ HORWITZ, Simi. Abby Stein: A Gender Transition Through a Jewish Lens. *Moment* [online]. 28.9.2018 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://www.momentmag.com/abby-stein-a-gender-transition-through-a-jewish-lens/>

²³¹ HEGARTY, Siobhan. Meet Abby Stein, the transgender activist helping people who want to leave the Hasidic community. *ABC: News* [online]. 24.3.2019 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://www.abc.net.au/news/2019-03-24/abby-stein-from-ultra-orthodox-jew-to-transgender-activist/10928296>

²³² KING, Alexandra. Meet the former ultra-Orthodox rabbi now living as a woman. *CNN* [online]. 17.6.2017 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://edition.cnn.com/2017/06/17/health/transgender-orthodox-upbringing-trnd/index.html>

²³³ HORWITZ, Simi. Abby Stein: A Gender Transition Through a Jewish Lens. *Moment* [online]. 28.9.2018 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://www.momentmag.com/abby-stein-a-gender-transition-through-a-jewish-lens/>

²³⁴ I Have Daddy and Mommy Issues: Yet I Am Finally Proud With It. A Trans Woman Coming To Terms With Rejection. *The Second Transition* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <http://thesecondtransition.blogspot.com/2016/01/i-have-daddy-and-mommy-issues-yet-i-am.html>

²³⁵ HEGARTY, Siobhan. Meet Abby Stein, the transgender activist helping people who want to leave the Hasidic community. *ABC: News* [online]. 24.3.2019 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://www.abc.net.au/news/2019-03-24/abby-stein-from-ultra-orthodox-jew-to-transgender-activist/10928296>

²³⁶ LOBELL, Kylie Ora. An Interview with Abby Stein, Transgender Jewess and Former Hasidic Rabbi. *Jewess: an Online Magazine for Jewish Women* [online]. 20.3.2018 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://jewessmag.com/2018/03/20/an-interview-with-abby-stein-transgender-jewess-and-former-hasidic-rabbi/>

O svém příběhu píše Abby Stein již zmíněný blog s názvem *The Second Transition*,²³⁷ je aktivní na sociálních sítích (Facebook,²³⁸ Twitter,²³⁹ Instagram,²⁴⁰ YouTube²⁴¹ ...) a snaží se na základě svých zkušeností pomáhat transgender osobám. Za tímto účelem založila podpůrnou skupinu pro transgender osoby.²⁴² Zaměřuje se ale také na pomoc všem Židům (nejen těm s transgender identitou), kteří pocházejí z ultra-ortodoxního prostředí a svou komunitu opustili, nebo odchod z ní zvažují. Pracovala proto v organizaci *Footsteps*²⁴³, která Židům opouštějícím prostředí ultra-ortodoxie poskytuje informace, sociální podporu a poradenství. Tvoří ji bývalí ultra-ortodoxní Židé.²⁴⁴ Sama Stein její pomoc při odchodu ze své komunity využila.²⁴⁵ Organizace se stejným zaměřením fungují i jinde na světě. V australském Melbourne najdeme organizaci *Pathways*.²⁴⁶ Kanadánům je k dispozici organizace *Forward* se sídlem v Montrealu.²⁴⁷ Ve Velké Británii působí dvě takovéto organizace, *Gesher*²⁴⁸ a *Mavar*,²⁴⁹ obě s centrem přímo v hlavním městě a druhá navíc ještě s další pobočkou v severní části země.²⁵⁰ V Izraeli je možné se obrátit na organizaci *Hilel*, která sídlí v Jeruzalémě a v oblasti Tel Avivu, Haify a severního Izraele,²⁵¹ a na organizaci *Joc'im le-šinuj (Out for Change)* s centry v Tel Avivu a Jeruzalémě.²⁵²

S odsuzováním a vyloučením se ale v rámci ultra-ortodoxního judaismu nesetkávají jen sami transgender Židé, ale také ti, kteří se za ně postaví, podpoří je nebo jim aktivně

²³⁷ *The Second Transition* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <http://thesecondtransition.blogspot.com/>

²³⁸ Abby Stein. *Facebook* [online]. [cit. 2019-07-13]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/AbbyChavaStein>

²³⁹ Abby Stein. *Twitter* [online]. [cit. 2019-07-13]. Dostupné z: <https://twitter.com/abbychavastein?lang=cs>

²⁴⁰ Abbychavastein. *Instagram* [online]. [cit. 2019-07-13]. Dostupné z: <https://www.instagram.com/abbychavastein/?hl=cs>

²⁴¹ Abby Stein. *YouTube* [online]. [cit. 2019-07-13]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/channel/UCBv4bhFKTIa0caGV-TvwTyw>

²⁴² HEGARTY, Siobhan. Meet Abby Stein, the transgender activist helping people who want to leave the Hasidic community. *ABC: News* [online]. 24.3.2019 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://www.abc.net.au/news/2019-03-24/abby-stein-from-ultra-orthodox-jew-to-transgender-activist/10928296>

²⁴³ Abby Stein: an Activist and community leader. *Mapping Yiddish New York: A Columbia University Project* [online]. 11.10.2017 [cit. 2019-07-13]. Dostupné z: <http://jewishstudiescolumbia.com/myny/uncategorized/abby-stein-an-activist-and-community-leader/>

²⁴⁴ About Us. *Footsteps* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.footstepsorg.org/about-us/>

²⁴⁵ KING, Alexandra. Meet the former ultra-Orthodox rabbi now living as a woman. *CNN* [online]. 17.6.2017 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://edition.cnn.com/2017/06/17/health/transgender-orthodox-upbringing-trnd/index.html>

²⁴⁶ About Us. *Pathways: Melbourne* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.pathwaysmelbourne.org/about-us>

²⁴⁷ Our Mission. *Forward* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <http://forwardorg.org/about/our-mission/>

²⁴⁸ *GesherEU* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <http://www.geshereu.org.uk/>

²⁴⁹ *Mavar* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://mavar.org.uk/>

²⁵⁰ Contact us. *GesherEU* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <http://www.geshereu.org.uk/contact-us/>; Who We Are. *Mavar* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://mavar.org.uk/who-we-are/>

²⁵¹ גי אהרן. *Hilel* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.hillel.org.il/he/about>

²⁵² קצת עלינו. יוצאים לשיניי [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.leshinuy.org/%d7%a7%d7%a6%d7%aa-%d7%a2%d7%9c%d7%99%d7%a0%d7%95/>

pomáhají, jak ukazuje například příběh amerického ultra-ortodoxního rabína Mikea Moskowitze. K ultra-ortodoxní formě judaismu se dostal na střední škole. Tvrdí o sobě, že je fundamentalista.²⁵³ Zvláštní na něm ale je to, že se rozhodl pomáhat LGBT Židům, stát se jejich spojencem. K tomuto kroku ho dovedly dvě osobní zkušenosti. Nejdříve jeden z členů jeho rodiny oznámil, že se necítí být mužem, ale ženou, poté se Moskowitz na Columbijské univerzitě, kde tehdy působil, setkal se studentem, který se se svou transgender identitou velice těžce vyrovnával. To v Moskowitzovi vyvolalo pocit, že takoví lidé nemají dostatečnou podporu ze strany rabínů tradičního judaismu a pocítil touhu jim pomáhat.²⁵⁴

Nejdříve působil jako obhájce LGBT komunity tajně, v roce 2016 ale na podporu těchto lidí vystoupil veřejně, a to ve svém projevu ke svátku Chanuka v Old Broadway synagoze, ve kterém mimo jiné zaznělo: „*Jsou to ti nejsvatější z nás, kteří jsou nejzranitelnější, neboť jejich světlo je tím nejjasnějším... Budeme bojovat a ochráníme to světlo? [...] Pro mě chanukové svíčky reprezentují sílu a oběť všech těch statečných duší, které se jako první obětovali tím, že šly s kůží na trh, abychom to my měli snazší, až něco takového budeme chtít udělat také.*“²⁵⁵ Moskowitz se po tomto svém vystoupení setkal s řadou problémů a silnou záští ze strany ultra-ortodoxní komunity. Přišel o práci, ztratil některé ze svých přátel a stal se terčem nenávistných emailů. Na některé z nich prý odpovídá, bere je jako příležitost, jak jejich autory přimět k diskusi. Většinou se sice již s žádnou odezvou nesetká, výjimečně se ale přeci jen zadaří.²⁵⁶

Moskowitz tvrdí, že náboženství má vytvořit jakýsi bezpečný prostor, posvátné místo, kde člověk bude pod ochranou, a není podle něj možné, aby někteří lidé byli z tohoto prostoru vylučováni. Je přesvědčen, že každý má právo prožívat svůj vztah s Bohem svým vlastním způsobem a nikdo by mu do něj neměl vstupovat nebo ho vykazovat z posvátného prostoru, který slouží jako místo k prožívání vztahu Bůh-člověk. Náboženské vyznání je dle

²⁵³ BOLTON-FASMAN, Judy. An Ultra-Orthodox Rabbi Comes Out for LGBTQ People. *Jewish Boston: the Vibe of the Tribe* [online]. 28.10.2018 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: https://www.jewishboston.com/an-ultra-orthodox-rabbi-comes-out-for-lgbtq-people/?fbclid=IwAR3THaTosx7GGuAnqmsxB_MgUj7FF8Bes-oX-oLBXKYerMfMz-S6tF35AII

²⁵⁴ YOUNG, Robin. This Ultra-Orthodox Rabbi Says His Holiest Moment Was Becoming Public LGBTQ Ally. *Wbur* [online]. 9.11.2018 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://www.wbur.org/hereandnow/2018/11/09/orthodox-rabbi-lgbtq-ally>

²⁵⁵ BOLTON-FASMAN, Judy. An Ultra-Orthodox Rabbi Comes Out for LGBTQ People. *Jewish Boston: the Vibe of the Tribe* [online]. 28.10.2018 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: https://www.jewishboston.com/an-ultra-orthodox-rabbi-comes-out-for-lgbtq-people/?fbclid=IwAR3THaTosx7GGuAnqmsxB_MgUj7FF8Bes-oX-oLBXKYerMfMz-S6tF35AII

²⁵⁶ YOUNG, Robin. This Ultra-Orthodox Rabbi Says His Holiest Moment Was Becoming Public LGBTQ Ally. *Wbur* [online]. 9.11.2018 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://www.wbur.org/hereandnow/2018/11/09/orthodox-rabbi-lgbtq-ally>

Moskowitze větší volby, ale sexuální orientaci a genderovou identitu si člověk nevybírání a neměl by být kvůli nim diskriminován.²⁵⁷

I když Moskowitz kritizuje vylučování Židů z jejich komunit z důvodu sexuální orientace či genderové identity, snaží se zároveň pochopit, v jaké pozici tyto komunity jsou a co je k jejich postoji vede. Vysvětluje: „*V místě střetu tradice s inovací panuje velké napětí. Pokud pravidla změníte až příliš, půjde již o úplně jinou hru. Ale pokud se nepřizpůsobíte, nepřijde se na hru vůbec nikdo podívat.*“. Podle něj se radikálně pravicové ultra-ortodoxní komunity zatím neumějí přizpůsobit tomu, že lidé jsou dnes jiní než v době, kdy byla pravidla jejich „hry“ vytvořena. Svět dnes již vypadá jinak než před několika generacemi. Zároveň si ale Moskowitz myslí, že není potřeba tradici měnit. Je jen nutné upravit přístup k lidem, aplikaci tradice na konkrétní jednotlivce, kteří jsou jiní než dříve.²⁵⁸

V současné době Moskowitz působí jako stipendista v kongregaci Bejt Simchat Tora v New Yorku, největší LGBT kongregaci na světě. Zde studuje, píše a učí o transgender problematice a židovských zdrojích k tomuto tématu. Přednáší na různých vědeckých konferencích, ve školách, v jiných komunitách a v židovských komunitních centrech.²⁵⁹ Setkává se s transgender osobami, jak tváří v tvář, tak virtuálně. Poskytuje poradenství jejich rodinám, ale nabízí podporu i rabinům a dalším náboženským vůdcům.²⁶⁰

3.3. Konzervativní judaismus

Pozice konzervativního judaismu vůči transgender problematice je liberálnější, než postoj ultra-ortodoxních a ortodoxních Židů. Konzervativní proud uplatňuje celkově ve vztahu k LGBT jedincům humanistický přístup, dává důraz na boj proti diskriminaci, porušování lidských práv a za významnou považuje ochranu lidské důstojnosti. Přitom ale stále trvá na dodržení určitých pravidel.

Rozhodujícími orgány v rámci konzervativního judaismu jsou The Rabbinical Assembly (Rabínské shromáždění) a The Committee on Jewish Law and Standards (Komise

²⁵⁷ YOUNG, Robin. This Ultra-Orthodox Rabbi Says His Holiest Moment Was Becoming Public LGBTQ Ally. *Wbur* [online]. 9.11.2018 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://www.wbur.org/hereandnow/2018/11/09/orthodox-rabbi-lgbtq-ally>

²⁵⁸ Tamtéž.

²⁵⁹ Rabbi Mike Moskowitz, Scholar-in-Residence for Trans and Queer Jewish Studies. *Beit Simchat Tora* [online]. [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://cbst.org/content/rabbi-mike-moskowitz-scholar-in-residence-for-trans-and-queer-jewish-studies>

²⁶⁰ BOLTON-FASMAN, Judy. An Ultra-Orthodox Rabbi Comes Out for LGBTQ People. *Jewish Boston: the Vibe of the Tribe* [online]. 28.10.2018 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: https://www.jewishboston.com/an-ultra-orthodox-rabbi-comes-out-for-lgbtq-people/?fbclid=IwAR3THaTosx7GGuAnqmsxB_MgUj7FF8Bes-oX-oLBXKYerMfMz-S6tF35AII

pro židovské právo a zásady). The Rabbinical Assembly je členská mezinárodní organizace pro konzervativní rabíny sdružující asi 1700 členů z celého světa.²⁶¹ The Committee on Jewish Law and Standards stanovuje halachické zásady pro rabíny, kteří jsou členy The Rabbinical Assembly a všeobecně pro celé konzervativní hnutí. Komise se zabývá všemi otázkami týkajícími se židovského práva, které jsou vzneseny členy The Rabbinical Assembly nebo představiteli konzervativního judaismu. Jednotliví členové komise potom k otázkám vypracovávají responsa (*t'shuvot*), která jsou diskutována s podvýbory a aby byla přijata, musí je komise nejdříve schválit. Po schválení tato responsa představují oficiální halachický postoj konzervativního judaismu k dané otázce.²⁶² Tyto dva orgány vydaly v posledních letech čtyři důležité dokumenty k transgender problematice. Prvním je *t'shuva* rabiho Rabinowitze *Status of Transsexuals* (Status transsexuálů) z roku 2003,²⁶³ druhým je text *Resolution in Support of Equal Rights and Inclusion for Gay, Lesbian, Bisexual, And Transgender (GLBT) Persons* (Rezoluce na podporu rovnoprávnosti a inkluze gayů, leseb, bisexuálů a transgender osob) publikovaný v roce 2011.²⁶⁴ Další dokument *Resolution in Solidarity with the International LGBT Community* (Rezoluce na podporu mezinárodní LGBT komunity) vyšel roku 2014.²⁶⁵ Posledním důležitým spisem je *t'shuva* rabiho Sharzera *Transgender Jews and Halakhah* (Transgender Židé a halacha) z roku 2017.²⁶⁶

Jak se uvádí již v *t'shuvě* rabiho Rabinowitze, z hlediska konzervativního judaismu je SRS povolena. Dle halachy provedením SRS ovšem dochází k porušení zákazu kastrace. Rabinowitz ale tvrdí, že SRS je řešením zdravotních problémů dané osoby, léčbou, jejíž potřeba přebíjí zákaz kastrace.²⁶⁷ V případě rakoviny varlat či vaječnicků se, jak uvádí

²⁶¹ Mission Statement. *The Rabbinical Assembly* [online]. [cit. 2019-07-14]. Dostupné z: <https://www.rabbinicalassembly.org/about-us/mission-statement>

²⁶² Committee on Jewish Law and Standards. *The Rabbinical Assembly* [online]. [cit. 2019-07-14]. Dostupné z: <https://www.rabbinicalassembly.org/jewish-law/committee-jewish-law-and-standards>

²⁶³ RABINOWITZ, Mayer. *Status Of Transsexuals*. [online]. The Committee on Jewish Law and Standards of the Rabbinical Assembly, 2003, [cit. 2019-07-02]. Dostupné z: https://www.rabbinicalassembly.org/sites/default/files/assets/public/halakhah/teshuvot/20012004/rabinowitz_transsexuals.pdf

²⁶⁴ *Resolution in Support of Equal Rights and Inclusion for Gay, Lesbian, Bisexual, And Transgender (GLBT) Persons* [online]. The Rabbinical Assembly, 2011 [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.rabbinicalassembly.org/story/resolution-support-equal-rights-and-inclusion-gay-lesbian-bisexual-and-transgender-glb>

²⁶⁵ *Resolution in Solidarity with the International LGBT Community* [online]. The Rabbinical Assembly, 2014 [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.rabbinicalassembly.org/story/resolution-solidarity-international-lgbt-community?tp=1354>

²⁶⁶ SHARZER, Leonard. *Transgender Jews and Halakhah*. [online]. The Committee on Jewish Law and Standards of the Rabbinical Assembly, 2017, s. 21 [cit. 2019-07-02]. Dostupné z: <https://www.rabbinicalassembly.org/sites/default/files/public/halakhah/teshuvot/2011-2020/transgender-halakhah.pdf>

²⁶⁷ RABINOWITZ, Mayer. *Status Of Transsexuals*. [online]. The Committee on Jewish Law and Standards of the Rabbinical Assembly, 2003, s. 11 [cit. 2019-07-02]. Dostupné z:

Sharzer, k tomuto zákroku přistupuje také i přes halachický zákaz kastrace, protože zlepšení fyzického i psychického zdraví pacienta se v tu chvíli považuje za přednější.²⁶⁸ V případě transgender osob jde konkrétně o řešení genderové dysforie²⁶⁹, která pak může způsobovat ještě další závažné psychické problémy, jako je například deprese nebo sebevražedné stavy. Stejně tak jde dle *t'suvy* rabiho Rabinowitze o řešení zdravotních obtíží i v případě celého procesu, který u transgender osob procházejících přeměnou pohlaví SRS většinou předchází, tedy v případě cross-dressingu²⁷⁰, hormonální terapie, nošení binderu²⁷¹ a provedení mastektomie²⁷² (u FtM) a tak dále. I když z hlediska tradičního judaismu jsou tyto kroky přestoupením zákazu napodobovat opačné pohlaví.²⁷³ Navíc je dle rabiho Sharzera ani není třeba vnímat jako imitování opačného pohlaví, vzhledem k tomu, že jde o něco, co je v souladu s genderovou identitou daného jedince, i když jeho fyzické pohlaví tomu neodpovídá.²⁷⁴

Nejde ani o překročení zákazu sebepoškození, *chovel be-acmo*, vystavení se nebezpečí, *lehachnis acmo le-makom sakana*, či zákazu měnit boží stvoření. Sharzer podotýká, že každá situace v našem životě je potenciálně nebezpečná, a jestliže je vše pečlivě zváženo a v případě chirurgického zákroku je například vybrána vhodná nemocnice a dostatečně schopní lékaři, o překročení zákazu vystavit se nebezpečí nejde.²⁷⁵

Pokud je vše prováděno za účelem zlepšení zdravotního stavu pacienta neboli *le-tovat ha-chole*, je halachickým zákazům nadřazena důležitost léčby genderové dysforie, případně dalších zdravotních problémů, se kterými se transgender osoby potýkají.²⁷⁶ Může

https://www.rabbinicalassembly.org/sites/default/files/assets/public/halakhah/teshuvot/20012004/rabinowitz_transsexuals.pdf

²⁶⁸ SHARZER, Leonard. *Transgender Jews and Halakhah*. [online]. The Committee on Jewish Law and Standards of the Rabbinical Assembly, 2017, s. 20-21 [cit. 2019-07-02]. Dostupné z: <https://www.rabbinicalassembly.org/sites/default/files/public/halakhah/teshuvot/2011-2020/transgender-halakhah.pdf>

²⁶⁹ viz tento termín v příloze

²⁷⁰ viz tento termín v příloze

²⁷¹ viz tento termín v příloze

²⁷² viz tento termín v příloze

²⁷³ RABINOWITZ, Mayer. *Status Of Transsexuals*. [online]. The Committee on Jewish Law and Standards of the Rabbinical Assembly, 2003, s. 11 [cit. 2019-07-02]. Dostupné z: https://www.rabbinicalassembly.org/sites/default/files/assets/public/halakhah/teshuvot/20012004/rabinowitz_transsexuals.pdf

²⁷⁴ SHARZER, Leonard. *Transgender Jews and Halakhah*. [online]. The Committee on Jewish Law and Standards of the Rabbinical Assembly, 2017, s. 21 [cit. 2019-07-02]. Dostupné z: <https://www.rabbinicalassembly.org/sites/default/files/public/halakhah/teshuvot/2011-2020/transgender-halakhah.pdf>

²⁷⁵ Tamtéž, s. 20.

²⁷⁶ RABINOWITZ, Mayer. *Status Of Transsexuals*. [online]. The Committee on Jewish Law and Standards of the Rabbinical Assembly, 2003, s. 11 [cit. 2019-07-02]. Dostupné z: https://www.rabbinicalassembly.org/sites/default/files/assets/public/halakhah/teshuvot/20012004/rabinowitz_transsexuals.pdf

jít dokonce i o případ záchrany života neboli *pikuach nefesh* v případě, že by u transgender jedince mohla z důvodu psychického strádání hrozit sebevražda.²⁷⁷ Rabinowitz je ve shodě se Sharzerem²⁷⁸ toho názoru, že onemocnění psychického charakteru je stejně závažné jako onemocnění fyzického těla a mělo by se k němu přistupovat stejně jako ke kterékoli jiné nemoci.²⁷⁹

Podle Rabinowitze platí, že u osob, které podstoupí SRS, dochází ke změně pohlaví a jsou již nadále považovány za příslušníky pohlaví opačného, než jaké jim bylo připsáno při narození. Rabinowitz totiž, stejně jako Eliezer Waldenberg, pokládá za určující znak, který rozhoduje o pohlaví jedince, jeho vnější pohlavní orgány, neboť tento přístup je dle Rabinowitze nejvíce v souladu s halachou. Názoru rabiho Chananela, který tvrdí že není přirozenou cestou možné, aby u kohokoli ke změně pohlaví došlo, a proto se i v případě, že někdo zdánlivě získá genitálie opačného pohlaví, jeho pohlavní příslušnost nemění,²⁸⁰ Rabinowitz oponuje tím, že rabi Chananel by možná v této otázce změnil svůj přístup, kdyby viděl, jaké nyní existují možnosti hormonální a chirurgické léčby. O této problematice tak v současné době nelze rozhodovat na základě takto neaktuálního smýšlení.²⁸¹

U jedinců, kteří neprošli žádnou nebo jen neúplnou přeměnou pohlaví, dle Rabinowitze ke změně nedochází. Muž, který se cítí být ženou, ale nepodstoupil SRS, je nadále mužem. Stejně tak je tomu u ženy, která se cítí jako muž. Dokud neabsolvuje SRS, je pořád považována za ženu.²⁸² Dle *t'shuvy* rabiho Sharzera z roku 2017 se ale člověk stává příslušníkem opačného pohlaví, už když plně projevuje svou opačnou pohlavní identitu a podstoupit SRS tedy není třeba.²⁸³

V otázce manželství se konzervativní judaismus také shoduje s postojem rabiho Waldenberga. Na základě něho dochází u párů, kde jeden z manželů podstoupil SRS, a to až

²⁷⁷ SHARZER, Leonard. *Transgender Jews and Halakhah*. [online]. The Committee on Jewish Law and Standards of the Rabbinical Assembly, 2017, s. 20-21 [cit. 2019-07-02]. Dostupné z: <https://www.rabbinicalassembly.org/sites/default/files/public/halakhah/teshuvot/2011-2020/transgender-halakhah.pdf>

²⁷⁸ Tamtéž.

²⁷⁹ RABINOWITZ, Mayer. *Status Of Transsexuals*. [online]. The Committee on Jewish Law and Standards of the Rabbinical Assembly, 2003, s. 11 [cit. 2019-07-02]. Dostupné z: https://www.rabbinicalassembly.org/sites/default/files/assets/public/halakhah/teshuvot/20012004/rabinowitz_transsexuals.pdf

²⁸⁰ Tamtéž, s. 3.

²⁸¹ Tamtéž, s. 9.

²⁸² Tamtéž, s. 8-9.

²⁸³ SHARZER, Leonard. *Transgender Jews and Halakhah*. [online]. The Committee on Jewish Law and Standards of the Rabbinical Assembly, 2017, s. 27 [cit. 2019-07-02]. Dostupné z: <https://www.rabbinicalassembly.org/sites/default/files/public/halakhah/teshuvot/2011-2020/transgender-halakhah.pdf>

po uzavření sňatku, k jeho automatickému zániku a pro jeho ukončení není požadován *get*.²⁸⁴ *T'suva* z roku 2017 ale nabízí možnost řešení i pro partnery, kteří by v manželství po přeměně pohlaví jednoho z nich chtěli nadále setrvat. Je možné, aby své manželství „obnovili“, tak jako například manželé, jejichž svazek již trvá mnoho let. Manželům, kteří by rádi svůj svazek ukončili tradičně dle židovských halachických pravidel, se doporučuje rozvést se ještě předtím než partner, který prochází změnou pohlaví, absolvuje SRS. Pokud se jim to ale z jakéhokoli důvodu nepodaří, měl by jim i tak být umožněn rozvod dle zásad konzervativního judaismu. Pokud by poté došlo k situaci, kdy by manžel, nyní transgender žena, nechtěl své ženě dát *get*, je také možné, aby manželství rozvedl *Bejt din*.²⁸⁵

V případě uzavření sňatku partnerů, z nichž jeden je již před svatbou transgender, se dle Rabinowitze postupuje stejně jako v případě, že je jeden z partnerů neplodný. Je třeba, aby partner, který si transgender osobu bere, věděl o její sterilitě a se sňatkem i tak souhlasil. Také je nutné, aby stát, ve kterém je manželství uzavíráno, uznával změnu pohlaví. V době vydání *t'suvy* rabiho Rabinowitze konzervativní judaismus nepovoloval uzavírání stejnopohlavních manželství, proto tato pravidla Rabinowitz vztahuje pouze na případy heterosexuálních svazků.²⁸⁶ *T'suva* rabiho Sharzera již povoluje svazky jak heterosexuálních, tak homosexuálních partnerů, ať už je jeden z nich nebo oba transgender, nebo jde o cisgender²⁸⁷ osoby. Upřesňuje, že manželství partnerů opačného pohlaví se v judaismu uzavírá pouze prostřednictvím *kidušin* a tento typ svazku je vyhrazen pouze pro heterosexuální jedince. Svazek osob stejného pohlaví se uzavírá prostřednictvím *brit (brit ahuvim)* neboli smlouvy, nebo prostřednictvím *šutafut* neboli partnerství.²⁸⁸

Vzhledem k tomu, že na základě *t'suvy* z roku 2017 konzervativní judaismus uznává jinou genderovou identitu transgender osob, i když nepodstoupily SRS, zabývá se tato *t'suva*

²⁸⁴ RABINOWITZ, Mayer. *Status Of Transsexuals*. [online]. The Committee on Jewish Law and Standards of the Rabbinical Assembly, 2003, s. 10 [cit. 2019-07-02]. Dostupné z: https://www.rabbinicalassembly.org/sites/default/files/assets/public/halakhah/teshuvot/20012004/rabinowitz_transsexuals.pdf

²⁸⁵ SHARZER, Leonard. *Transgender Jews and Halakhah*. [online]. The Committee on Jewish Law and Standards of the Rabbinical Assembly, 2017, s. 18 [cit. 2019-07-02]. Dostupné z: <https://www.rabbinicalassembly.org/sites/default/files/public/halakhah/teshuvot/2011-2020/transgender-halakhah.pdf>

²⁸⁶ RABINOWITZ, Mayer. *Status Of Transsexuals*. [online]. The Committee on Jewish Law and Standards of the Rabbinical Assembly, 2003, s. 10 [cit. 2019-07-02]. Dostupné z: https://www.rabbinicalassembly.org/sites/default/files/assets/public/halakhah/teshuvot/20012004/rabinowitz_transsexuals.pdf

²⁸⁷ viz tento termín v příloze

²⁸⁸ SHARZER, Leonard. *Transgender Jews and Halakhah*. [online]. The Committee on Jewish Law and Standards of the Rabbinical Assembly, 2017, s. 16-17 [cit. 2019-07-02]. Dostupné z: <https://www.rabbinicalassembly.org/sites/default/files/public/halakhah/teshuvot/2011-2020/transgender-halakhah.pdf>

právě tím, jak k takovým jedincům „mezi“ mužským a ženským pohlavím přistupovat. Také se celkově více do detailů zajímá o to, jak se chovat v různých situacích ke komukoli s transgender identitou bez ohledu na jeho fyzický stav. *T'suva* například pojednává o tom, jak by měli transgender jedinci správně praktikovat různé židovské rituály a jak by se pro ně daly tyto rituály případně přizpůsobit, pozměnit nebo i vytvořit nové.²⁸⁹

Transgender muži, kteří již začali užívat mužské hormony, nebo podstoupili SRS, již nemenstruují a z hlediska konzervativního judaismu se tedy na ně nevztahuje povinnost dodržování rodinné čistoty neboli *tohorat ha-mišpacha*. Někteří transgender muži nebo transgender osoby, které se narodily jako ženy a nyní se neidentifikují ani s mužským, ani s ženským pohlavím, jsou takzvaně genderově nebinární nebo genderově fluidní²⁹⁰, ale hormonální terapii ani SRS podstoupit (například ze zdravotních důvodů) nemohou nebo nechtějí. V tom případě u nich nedošlo ke skončení menstruačního cyklu a dle pravidel konzervativního judaismu musejí zachovávat rodinnou čistotu stejně jako ženy. Problematická je pro ně ovšem návštěva *mikve*. Z hlediska soukromí by bylo pro menstrující transgender osobu nepříjemné užívat mužskou část *mikve* a stejně tak cisgender muže v této části by mohla přítomnost někoho takového uvádět do rozpaků. Návštěva ženské části by ale také nemusela být těmto transgender osobám ani ostatním cisgender ženám zde příjemná. Sharzerova *t'suva* v této otázce neposkytuje jednoznačné řešení.²⁹¹

Transgender muži a jiné trans osoby, které stále menstrují, mohou teoreticky otěhotnět. Proto se konzervativní judaismus zabývá také touto eventualitou. Jelikož zatím není známo, jaké zdravotní důsledky má braní nejdříve mužských hormonů, poté jejich vysazení, poté zvýšená hladina ženských hormonů v době těhotenství a poté návrat k mužským hormonům, případně oplodnění cisgender ženy transgender ženou, která nějakou dobu brala ženské pohlavní hormony, nabádá Sharzer k tomu, aby transgender osoby, které plánují těhotenství, důsledně dbaly všech doporučení lékařů a využívaly všech

²⁸⁹ SHARZER, Leonard. *Transgender Jews and Halakhah*. [online]. The Committee on Jewish Law and Standards of the Rabbinical Assembly, 2017, s. 28-29 [cit. 2019-07-02]. Dostupné z: <https://www.rabbinicalassembly.org/sites/default/files/public/halakhah/teshuvot/2011-2020/transgender-halakhah.pdf>

²⁹⁰ viz tyto termíny v příloze

²⁹¹ SHARZER, Leonard. *Transgender Jews and Halakhah*. [online]. The Committee on Jewish Law and Standards of the Rabbinical Assembly, 2017, s. 24-25 [cit. 2019-07-02]. Dostupné z: <https://www.rabbinicalassembly.org/sites/default/files/public/halakhah/teshuvot/2011-2020/transgender-halakhah.pdf>

dostupných informací. Gravidita transgender jedinců je tedy z hlediska konzervativního judaismu přijatelná, a to i přesto, že s sebou může nést určitá zdravotní rizika.²⁹²

Transgender osoby, které se narodily jako muži a v dětství jim z jakéhokoli důvodu nebyla provedena obřízka, jsou konzervativním judaismem nadále považovány za Židy, i když nepodstoupily SRS a tím pádem stále mají mužské pohlavní orgány. Platí sice, že obřízku musí absolvovat každý muž, tedy každý, kdo má penis. Ale v případě dospělého, ať už cis nebo transgender, není vhodné zjišťovat, zda podstoupil obřízku nebo zda má za sebou operaci pohlavních orgánů. Uplatňuje se zde pravidlo *kvod ha-brijot* neboli respekt k lidské důstojnosti, a dbá se na *cnijut a bošet*, cudnost a stud daného člověka. Teoreticky je tedy provedení obřízky vyžadováno od každého muže, prakticky ale vymáháno není.²⁹³

T'suva rabiho Sharzera se detailně zabývá otázkou konverze k judaismu v případě transgender osob. Pokud jde o cisgender jedince, je běžnou praxí, že se v rámci konverze vyžaduje ponoření do *mikve*, a to jak u mužů, tak u žen. Muži jsou navíc povinni absolvovat rituální obřízku, nebo pokud již obřezaní jsou, podstupují *hatafat dam brit*, což je rituální zachycení kapky krve v místě jizvy po obřízce. Nejedná se o náhradu obřízky, tento rituál se provádí pouze u mužů obřezaných již před konverzí. Od obřízky jsou při konverzi osvobozeni jen muži, kteří o penis přišli například z důvodu onemocnění nebo úrazu a dále ještě muži, kteří jsou takzvaně *nolad mahul* neboli obřezaní již od narození, neboť se narodili bez předkožky. Někteří rabíni nepovažují za nutné provádět u mužů obřezaných od narození *hatafat dam brit*. Jiní jsou ale opačného názoru, neboť je podle nich nejisté, jestli předkožka těchto mužů není pouze skrytá či scvrklá a během života se neobjeví. Takový muž by byl totiž považován za neobřezaného.²⁹⁴

V případě transgender osob, zejména trans mužů, kteří podstoupili nějakou formu operace pohlavních orgánů, a v případě trans žen, které naopak žádnou takovou operaci nepodstoupily, nastává problém v tom, že rozhovor na téma obřízky či operace genitálií by pro ně mohl být nepříjemný. Nekomfortně by se v takové situaci mohli cítit i rabíni, kteří konverzi s transgender osobami řeší. Sharzer v *t'suvě* dělí transgender jedince na čtyři skupiny a pro každou z nich navrhuje při konverzi jiný přístup.²⁹⁵

²⁹² SHARZER, Leonard. *Transgender Jews and Halakhah*. [online]. The Committee on Jewish Law and Standards of the Rabbinical Assembly, 2017, s. 21-22 [cit. 2019-07-02]. Dostupné z: <https://www.rabbinicalassembly.org/sites/default/files/public/halakhah/teshuvot/2011-2020/transgender-halakhah.pdf>

²⁹³ Tamtéž, s. 25-26.

²⁹⁴ Tamtéž, s. 13.

²⁹⁵ SHARZER, Leonard. *Transgender Jews and Halakhah*. [online]. The Committee on Jewish Law and Standards of the Rabbinical Assembly, 2017, s. 14. [cit. 2019-07-02]. Dostupné z:

První skupinou jsou transgender muži, kteří nepodstoupili operaci pohlavních orgánů a tím pádem nepodstoupí ani obřízku. Nebudou totiž nikdy mít předkožku, takže obřízka, ani *hatafat dam brit* v jejich případě není požadována.²⁹⁶

Do druhé skupiny Sharzer řadí transgender muže, kteří operaci genitálií podstoupili. Na ně se povinnost podstoupit obřízku také nevztahuje, neboť žádná z operačních technik není schopna vytvořit předkožku nebo cokoli, co by se jí podobalo a tyto osoby tak mají status *nolad mahul*. Na rozdíl od cisgender mužů však u nich není pochybnost o tom, že by jejich předkožka mohla být skrytá, a proto nepodstupují ani obřízku, ani *hatafat dam brit*. Někteří transgender muži ale chtějí i přesto, že to není jejich povinností, při konverzi *hatafat dam brit* absolvovat.²⁹⁷

Třetí skupina zahrnuje transgender ženy, které podstoupily operaci pohlavních orgánů. Ty již nikdy nebudou mít ani předkožku, která by měla být odstraněna, ani místo jizvy po obřízce, kde by mohla být provedena *hatafat dam brit*. Ani jedna z těchto procedur po nich tedy není požadována.²⁹⁸

Čtvrtá skupina, transgender ženy, které nepodstoupily operaci pohlavních orgánů, je nejcitlivější z hlediska studu a intimity. Tyto ženy stále mají penis. Některé z nich jsou obřezané, některé ne. Někteří rabíni si kladou otázku, zda je vůbec vhodné s transgender ženami obřízku rozebírat a mluvit s nimi o jejich pohlavních orgánech. Neshodují se navíc v tom, jestli se *micva* obřízky, která platí pro *kol zachar* neboli všechny muže, vztahuje i na transgender ženy. Obřízku nebo *hatafat dam brit* musí potom transgender žena podstoupit pouze v případě, že její rabín pod *kol zachar* trans ženy zahrnuje.²⁹⁹

Co se týče genderově nonkonformních³⁰⁰ jedinců, řídí se pravidla konverze k judaismu výhradně anatomickými dispozicemi. Pokud má daná osoba penis, musí v každém případě v rámci konverze podstoupit buď obřízku nebo *hatafat dam brit*, jestliže nemá, nic takového nepodstupuje.³⁰¹

<https://www.rabbinicalassembly.org/sites/default/files/public/halakhah/teshuvot/2011-2020/transgender-halakhah.pdf>

²⁹⁶ SHARZER, Leonard. *Transgender Jews and Halakhah*. [online]. The Committee on Jewish Law and Standards of the Rabbinical Assembly, 2017, s. 14 [cit. 2019-07-02]. Dostupné z: <https://www.rabbinicalassembly.org/sites/default/files/public/halakhah/teshuvot/2011-2020/transgender-halakhah.pdf>

²⁹⁷ Tamtéž.

²⁹⁸ Tamtéž.

²⁹⁹ Tamtéž, s. 14-15.

³⁰⁰ viz tento termín v příloze

³⁰¹ SHARZER, Leonard. *Transgender Jews and Halakhah*. [online]. The Committee on Jewish Law and Standards of the Rabbinical Assembly, 2017, s. 15 [cit. 2019-07-02]. Dostupné z: <https://www.rabbinicalassembly.org/sites/default/files/public/halakhah/teshuvot/2011-2020/transgender-halakhah.pdf>

Při ponoření do *mikve* v rámci konverze je nutné mít svědka, aby bylo zajištěno správné provedení rituálu. Tím u cisgender osob obvykle bývá člověk stejného pohlaví, jako je konvertita, u muže konkrétně člen *Bejt dinu*, u ženy jakákoli jiná žena. Transgender osobám konzervativní judaismus povoluje zvolit si pro ponoření do *mikve* takového svědka, jehož přítomnost jim bude během rituálu příjemná. Obvykle se volí osoba se stejnou genderovou identitou jako osoba konvertující.³⁰²

Pravidla konzervativního judaismu umožňují těm, kteří procházejí přeměnou pohlaví, zvolit si rituál, kterým tuto svou životní fázi ohraničí a vyzdvihnou její význam. Změna pohlaví ale žádným rituálem být doprovázena nemusí, a i bez něj se považuje za platnou třeba na rozdíl od *bar micva*, bez jehož provedení chlapec není považován za nábožensky dospělého i přesto, že požadovaného věku již dosáhl. Není neobvyklé ani to, že si transgender osoby přejí svou přeměnu pohlaví doplnit také o speciální rituál, při kterém si změni jméno. Pro změnu pohlaví ani pro změnu jména neexistují žádné původní rituály. Vzhledem k jejich potřebě ale vznikají nové, a to na základě již existujících, jako je například rituál pro pojmenování dítěte (*brit mila* a *brit bat*), rituál, při kterém se nemocnému přidává další jméno nebo rituál získání nového jména při konverzi.³⁰³

Transgender osobám se také pomalu přizpůsobují rituály synagogální. Například při alije neboli vyvolání k Tóře, je obvykle dotyčný hebrejsky vyzván, aby vstal, a to slovesem „*ja'amod*“ (יָמַע - v mužském rodě) nebo „*ta'amod*“ (תַּעַת - v ženském rodě), rodovým přívlastkem „*ben*“ nebo „*bat*“ (syn nebo dcera) a jménem jednoho nebo obou rodičů. V případě transgender jedinců se používá upravená verze vyvolání. Někteří si přejí změnit pouze rod, kterým jsou osloveni tak, aby odpovídal jejich identitě. Jiní preferují neutrální oslovení. V tom případě se používá například „*mi-bejt*“ nebo „*le-bejt*“ (z domu/z rodiny) místo „*ben*“ nebo „*bat*“ (syn nebo dcera) a „*na la'amod*“ (נָא לַאמֹד), „*prosím, vstaň*“, místo „*ja'amod*“ (יָמַע - v mužském rodě) nebo „*ta'amod*“ (תַּעַת - v ženském rodě). Nebo je také možné využít fráze „*ekra la-tora*“ (אָקרא לַתּוֹרָה), „*volám k Tóře*“, která má navíc tu výhodu, že je vhodná i pro osoby, které nemohou vstát, například protože jsou upoutány na invalidní vozík.³⁰⁴

³⁰² SHARZER, Leonard. *Transgender Jews and Halakhah*. [online]. The Committee on Jewish Law and Standards of the Rabbinical Assembly, 2017, s. 15 [cit. 2019-07-02]. Dostupné z: <https://www.rabbinicalassembly.org/sites/default/files/public/halakhah/teshuvot/2011-2020/transgender-halakhah.pdf>

³⁰³ Tamtéž, s. 27.

³⁰⁴ Tamtéž, s. 28.

Při alije se také obvykle za uzdravení nebo k oslavení některého momentu životního cyklu recituje modlitba *Mi šeberach*. Někteří si pouze zvolí takovou gramatickou formu modlitby, která bude odpovídat tomu, zda se bez ohledu na svůj vzhled cítí být mužem nebo ženou. A někteří si modlitbu přizpůsobí více, aby vyhovovala jejich specifické identitě, která není ani pouze mužská, ani pouze ženská.³⁰⁵

Ve většině konzervativních synagog mají při alije muži pokrývku hlavy a oblékají si *talit*, někde tato povinnost platí také pro ženy. V jiných synagogách si ženy buď pouze zakrývají hlavu, nebo pouze nosí *talit*. A někde ženy nepraktikují ani jedno. Transgender osoby tím pádem nejsou v tomto ohledu jasně instruovány a řídí se dle zvyklostí své synagogy.³⁰⁶

Někteří transgender Židé vytvářejí či pozměňují různé židovské texty, požehnání a modlitby tak, aby vyhovovaly jejich specifické identitě. Jednou z autorek takových textů je v prostředí konzervativního judaismu například Emily Aviva Kapor. Ještě jako muž byla v roce 2008 ordinována rabínem. V roce 2013 absolvovala přeměnu pohlaví a stala se první a dosud snad i jedinou transgender rabínkou. O svých zkušenostech si píše osobní blog s názvem *Planting Rainbows*.³⁰⁷

Kapor vytvořila například novou podobu požehnání *Ašer jacar*, které v její verzi neobsahuje mužský rod. Ten je nahrazen množným číslem, aby recitace požehnání vyhovovala všem transgender jedincům. Kromě toho také Kapor změnila část požehnání, kde se hovoří o tom, že pokud by některý z otvorů či dutin v lidském těle byl porušen nebo by se uzavřel, nebyl by člověk schopen stát před Hospodinem. Tento text považuje za problematický pro ty, kteří cítí, že jejich tělo není takové, jaké by mělo být, ať už z důvodu odlišné genderové identity či například kvůli tělesné deformitě. Pokud nebudeme dutiny a otvory zmíněné v požehnání chápat pouze jako synonymum pro trávící trakt a vylučovací soustavu, ale zahrneme mezi ně také otvory a dutiny, které jsou součástí genitálií, může být podle Kapor recitace tohoto úseku požehnání pro transgender a fyzicky postižené osoby velice nepříjemná. Touží-li po tom, aby některé z jejich dutin či otvorů, které jsou otevřené, byly uzavřené nebo naopak, bude jim recitace *Ašer jacar* přinášet jen další pocity

³⁰⁵ SHARZER, Leonard. *Transgender Jews and Halakhah*. [online]. The Committee on Jewish Law and Standards of the Rabbinical Assembly, 2017, s. 28 [cit. 2019-07-02]. Dostupné z: <https://www.rabbinicalassembly.org/sites/default/files/public/halakhah/teshuvot/2011-2020/transgender-halakhah.pdf>

³⁰⁶ Tamtéž.

³⁰⁷ ZEVELOFF, Naomi. *Transgender & Jewish*. New York: The Forward Association, 2014, s. 9. ISBN 978-1-499339-72-7.

diskomfortu. Proto Kapor tuto část nahradila textem, který Hospodina chválí za to, že je člověk schopen rozpoznat posvátnost božího obrazu, neustále se podílet na utváření a přetváření sebe sama a je mu umožněno spočívat v boží přítomnosti. V nové verzi požehnání je také projevena vděčnost za rozmanitost stvoření, které Bůh ve své moudrosti vytvořil.³⁰⁸

Kapor je také autorkou textu k rituálu ponoření do *mikve* při příležitosti změny pohlaví transgender osob. Ten mimo jiné obsahuje i požehnání Hospodinu za to, že člověku pomáhá projít celým procesem tranzice.³⁰⁹ Během rituálu daný jedinec rovněž získává své nové jméno, a to recitací verše, který má pro něj osobně speciální význam a jehož první a poslední písmeno v hebrejštině odpovídá prvnímu a poslednímu písmenu jeho nového jména.³¹⁰

Co se týče přípravy těla na pohřeb, tradiční judaismus povoluje mužům starat se pouze o muže, zato ženy smějí pečovat o zemřelého mužského i ženského pohlaví. Přesto je ale zvykem, že se o nebožtíka stará člen *chevra kadiša*, který je stejného pohlaví. Konzervativní judaismus se této tradice drží. Důvod k jejímu pokračování vidí v zachování *kavod ha-met*, úcty k zemřelému, *kavod ha-brijot*, lidské důstojnosti a *cnijut*, cudnosti. Odmítá ortodoxní argumentaci, že pokud by muž pečoval o zemřelou ženu, bylo by to pro něj ponižující a mohlo by se také stát, že by ho pohled na ženské tělo vzrušil a způsobil mu neřestné myšlenky.³¹¹

Vedle genderově segregovaných skupin, spolků a klubů vznikají v rámci konzervativního judaismu i ty, které jsou určeny pro transgender osoby. Ve snaze umožnit všem bez ohledu na pohlaví komfortní návštěvu toalet, šaten a sprch v prostředí synagog, komunitních center, táborů, škol a tělocvičen se přistupuje k novému způsobu řešení těchto prostor. Například jsou zřizovány unisex toalety nebo sprchy, které jsou upraveny tak, aby svým uživatelům poskytovaly více soukromí.³¹²

³⁰⁸ KAPOR, Emily Aviva. אָשֶׁר יֵצֵר | *Asher Yatsar prayer for recognizing the Divine Image in all our bodies by R' Emily Aviva Kapor* [online]. 2015 [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: <https://opensiddur.org/prayers/solilunar/everyday/daytime/birkhot-hashahar/asher-yatsar-by-emily-aviva-kapor/>

³⁰⁹ KAPOR-MATER, Emily Aviva. *A Mikveh Ritual for Transitioning Gender* [online], s. 2 [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: <https://emilyaviva.com/files/mikveh-transition-ceremony.pdf>

³¹⁰ Tamtéž.

³¹¹ SHARZER, Leonard. *Transgender Jews and Halakhah*. [online]. The Committee on Jewish Law and Standards of the Rabbinical Assembly, 2017, s. 23-24 [cit. 2019-07-02]. Dostupné z: <https://www.rabbinicalassembly.org/sites/default/files/public/halakhah/teshuvot/2011-2020/transgender-halakhah.pdf>

³¹² Tamtéž, s. 28.

Zaznamenáváme také snahy konzervativního judaismu o celkové lepší začlenění transgender osob do jejich komunit,³¹³ o vytvoření příjemného a bezpečného prostředí, ve kterém budou moci prožívat všechny okamžiky životního cyklu stejně jako ostatní ve vzájemné pospolitosti.³¹⁴ Podpora nastolení stejných občanských a náboženských práv pro všechny včetně LGBT komunity a úsilí o boj proti agresi vůči jejím členům zaznívá v obou zmíněných rezolucích a vychází z požadavku na ochranu lidské důstojnosti,³¹⁵ neboť, jak je uvedeno v preambuli rezoluce z roku 2011 „*Veliká je lidská důstojnost, jelikož převažuje negativní nařízení Tóry.*“ (*Sanhedrin 19b*)“.³¹⁶

Pokud jde o organizace, které by cílily přímo na transgender Židy z prostředí konzervativního judaismu a snažily se jim pomáhat, najdeme takové velice sporadicky. A to z toho jednoduchého důvodu, že konzervativní judaismus je k transgender osobám a všeobecně k LGBT komunitě nakloněn mnohem vstřícněji než judaismus ortodoxní a ultra-ortodoxní a nesetkáme se zde tedy v podstatě s tím, že by někdo z důvodu odlišné sexuální orientace či genderové identity musel například svou komunitu opustit a potřeboval by pak podat pomocnou ruku. Samozřejmě ale existují i organizace, které vítají kohokoli bez ohledu na příslušnost ke konkrétní komunitě a jsou zaměřeny jaksi víc obecně.³¹⁷ Konzervativní transgender Židé se tedy mohou obrátit na ně. Anebo pokud jim například velmi záleží na dodržování pravidel judaismu a chtějí, aby jim organizace v tomto směru vyhovovala, mohou se rozhodnout využít pomoci takové, která se orientuje na Židy z prostředí tradičního³¹⁸ judaismu, jsou to například organizace Or Chajim a Netivot.

³¹³ *Resolution in Support of Equal Rights and Inclusion for Gay, Lesbian, Bisexual, And Transgender (GLBT) Persons* [online]. The Rabbinical Assembly, 2011 [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.rabbinicalassembly.org/story/resolution-support-equal-rights-and-inclusion-gay-lesbian-bisexual-and-transgender-glb>; *Resolution in Solidarity with the International LGBT Community* [online]. The Rabbinical Assembly, 2014 [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.rabbinicalassembly.org/story/resolution-solidarity-international-lgbt-community?tp=1354>

³¹⁴ *Resolution in Support of Equal Rights and Inclusion for Gay, Lesbian, Bisexual, And Transgender (GLBT) Persons* [online]. The Rabbinical Assembly, 2011 [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.rabbinicalassembly.org/story/resolution-support-equal-rights-and-inclusion-gay-lesbian-bisexual-and-transgender-glb>

³¹⁵ *Resolution in Support of Equal Rights and Inclusion for Gay, Lesbian, Bisexual, And Transgender (GLBT) Persons* [online]. The Rabbinical Assembly, 2011 [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.rabbinicalassembly.org/story/resolution-support-equal-rights-and-inclusion-gay-lesbian-bisexual-and-transgender-glb>; *Resolution in Solidarity with the International LGBT Community* [online]. The Rabbinical Assembly, 2014 [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.rabbinicalassembly.org/story/resolution-solidarity-international-lgbt-community?tp=1354>

³¹⁶ *Resolution in Support of Equal Rights and Inclusion for Gay, Lesbian, Bisexual, And Transgender (GLBT) Persons* [online]. The Rabbinical Assembly, 2011 [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.rabbinicalassembly.org/story/resolution-support-equal-rights-and-inclusion-gay-lesbian-bisexual-and-transgender-glb>

³¹⁷ Budou zmíněny v následující podkapitole.

³¹⁸ Tyto organizace jsem již podrobněji zmiňovala v podkapitole o ortodoxním judaismu.

3.4. Reformní judaismus³¹⁹

Velkou komunitu³²⁰ reformních Židů najdeme v Severní Americe – v USA a v Kanadě. Severoamerické reformní obce jsou sdruženy do organizace Union for Reform Judaism³²¹ (Unie reformního judaismu, dále jen URJ), která se spolu s organizací Central Conference of American Rabbis³²² (Centrální konference amerických rabínů, dále jen CCAR) vyjadřuje k aktuálním problémům a otázkám reformního judaismu včetně transgender problematiky. Vydává rezoluce, *t'šuvy*, ale také modlitební knihy a podílí se na vzdělávání a podpoře reformních rabínů.³²³ Americké reformní hnutí provozuje vlastní vzdělávací instituci Hebrew Union College-Jewish Institute of Religion, která je první a největší institucí tohoto druhu v celé Severní Americe a má čtyři kampusy, z toho tři v USA a jeden v Izraeli.³²⁴

Významná komunita reformního judaismu se nachází také ve Velké Británii a je zde rozdělena do dvou proudů, liberálního³²⁵ a reformního³²⁶ judaismu. Další reformní komunity najdeme dále například v Izraeli, Německu a Nizozemí.³²⁷

Americký reformní judaismus se začal zabývat otázkou transgender osob již v 70. letech 20. století. Ačkoli je nyní postoj tohoto proudu judaismu k transgender problematice nejliberálnější a podpora LGBT komunity nejvýraznější, nebylo tomu tak vždy. První *t'šuva* k tomuto tématu vydaná roku 1971 se věnuje přípustnosti SRS³²⁸ a dochází k závěru, že jde v podstatě až na výjimky o nedovolený zákrok.³²⁹

³¹⁹ také označovaný jako liberální či progresivní judaismus

³²⁰ Dle webu URJ má reformní judaismus v Severní Americe více než 1 milion členů v 900 kongregacích. Na webu Světové unie progresivního judaismu, která sdružuje členy reformního, progresivního, rekonstruktivního a liberálního judaismu, se uvádí, že pod tuto organizaci celosvětově spadá 1,8 milionu členů v 1200 kongregacích. Viz The Reform Movement. *Union for Reform Judaism* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://urj.org/reform-movement>; About Us. *World Union for Progressive Judaism* [online]. [cit. 2019-07-14]. Dostupné z: <https://wupj.org/about-us/>

³²¹ *Union for Reform Judaism* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://urj.org/>

³²² CCAR: *Central Conference of American Rabbis* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.ccarnet.org/>

³²³ The Reform Movement. *Union for Reform Judaism* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://urj.org/reform-movement>; About Us. *CCAR: Central Conference of American Rabbis* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.ccarnet.org/about-us/>

³²⁴ The Reform Movement. *Union for Reform Judaism* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://urj.org/reform-movement>

³²⁵ *Liberal Judaism: The dynamic, cutting edge of modern Judaism* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.liberaljudaism.org/>

³²⁶ *Reform Judaism* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.reformjudaism.org.uk/>

³²⁷ About Us. *World Union for Progressive Judaism* [online]. [cit. 2019-07-14]. Dostupné z: <https://wupj.org/about-us/>

³²⁸ *Surgery for Transsexuals* [online]. Central Conference of American Rabbis, 1971, s. 1 [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: <https://www.ccarnet.org/ccar-responsa/mrr-128-133/>

³²⁹ Tamtéž, s. 3.

Pokud by se jednalo o pacienta, který z důvodu určité fyziologické vady pohlavních orgánů není ani zcela mužem, ani zcela ženou, je v některých případech taková operace povolena. *T'suva* zde vychází ze zmínek o *androgynovi* a *tumtumovi* v tradiční židovské literatuře. V případě *tumtuma* je operace zmíněna a je přípustná, neboť se předpokládá, že se díky ní podaří zjistit skutečné pohlaví daného jedince, které bylo do té doby skryto, a učinit z *tumtuma* plnohodnotného muže či ženu. Osoby s nedovyvinutými či skrytými pohlavními orgány tak na základě tohoto talmudického přístupu SRS podstoupit smějí.³³⁰

Ten, kdo má pohlavní znaky mužské i ženské ale operaci podstoupit nemůže, protože *androgynovi* není něco takového dovoleno. *T'suva* tvrdí, že *androgynos* není povinen plodit potomky, tudíž by sterilizace v jeho případě nebyla přečinem. Absolvováním zákroku by ale zbytečně ohrozil svůj život, a tak ho nesmí podstoupit.³³¹

Nejedná-li se o osobu s určitou vadou pohlavních orgánů, ale o někoho, kdo je z fyziologického hlediska zcela mužem nebo ženou a chce své pohlaví operací kompletně změnit na pohlaví opačné, není SRS povolena. Důvodem je u muže fakt, že má povinnost plodit potomky, což by mu operací, při které dochází ke sterilizaci, bylo znemožněno. Na ženu se příkaz přivést na svět dítě nevztahuje, teoreticky by jí tedy z tohoto hlediska operace mohla být povolena. Nicméně ani žena ani muž nesmí ohrozit svůj život. Ženám je tedy absolvování SRS také zakázáno. *T'suva* připouští možnost povolení SRS pouze v extrémním případě, kdy by několik spolehlivých lékařů potvrdilo, že daný pacient má z důvodu své pohlavní identity tak závažné psychické problémy, že je možné je vyřešit pouze provedením SRS.³³²

Další *t'suva* amerického reformního judaismu z roku 1978 již povoluje vykonat židovský svatební obřad i v případě, že jeden z budoucích manželů je transgender osobou, která podstoupila SRS.³³³ Je zde ale hned z počátku zdůrazněna nutnost toho, aby operace byla provedena pouze ze závažných důvodů, nikoli bez rozmyslu, navíc nesmí jít o svazek homosexuální.³³⁴

³³⁰ *Surgery for Transsexuals* [online]. Central Conference of American Rabbis, 1971, s. 2 [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: <https://www.ccarnet.org/ccar-responsa/mrr-128-133/>

³³¹ Tamtéž.

³³² Tamtéž, s. 1-2.

³³³ *Marriage After a Sex-Change Operation* [online]. Central Conference of American Rabbis, 1978, s. 2 [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: <https://www.ccarnet.org/ccar-responsa/arr-416-419/>

³³⁴ Tamtéž, s. 1.

T'suva se zabývá tím, zda je uzavření takového sňatku povolené vzhledem k tomu, že je ten z partnerů, který podstoupil SRS, neplodný.³³⁵ Plození dětí se pokládá za velmi důležitou součást manželství. Zároveň ale *t'suva* jako velice podstatné hodnoty vidí i vzájemné partnerství a společnou radost manželů.³³⁶

Pokud se tradiční literatura věnuje otázce bezdětných svazků, hovoří většinou o manželství již existujícím. To je považováno za platné, a to i v případě, že pár nebude nikdy schopen přivést na svět dítě. *T'suva* se ale zabývá otázkou manželství, které teprve bude uzavřeno.³³⁷

Na základě názoru Jicchaka bar Šešeta, ale také dalších autorit, jako je Maimonides či Jair Chajim Bacharach, kteří manželství s neplodnou osobou schvalují, pokud o svém stavu oba partneři vědí a vyhovuje jim, dochází *t'suva* k závěru, že je sňatek tohoto typu dovolen.³³⁸

Zvláštním případem takového manželství se zabývá jiné americké responsum z roku 1990, které se věnuje tomu, zda může osoba, jež podstoupila MtF přeměnu pohlaví, nyní svého kroku lituje a nadále se považuje za muže, konvertovat k judaismu a uzavřít židovský sňatek. Toto responsum je pro reformní judaismus přelomové především v tom, že oficiálně povoluje konverzi transgender osob k judaismu.³³⁹

Konverze takové osoby je zde z hlediska pouhé změny pohlaví považována za povolenou. V knize Deuteronomium se sice uvádí, že nikdo s rozdrčenými varlaty nebo uříznutým pohlavním údem nesmí být součástí Hospodinova společenství, ovšem pozdější rabínské autority tento výrok chápaly tak, že židovský muž, který takovou vadu má, si nesmí vzít Židovku. Možnost konverze tak změnou pohlaví a SRS není ovlivněna a u transgender jedince, kterému byly odstraněny mužské pohlavní orgány, bude pro platnou konverzi stačit provedení rituálního ponoření do *mikve*.³⁴⁰

Autoři responsa spíše uvažují nad tím, zda je člověk, který podstoupil přeměnu pohlaví, ale později svého rozhodnutí začal litovat, dostatečně psychicky stabilní osobností. Je jeho rozhodnutí pro konverzi k judaismu dostatečně pevné a neměnné? Na základě většinové shody autoři navrhují, aby tomuto člověku před konverzí byla uložena alespoň

³³⁵ *Marriage After a Sex-Change Operation* [online]. Central Conference of American Rabbis, 1978, s. 1 [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: <https://www.ccarnet.org/ccar-responsa/arr-416-419/>

³³⁶ Tamtéž, s. 2.

³³⁷ Tamtéž.

³³⁸ Tamtéž.

³³⁹ *Conversion and Marriage after Transsexual Surgery* [online]. Central Conference of American Rabbis, 1990, s. 1 [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: <https://www.ccarnet.org/ccar-responsa/tfn-no-5750-8-191-196/>

³⁴⁰ Tamtéž.

čekací lhůta v délce trvání cyklu tří Poutních svátků.³⁴¹ V responsu se ale také uvádí, že někteří s tímto rozhodnutím nesouhlasí a možnost konverze v tomto případě zcela vylučují.³⁴²

Další otázkou responsa je, zda v případě takové osoby smí proběhnout židovský svatební obřad vedený rabínem. Tazatel uvádí, že muž, o kterém je řeč, po absolvování SRS a přehodnocení svého rozhodnutí být ženou, uzavřel civilní sňatek s Židovkou. Ta o jeho stavu věděla a s manželstvím i za těchto podmínek souhlasila.³⁴³ I když pro reformní judaismus, co se týče konverze, není pohlaví člověka podstatné a nahlíží na něj především jako na lidskou bytost, na rozdíl mezi mužem a ženou při vstupu do manželství trvá. V tomto konkrétním případě proto responsum nedoporučuje přistoupit k vykonání *kidušin*, neboť se předpokládá, že zmiňovaný muž byl před provedením SRS vyšetřen odborníky, kteří shledali, že jeho identita je alespoň do určité míry ženská a existují tak pádné důvody pro to, aby byl zákrok uskutečněn. Není tak možné, aby byla tato osoba pokládána za muže, protože její mužství bylo výrazně oslabeno a její pohlavní příslušnost je nyní pochybná. A v takovém případě manželství nelze uzavřít (třeva pochází z doby, kdy ještě nebylo povoleno uzavřít homosexuální sňatek).³⁴⁴

Přelomovým byl pro reformní judaismus z hlediska přístupu k transgender problematice rok 2003. Americkým reformním hnutím byly vydány dva dokumenty na podporu transgender osob, rezoluce *Support for the Inclusion and Acceptance of the Transgender and Bisexual Communities* (Podpora inkluze a přijetí transgender a bisexuální komunity) a *Transgender and Bisexual Rights* (Práva transgender a bisexuálních osob). Oba texty upozorňují na diskriminaci, útoky a násilí, kterým transgender komunita doposud musela čelit z důvodu jejího nepochopení a nepřijetí většinovou společností.³⁴⁵ Zdůrazňují, že všichni lidé byli stvořeni *be-celem elohim*, dle božího obrazu, a proto je třeba ke každému přistupovat s respektem, prosazovat dodržování lidských práv pro všechny bez rozdílu a

³⁴¹ *Conversion and Marriage after Transsexual Surgery* [online]. Central Conference of American Rabbis, 1990, s. 1 [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: <https://www.ccarnet.org/ccar-responsa/tfn-no-5750-8-191-196/>

³⁴² Tamtéž, s. 2.

³⁴³ Tamtéž, s. 1.

³⁴⁴ Tamtéž, s. 2.

³⁴⁵ *Support for the Inclusion and Acceptance of the Transgender and Bisexual Communities* [online]. Commission on Social Action of Reform Judaism, 2003, s. 1 [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: <https://www.bjpa.org/search-results/publication/7791>; *Transgender and Bisexual Rights* [online]. Women of Reform Judaism, 2003 [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: <http://www.wrj.org/sites/default/files/WRJ%20R%26S%202003%20Transgender%20and%20Bisexual%20Rights.pdf>

bojovat proti diskriminaci a násilí.³⁴⁶ Oba dokumenty konkrétně požadují přijetí legislativy, která by transgender osobám zaručovala dodržování lidských práv, ochranu před diskriminací a přístup odpovídající jejich genderové identitě. Vyzývají také k dalšímu rozvoji vzdělávání a informovanosti o transgender problematice a podporují pokračující inkluzi transgender menšiny v rámci reformních komunit.³⁴⁷

Důležitou událostí roku 2003 bylo také přijetí prvního transgender muže, Američana Reubena Zellmana, ke studiu na reformní rabínské škole.³⁴⁸ Ke svému přijetí na Hebrew Union College-Jewish Institute of Religion, o kterém psaly místní noviny, Zellman řekl: „Uvědomil jsem si, že jsem první transgender osoba, kterou jsem kdy viděl v médiích a která je stále na živu.“ Zellman získal místo jako stážista v Congregation Sha‘ar Zahav, LGBT synagoze v San Franciscu, a v roce 2010 byl ordinován.³⁴⁹

Prvním veřejně známým ordinovaným transgender rabínem se v roce 2006 stal Američan Elliot Kukla, který spolu se Zellmanem vytvořil internetovou stránku Trans Torah³⁵⁰ a sepsal krátký text pro reformní komunity s názvem *Making Your Jewish Community Trans Friendly* (Jak učinit vaši židovskou komunitu přátelskou vůči transgender menšině).³⁵¹ Tento dokument obsahuje příklady konkrétních postupů, které povedou k rozvoji inkluze a vytvoření prostředí, ve kterém se transgender Židé budou cítit přijímaní. Komunitám se například doporučuje pořádat vzdělávací akce a diskuse týkající se transgender problematiky, zajistit dostatečnou podporu transgender dětem a jejich rodičům, vytvořit genderově nespécifikované toalety³⁵², přizpůsobit transgender osobám liturgii a

³⁴⁶ *Support for the Inclusion and Acceptance of the Transgender and Bisexual Communities* [online]. Commission on Social Action of Reform Judaism, 2003, s. 2 [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: <https://www.bjpa.org/search-results/publication/7791>; *Transgender and Bisexual Rights* [online]. Women of Reform Judaism, 2003 [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: <http://www.wrj.org/sites/default/files/WRJ%20R%26S%202003%20Transgender%20and%20Bisexual%20Rights.pdf>

³⁴⁷ *Support for the Inclusion and Acceptance of the Transgender and Bisexual Communities* [online]. Commission on Social Action of Reform Judaism, 2003, s. 4 [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: <https://www.bjpa.org/search-results/publication/7791>; *Transgender and Bisexual Rights* [online]. Women of Reform Judaism, 2003 [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: <http://www.wrj.org/sites/default/files/WRJ%20R%26S%202003%20Transgender%20and%20Bisexual%20Rights.pdf>

³⁴⁸ DZMURA, Noach. *Balancing on the mechtiza: transgender in Jewish community*. Berkeley, Calif.: North Atlantic Books, c2010, s. 12. ISBN 9781556438134.

³⁴⁹ ZEVELOFF, Naomi. *Transgender & Jewish*. New York: The Forward Association, 2014, s. 5. ISBN 978-1-499339-72-7.

³⁵⁰ Tamtéž, s. 6.

³⁵¹ Tamtéž, s. 5.

³⁵² KUKLA, Elliot a Reuben ZELLMAN. *Making Your Jewish Community Trans-Friendly* [online]. 2007, s. 2 [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: http://www.transtorah.org/PDFs/Trans_Friendly_Community.pdf

rituály³⁵³ nebo přehodnotit formulace používané například v oficiálních dokumentech a při kázáních tak, aby odrážely inkluzivní přístup komunity vůči LGBT menšině.³⁵⁴

Web Trans Torah nabízí různé zdroje týkající se transgender problematiky – eseje, kázání, uměleckou tvorbu (básně, kresby), videa, upravenou liturgii a nově vytvořené či přizpůsobené rituály.³⁵⁵ Poskytuje také pastorační péči a pomoc při vytváření nových rituálů pro transgender osoby.³⁵⁶

Elliot Kukla je také autorem a spoluautorem několika požehnání a rituálů pro transgender osoby. Vytvořil požehnání pro přeměnu pohlaví (vydáno 2006)³⁵⁷ a rituální text pro transgender svatební obřad (vydáno 2006).³⁵⁸ Společně s dalším transgender rabínem, Arim Levem Fornarim, napsal požehnání pro obvazování hrudi (vydáno 2007).³⁵⁹

Kuklovo požehnání pro přeměnu pohlaví se skládá ze tří částí. První je převzata z ranní liturgie a velebí Hospodina jako boha, jehož součástí je změna, přechod od jedné fáze k druhé. Druhý oddíl požehnání, také převzatý z ranní liturgie, chválí Hospodina za to, že stvořil člověka dle svého obrazu. Na závěr se pronáší požehnání *Šechehejanu*, jež se obvykle recituje při výjimečných událostech, které člověk zažívá poprvé. U transgender osob to může být například začátek hormonální terapie, změna jména, SRS a tak dále.³⁶⁰

Svatebnímu rituálu Kukla ponechal v podstatě stejnou formu, jakou má tradiční židovský svatební obřad.³⁶¹ Protože však v hebrejštině není možné někoho oslovovat bez určení rodu, provedl Kukla změny zejména po stránce jazykové, aby text rituálu odpovídal genderové identitě oddáváných partnerů. Použil proto buď množné číslo (např. „*bruchim ha-baim be-šem Adonaj*“)³⁶² nebo jakýsi gramatický mix, který vypadá tak, že zájmeno a sloveso jsou jedno v mužském a jedno v ženském rodě a celkově je tedy takové oslovení či

³⁵³ KUKLA, Elliot a Reuben ZELLMAN. *Making Your Jewish Community Trans-Friendly* [online]. 2007, s. 3 [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: http://www.transtorah.org/PDFs/Trans_Friendly_Community.pdf

³⁵⁴ Tamtéž, s. 2.

³⁵⁵ Resources. *Trans Torah* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <http://www.transtorah.org/resources.html>

³⁵⁶ Services. *Trans Torah* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <http://www.transtorah.org/services.html>

³⁵⁷ KUKLA, Elliot. *A Blessing for Transitioning Genders* [online]. 2006 [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: http://www.transtorah.org/PDFs/Blessing_for_Transitioning_Genders.pdf

³⁵⁸ KUKLA, Elliot. *Transgender and Gender-Nonconforming Jewish Wedding Service* [online]. 2006, s. 1 [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: http://www.transtorah.org/PDFs/Trans_Jewish_Weddings.pdf

³⁵⁹ KUKLA, Elliot a Ari Lev FORNARI. *Blessing for Chest Binding* [online]. 2007 [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: http://www.transtorah.org/PDFs/Chest_Binding_Blessing.pdf

³⁶⁰ KUKLA, Elliot. *A Blessing for Transitioning Genders* [online]. 2006, s. 1-2 [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: http://www.transtorah.org/PDFs/Blessing_for_Transitioning_Genders.pdf

³⁶¹ KUKLA, Elliot. *Transgender and Gender-Nonconforming Jewish Wedding Service* [online]. 2006, s. 1 [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: http://www.transtorah.org/PDFs/Trans_Jewish_Weddings.pdf

³⁶² Tamtéž, s. 3.

věta genderově neutrální (např. „*brucha ha-ba be-šem Adonaj*“/„*bruchim ha-baot be-šem Adonaj*“).³⁶³

Požehnání pro obvazování hrudi je určeno pro FtM a genderqueer³⁶⁴ osoby. Má z této často nepříjemné a někdy i bolestivé činnosti učinit posvátný akt. Skládá se pouze z jedné věty: „*Be-šem micvat cicit ve-micvat hitjacrut*.“ – „*Jménem micvy nosit cicit a micvy sebeutváření*.“ *Hitjacrut* (הִתְיַצְרֹוּת) je neologismus vytvořený speciálně pro toto požehnání a vychází z hebrejského kořene *j-c-r* (צָרַ), který znamená vytvořit.³⁶⁵

Od doby vytvoření těchto rituálů a požehnání vznikl v rámci reformního judaismu nespočet dalších a dnes existují rituály k mnoha aspektům změny pohlaví od braní hormonů po změnu jména.³⁶⁶ Najdeme je například na již zmíněné internetové stránce Trans Torah, na webu americké organizace Keshet,³⁶⁷ která vznikla v roce 1996 a zaměřuje se na prosazení rovnoprávného postavení LGBT Židů ve všech aspektech jejich života bez ohledu na jejich denominaci³⁶⁸ nebo na internetové stránce Ritualwell, která vzešla z iniciativy amerického rekonstruktivního judaismu a nabízí široké spektrum rituálů, mezi nimiž najdeme i ty pro LGBT komunitu.³⁶⁹

V roce 2009 byla americkou reformní organizací CCAR vydaná *t'suva*, která se zabývá případem transgender ženy, jež chce konvertovat k judaismu, ale dosud nepodstoupila SRS a není jisté, zda se pro tuto operaci vůbec kdy rozhodne. Otázkou je, zda má taková osoba během konverze absolvovat i obřízku.³⁷⁰

T'suva hned zpočátku zdůrazňuje, že je třeba transgender osoby přijímat především jako lidské bytosti a členy židovské komunity, ne jako někoho, kdo trpí psychickou poruchou.³⁷¹ Co se týče obřízky, zastávají autoři *t'suvy* v tomto případě v podstatě stejné stanovisko jako konzervativní judaismus. Obřízka by měla být provedena. V Tanachu se

³⁶³ KUKLA, Elliot. *Transgender and Gender-Nonconforming Jewish Wedding Service* [online]. 2006, s. 2-3 [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: http://www.transtorah.org/PDFs/Trans_Jewish_Weddings.pdf

³⁶⁴ viz tento termín v příloze

³⁶⁵ KUKLA, Elliot a Ari Lev FORNARI. *Blessing for Chest Binding* [online]. 2007 [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: http://www.transtorah.org/PDFs/Chest_Binding_Blessing.pdf

³⁶⁶ ZEVELOFF, Naomi. *Transgender & Jewish*. New York: The Forward Association, 2014, s. 33. ISBN 978-1-499339-72-7.

³⁶⁷ Jewish Rituals & Ceremonies: LGBTQ-inclusive guidelines and sample rituals for individuals and clergy. *Keshet* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.kshetonline.org/resources/topic/jewish-rituals-ceremonies/>

³⁶⁸ About Us. *Keshet* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.kshetonline.org/about-us/>

³⁶⁹ About Us. *Ritualwell: Tradition & Innovation* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://ritualwell.org/aboutus>

³⁷⁰ *Circumcision of a Transgender Female* [online]. Central Conference of American Rabbis, 2009, s. 1 [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: <https://www.ccarnet.org/ccar-responsa/5769-6/>

³⁷¹ Tamtéž, s. 2.

uvádí, že povinnosti obřízky podléhají všichni muži. Samotný rituál je ale popisován jako odstranění předkožky, proto se do skupiny osob, které mají být obřezány, řadí kdokoli, kdo má předkožku.³⁷² Tradiční židovská literatura požaduje například obřízku i u *androgyna*, protože jeho penis je také kryt předkožkou, a to i přesto, že není považován za plnohodnotného muže.³⁷³ Transgender žena, o které *t'suva* hovoří, má stále mužský pohlavní úd, který zakrývá předkožka, povinnosti obřízky tedy podléhá také stejně jako muži.³⁷⁴

Zatím poslední *t'suva* týkající se transgender problematiky byla vydána také organizací CCAR v roce 2015 a věnuje se opět (jako několik předchozích reformních *t'suvot*) otázce manželství, kde je jeden z partnerů transgender. Tentokrát jde ale o případ svazku, který vznikl ještě před přeměnou pohlaví jednoho z manželů.³⁷⁵ Reformní judaismus narozdíl od ortodoxního a konzervativního judaismu v tomto případě ukončení manželství nepožaduje. Pokud spolu partneři chtějí zůstat a oba s nastalou situací souhlasí, není třeba přistupovat k rozvodu.³⁷⁶ Svazek by byl prohlášen za neplatný ab initio a tím pádem anulován pouze v případě, kdy by vyšlo najevo, že jeden z manželů před druhým zatajil nějakou svou vadu či překážku pro manželství, které si byl vědom již před jeho uzavřením.³⁷⁷

Z hlediska reformního judaismu není transgender osoba po své přeměně pohlaví najednou považována za někoho jiného, je stále stejným člověkem. Pokud by se přeměnou pohlaví z transgender osob najednou staly jiní lidé, musel by jejich nový stav kromě manželství rušit také všechny jejich smlouvy, dluhy a další dokumenty právního charakteru, osobní sliby a závazky a tak dále, neboť by již neexistovala osoba, která je uzavírala. To je pro reformní Židy absurdní představa. Transgender lidé jsou považováni z hlediska práva za stejné osoby jako dříve. Ketuba tím pádem neztrácí svou platnost a není třeba vytvářet novou. Pokud si to ale manželé přejí, je možné ji doplnit o dodatek, zaznamenávající přeměnu pohlaví a změnu jména jednoho z nich.³⁷⁸

Z roku 2015 pochází také poslední americká reformní rezoluce ohledně transgender problematiky s názvem *The Rights of Transgender and Gender Non-Conforming Individuals* (Práva transgender a genderově nonkonformních osob). Reformní judaismus vyvíjel snahy

³⁷² *Circumcision of a Transgender Female* [online]. Central Conference of American Rabbis, 2009, s. 3-4 [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: <https://www.ccarnet.org/ccar-responsa/5769-6/>

³⁷³ Tamtéž, s. 4.

³⁷⁴ Tamtéž, s. 3-4.

³⁷⁵ *Transgender and an Existing Marriage* [online]. Central Conference of American Rabbis, 2015, s. 1 [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.ccarnet.org/responsa-topics/transgender-and-an-existing-marriage/>

³⁷⁶ Tamtéž, s. 2.

³⁷⁷ Tamtéž, s. 1.

³⁷⁸ Tamtéž, s. 2.

o podporu a inkluzi transgender osob již dříve. Jeho představitelé si jsou ale, jak z rezoluce vyplývá, vědomi toho, že stále existují problémy, se kterými se transgender jedinci musejí potýkat.³⁷⁹ Po změně pohlaví mají například potíže při získávání osobních dokladů a v důsledku toho přicházejí mimo jiné i o volební právo. Stále se setkávají s projevy nenávisti, útoky, diskriminací na pracovišti, při shánění bydlení nebo ve zdravotnických zařízeních. Z těchto důvodů mezi transgender osobami rapidně stoupá procento těch, kteří se vyskytují na pokraji chudoby nebo jsou bez domova. Často také bojují s psychickými problémy a mnoho z nich se pokusí o sebevraždu.³⁸⁰ Reformní hnutí proto znovu zdůrazňuje, že všichni lidé byli stvořeni dle obrazu božího, a ke všem je třeba přistupovat především jako k lidským bytostem, ctít hodnotu lidské důstojnosti a bránit diskriminaci, projevům nenávisti a útokům.³⁸¹

Za závazek reformního judaismu rezoluce do budoucna považuje zajištění plné rovnoprávnosti, přijetí a inkluze všech osob bez ohledu na jejich genderovou identitu nebo genderové projevy. Každému transgender jedinci přiznává právo být přijímán na základě genderové identity, kterou si zvolil, tedy právo být osloven jménem dle svého výběru a v preferovaném rodě. Odsuzuje projevy násilí vůči transgender osobám. Vyzývá vládu, aby revidovala zákony a nařízení, která by mohla transgender osoby znevýhodňovat, jako je například povinnost změnit si po přeměně pohlaví osobní doklady. Stejně tak vybízí všechny členy reformního hnutí k obhajobě práv všech lidí, ať už mají jakoukoli genderovou identitu. Zavazuje se spolupracovat s židovskými transgender organizacemi a iniciativami, vytvořit pro transgender osoby bezpečné a důstojné prostředí – například genderově neutrální toalety a přehodnotit používání jazyka během bohoslužeb, ale i v celkovém fungování reformního hnutí tak, aby se každý bez rozdílu genderové identity cítil být ve své komunitě vítán, přijímán a respektován.³⁸²

Výraznou podporu transgender osobám a obecně celé LGBT komunitě vyjadřuje vedle amerických reformních židů i hnutí britského liberálního judaismu. V roce 2015 vydalo text s názvem *How synagogues can make transgender Jews feel welcome* (Jak mohou

³⁷⁹ *The Rights of Transgender and Gender Non-Conforming Individuals* [online]. Central Conference of American Rabbis, 2015, s. 1-2 [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.ccarnet.org/ccar-resolutions/rights-transgender-and-gender-non-conforming-indiv/>

³⁸⁰ Tamtéž, s. 1.

³⁸¹ *The Rights of Transgender and Gender Non-Conforming Individuals* [online]. Central Conference of American Rabbis, 2015, s. 2 [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.ccarnet.org/ccar-resolutions/rights-transgender-and-gender-non-conforming-indiv/>

³⁸² Tamtéž, s. 2-4.

synagogy přispět k tomu, že se transgender Židé budou cítit vítáni).³⁸³ Prohlašuje v něm například, že se zabývá otázkami, které se běžně týkají životů transgender lidí, jako jsou svatba, změna jména, obřízka, rituály doprovázející přeměnu pohlaví a tak dále. Za důležitou součást progresivního přístupu k transgender komunitě považuje britský liberální judaismus také náležité vzdělávání svých členů, které povede k lepšímu porozumění celé problematice. Podstatné je také úsilí o přizpůsobení rituálů a liturgie tak, aby vyhovovala i transgender Židům.³⁸⁴

Britští liberální Židé si také pravidelně připomínají Transgender Day of Remembrance,³⁸⁵ který připadá každoročně na 20. listopad.³⁸⁶ Tento den byl ustanoven v USA v roce 1998 jako památka na ty, kteří zemřeli v důsledku transfobie³⁸⁷ a připomíná se celosvětově.³⁸⁸ Při jeho příležitosti se zapaluje jarcajtova svíčka³⁸⁹ a recituje se *kadiš*³⁹⁰ a speciální modlitba nazvaná *Twilight People Prayer*,³⁹¹ která má být metaforou života transgender lidí.³⁹² Jejím autorem je Reuben Zellman,³⁹³ transgender rabín, který byl v roce 2003 jako první transgender osoba přijat ke studiu na rabínské škole.³⁹⁴ Modlitbou, jejíž název by se dal do češtiny přeložit jako modlitba lidí soumraku, se nese symbolika doby soumraku jako určitého prostoru „mezi“, který ovšem nutně neznamená jinakost, ale je spíše

³⁸³ How synagogues can make transgender Jews feel welcome. *Liberal Judaism: The dynamic, cutting edge of modern Judaism* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.liberaljudaism.org/2015/10/how-synagogues-can-make-transgender-jews-feel-welcome/>

³⁸⁴ How synagogues can make transgender Jews feel welcome. *The JC: The Jewish Chronicle* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.thejc.com/judaism/features/how-synagogues-can-make-transgender-jews-feel-welcome-1.61329>

³⁸⁵ Observing Transgender Day of Remembrance. *Liberal Judaism: The dynamic, cutting edge of modern Judaism* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.liberaljudaism.org/2015/11/observing-transgender-day-of-remembrance/>; Prayer for those who have lost their lives to transphobic violence. *Liberal Judaism: The dynamic, cutting edge of modern Judaism* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.liberaljudaism.org/2018/11/prayer-for-those-who-have-lost-their-lives-to-transphobic-violence/>

³⁸⁶ Observing Transgender Day of Remembrance. *Liberal Judaism: The dynamic, cutting edge of modern Judaism* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.liberaljudaism.org/2015/11/observing-transgender-day-of-remembrance/>

³⁸⁷ viz tento termín v příloze

³⁸⁸ Observing Transgender Day of Remembrance. *Liberal Judaism: The dynamic, cutting edge of modern Judaism* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.liberaljudaism.org/2015/11/observing-transgender-day-of-remembrance/>

³⁸⁹ Tamtéž.

³⁹⁰ Prayer for those who have lost their lives to transphobic violence. *Liberal Judaism: The dynamic, cutting edge of modern Judaism* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.liberaljudaism.org/2018/11/prayer-for-those-who-have-lost-their-lives-to-transphobic-violence/>

³⁹¹ Observing Transgender Day of Remembrance, [liberaljudaism.org/2015/11](https://www.liberaljudaism.org/2015/11)

³⁹² Twilight People Prayer. *Twilight people: Stories of faith and gender beyond the binary* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.twilightpeople.com/twilight-people-prayer/>

³⁹³ Observing Transgender Day of Remembrance, [liberaljudaism.org/2015/11](https://www.liberaljudaism.org/2015/11)

³⁹⁴ DZMURA, Noach. *Balancing on the mechitza: transgender in Jewish community*. Berkeley, Calif.: North Atlantic Books, c2010, s. 12. ISBN 9781556438134.

určitým posvátným „místem“, ve kterém dochází k transformaci starého a jeho přerodu v nové.³⁹⁵

V roce 2017 přinesl britský liberální judaismus jako první židovské hnutí na světě plně inkluzivní ketubu, která je speciálně určená pro stejnopohlavní páry a pro ty, kteří dávají přednost genderově neutrální podobě tohoto dokumentu. Původní znění ketuby, která používá genderově zatížený jazyk a výrazy jako ženich a nevěsta, takovým lidem nevyhovovalo. Představitelé liberálního judaismu tedy povolili vypracovat tři nové verze ketuby s pozměněnými formulacemi – pro stejnopohlavní sňatek dvou mužů, stejnopohlavní sňatek dvou žen a sňatek genderově nonkonformních osob. Potřeba vytvořit tyto nové verze tradičního dokumentu vyvstala se stále se zvyšujícím počtem transgender jedinců v rámci liberálního judaismu, kteří se stávají jeho podstatnou součástí a tímto krokem se jim chce dát najevo, že jsou liberálními Židy přijímáni.³⁹⁶

Roku 2018 se ve Velké Británii v liberální synagoze v Yorku uskutečnilo první genderově neutrální *bnej micva*.³⁹⁷ Množné číslo v názvu ceremonie je použito záměrně, aby neodkazovalo ani k mužskému ani k ženskému pohlaví jako je tomu v případě *bar micva*, které je určeno pro chlapce, a *bat micva*, které je určeno pro dívky. Existují ještě některé další varianty názvu, například *ban micva*, kde *ban* je neologismus vytvořený kombinací slov *bat* a *ben*, nebo *zera micva*, potomstvo příkazu. Místo tradičního oslovení při vyvolání k Tóře *ben* nebo *bat* a jméno rodiny bylo použito *mi-bejt* (z domu/z rodiny) a jméno matky. *Bnej micva* pomohla uspořádat židovská LGBT organizace Keshet a rabín liberální synagogy v Yorku, inspirací jim byl způsob pořádání takovýchto genderově neutrálních rituálů v USA.³⁹⁸

³⁹⁵ Twilight People Prayer. *Twilight people: Stories of faith and gender beyond the binary* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.twilightpeople.com/twilight-people-prayer/>

³⁹⁶ Liberal Judaism to offer fully inclusive ketubot. *Liberal Judaism: The dynamic, cutting edge of modern Judaism* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.liberaljudaism.org/2017/09/liberal-judaism-to-offer-fully-inclusive-ketubot/>

³⁹⁷ In The Media: First gender-neutral B'nei Mitzvah. *Liberal Judaism: The dynamic, cutting edge of modern Judaism* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.liberaljudaism.org/2018/03/in-the-media-bnei-mitzvah/>

³⁹⁸ This teen had a gender neutral b'nei mitzvah. *Jewish News: Britain's biggest Jewish newspaper* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://jewishnews.timesofisrael.com/this-teen-had-a-gender-neutral-bnei-mitzvah/>

Britské liberální hnutí také spolupracuje s organizací Stonewall,³⁹⁹ která se snaží prosadit rovnoprávnost a inkluzi LGBT komunity,⁴⁰⁰ a spolupořádá projekty Rainbow Jews⁴⁰¹, Rainbow Pilgrims⁴⁰² a Ritual Reconstructed.⁴⁰³ Iniciativa Rainbow Jews mapuje historii britských LGBT Židů od 50. let až po současnost.⁴⁰⁴ Projekt Rainbow Pilgrims se snaží dokumentovat historii LGBT imigrantů v Británii od prvních dětských transportů v roce 1938 až do dnešních dnů.⁴⁰⁵ Ritual Reconstructed je komunitně-akademický projekt zaznamenávající vliv britské LGBT komunity na židovský náboženský a rituální život a jeho proměny.⁴⁰⁶

Podporu LGBT komunitě vyjádřil také izraelský reformní judaismus, který na svém webu uveřejnil, že „cílem reformního hnutí je překlenout propast mezi judaismem a životem moderní doby. Proto přijímáme současný ‚diskurz identity‘, ve kterém LGBT komunita usiluje o uznání [...] obracíme se k těm hodnotám, které jsou pro judaismus zásadní – první z nich zní, že každá lidská bytost je stvořena dle božího obrazu. Kromě toho věříme, že v základu judaismu můžeme nalézt různorodost a rozmanitost spíše než jednotnost, a že Bůh se různým lidem, kteří stojí před Tórou a pokládají si otázku, jaká jsou slova živého Boha, ukazuje odlišnými způsoby a v různých formách.“⁴⁰⁷

Kromě již zmíněných organizací Keshet (USA) a Stonewall, Rainbow People, Rainbow Pilgrims (Velká Británie) existuje pro reformní transgender Židy a nejen pro ně (neboť jsou tyto organizace většinou nondenominální) mnoho dalších. Patří mezi ně například The World Congress: Keshet Ga'avah, organizace, která propojuje ostatní LGBT židovské organizace po celém světě, překládá pro ně vydané materiály, pořádá konference a

³⁹⁹ Help Liberal Judaism support trans equality. *Liberal Judaism: The dynamic, cutting edge of modern Judaism* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.liberaljudaism.org/2018/10/help-liberal-judaism-support-trans-equality/>

⁴⁰⁰ Our mission and priorities. *Stonewall: Acceptance without exception* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.stonewall.org.uk/about-us/our-mission-and-priorities>

⁴⁰¹ Our partners. *Rainbow Jews: Celebrating LGBT Jewish History and Heritage in the UK* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <http://www.rainbowjews.com/about-us/our-partners/>

⁴⁰² Our Partners. *Rainbow Pilgrims: The Rites and Passages of LGBTQI migrants in Britain* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.rainbowpilgrims.com/our-partners/>

⁴⁰³ Our Partners. *Ritual Reconstructed* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://ritualreconstructed.com/our-partners/>

⁴⁰⁴ The Rainbow Jews project. *Rainbow Jews: Celebrating LGBT Jewish History and Heritage in the UK* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <http://www.rainbowjews.com/about-us/the-project/>

⁴⁰⁵ The Project. *Rainbow Pilgrims: The Rites and Passages of LGBTQI migrants in Britain* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.rainbowpilgrims.com/the-project/>

⁴⁰⁶ The Project. *Ritual Reconstructed* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://ritualreconstructed.com/the-project/>

⁴⁰⁷ מה לתנועה הרפורמית ולגאווה?. התנועה הרפורמית: יהדות מתקדמת בישראל [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <http://www.reform.org.il/Heb/IMPJ/report.asp?ContentID=3461>

usiluje o prosazení rovnoprávnosti LGBT Židů.⁴⁰⁸ Členy této organizace jsou židovské obce ve Velké Británii, Nizozemí, USA, Kanadě, Mexiku, Argentině, Francii, Itálii a Izraeli.⁴⁰⁹ Dále můžeme zmínit například australskou organizaci Dayenu, která poskytuje podporu LGBT Židům, jejich rodinám a přátelům. Zaměřuje se především na vzdělávání a sociální podporu.⁴¹⁰ V Mexiku najdeme organizaci Guimel, jež se snaží prosadit rovnoprávnost a inkluzi všech mexických LGBT Židů a bránit jejich diskriminaci.⁴¹¹ V Izraeli funguje organizace Tehila (תהילה), která podporuje rodiče a ostatní rodinné příslušníky LGBT osob jak z náboženského, tak sekulárního prostředí. Nabízí jim účast v podpůrných skupinách a možnost využít krizovou telefonickou linku. Spolupracuje i s dalšími organizacemi zaměřujícími se na LGBT menšinu.⁴¹²

⁴⁰⁸ Our Mission. *The World Congress: Keshet Ga'avah* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <http://glbtjews.org/our-mission/>

⁴⁰⁹ Our Members. *The World Congress: Keshet Ga'avah* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <http://glbtjews.org/our-members/>

⁴¹⁰ About. *Dayenu: Jewish LGBT+ Sydney* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://dayenu.org.au/about>

⁴¹¹ Nosotros. *Guimel: Judi@s, Mexican@s LGBT, Familiares y Amig@s* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://guimel.mx/nos/>

⁴¹² תהילה אודותינו. [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <http://www.tehila.org.il/index.php?dir=site&page=content&cs=5014>

Závěr

S určitou reflexí transgender problematiky se můžeme setkat ve všech hlavních proudech současného judaismu, neboť transgender osoby se stávají stále viditelnější součástí naší společnosti. Postoj vůči těmto jedincům se napříč judaismem liší podle toho, do jaké míry daný proud zdůrazňuje věrnost židovské tradici a trvá na dodržování halachy.

Nejradikálnější a nejodmítavější přístup k osobám s odlišnou genderovou identitou můžeme pozorovat mezi stoupenci ultra-ortodoxního judaismu, kteří považují existenci celé LGBT menšiny za něco nepřijatelného a odporujícího halaše. Transgender lidé jsou z řad ultra-ortodoxního judaismu vylučováni, setkávají se s odsuzováním, často po odchodu z komunity ztrácejí kontakt se svou rodinou a přáteli a rodiče jsou odloučeni od svých dětí.

Z hlediska ortodoxního judaismu je celý proces přeměny pohlaví také přestoupením halachických pravidel. Je jím totiž porušen zákaz napodobovat opačné pohlaví a samotná SRS odporuje zákazu kastrace, vystavení se nebezpečí a sebepoškození. Ortodoxie navíc vnímá SRS jako zákrok, kterým není možné změnit pohlaví člověka.

Přesto, pokud se někdo rozhodne změnu pohlaví podstoupit, neexistuje z hlediska halachy žádné pravidlo, kterým by takovému člověku mohlo být zakázáno zůstat součástí ortodoxní komunity. Nicméně mnoho transgender osob ortodoxní judaismus opouští z vlastního rozhodnutí, neboť se většinou rozhodně nedá hovořit o tom, že by se setkávaly s přijetím a pochopením. Situace se ale postupně začíná měnit a objevují se i ortodoxní Židé, kteří cítí, že je třeba k transgender jedincům přistupovat vstřícněji a nabízet jim podporu, aby ortodoxní judaismus neopouštěli.

Konzervativní judaismus přeměnu pohlaví včetně SRS povoluje. Transgender osoby totiž často trpí kvůli své odlišné identitě a zejména kvůli genderové dysforii psychickými problémy a vysoké procento z nich se pokusí i o sebevraždu. Pokud u nich přeměna pohlaví a provedení SRS dokáže přivodit zlepšení zdravotního stavu, má jejich léčba přednost a převyšuje jakékoli halachické zákazy. K řešení jejich psychických potíží se přistupuje se stejnou vážností jako při léčbě jakéhokoli jiného psychického či fyzického onemocnění.

Od roku 2003 do roku 2016 konzervativní judaismus uznával jako příslušníka opačného pohlaví jen toho, kdo absolvoval celý proces tranzice, tedy i SRS. Od roku 2017 je jím kdokoli, kdo plně projevuje svou preferovanou genderovou identitu a žije jako příslušník opačného pohlaví.

Co se ale týče například manželství, trvá konzervativní judaismus na tom, že pokud jeden z partnerů v již existujícím manželství podstoupí přeměnu pohlaví, takový sňatek automaticky zaniká. V roce 2017 bylo sice manželům, kteří by i přesto ve svazku rádi setrvali, povoleno jej obnovit, je to ale stále řešení, které transgender Židům stále přináší oproti ostatním jisté nevýhody.

Konzervativní Židé v otázce přístupu k transgender osobám zdůrazňují především důležitost zachování lidské důstojnosti, boje proti diskriminaci a proti násilným projevům. Transgender jedincům vyjadřují svou podporu a snaží se pracovat na jejich inkluzi. Neomezují se proto jen na otázku přípustnosti přeměny pohlaví a SRS, ale zabývají se i tím, jak k osobám s odlišnou genderovou identitou přistupovat, co se týče také ostatních oblastí židovského života, od rituálů a liturgie až po pohřbívání.

Přístup reformního judaismu k transgender jedincům je nejliberálnější ze všech zmíněných proudů. Na začátku 70. let sice zaujímal, co se týče přeměny pohlaví a SRS, v podstatě stejné stanovisko, s jakým se v současnosti můžeme setkat u ortodoxních Židů, od té doby ale prošel velkými změnami, zejména po roce 2000.

Dnes již reformní Židé, stejně jako ti konzervativní, přeměnu pohlaví i SRS povolují. Za problematickou nepovažují ani konverzi transgender osob k judaismu, neboť postavení muže a ženy v judaismu z hlediska náboženských práv a povinností považují za rovnoprávné a nezáleží tak na tom, jakého pohlaví konvertující osoba je. Manželství, ve kterém jeden z manželů absolvuje přeměnu pohlaví, není dle stanoviska reformního judaismu automaticky anulováno, ale může, pokud si to partneri přejí, dále beze změny pokračovat. Ke ketubě je možné vytvořit dodatek odrážející změnu pohlaví jednoho z manželů, ale není třeba vytvářet novou.

Reformní Židé také výrazně podporují transgender osoby a celou LGBT komunitu. Zasazují se o to, aby byly potlačeny projevy nenávisti a diskriminace, se kterými se tito lidé setkávají. Velkou pozornost věnují i tomu, jak je možné se transgender jedincům přizpůsobit, aby se ve svých komunitách cítili vítáni a přijímaní. Proto reformní judaismus přistupuje k používání genderově nezatíženého jazyka a výrazně se zaměřuje na vytváření nebo pozměňování rituálů a liturgie, které budou vhodné i pro osoby s odlišnou genderovou identitou.

Napříč celým judaismem funguje pro transgender osoby a obecně také pro celou LGBT komunitu velké množství různých organizací a iniciativ, které jim nabízejí svou pomoc zahrnující například sociální služby, poradenství a právní podporu. Na některé z nich se mohou obrátit také jejich rodiny a blízcí. S cílem bojovat proti transfobii a z ní vycházející

diskriminace a nenávistných projevů, usiluje mnoho z těchto organizací také o osvětu a vzdělávání v oblasti transgender problematiky mezi veřejností.

Vzhledem k tomu, že se za dobu střetávání transgender problematiky a judaismu situace pro transgender osoby v židovských komunitách postupně zlepšovala a stále se zlepšuje, dá se předpokládat, že tento trend bude pokračovat i nadále, tedy alespoň v oblasti ortodoxního, konzervativního a reformního judaismu.

Seznam použité literatury a zdrojů

Tištěné zdroje

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih) : český ekumenický překlad. 22. (13. opravené) vydání. Praha: Česká biblická společnost, 2016. ISBN 978-80-7545-020-3.

CRONN-MILLS, Kirstin. *Transgender lives: complex stories, complex voices.* Minneapolis: Twenty-First Century Books, [2015]. ISBN 978-0761390220.

DZMURA, Noach. *Balancing on the mechitza: transgender in Jewish community.* Berkeley, Calif.: North Atlantic Books, c2010. ISBN 978-155-6438-134.

FIFKOVÁ, Hana et al. *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity.* Vyd. 2. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1696-1.

GRAY, Hillel. The Transition of Jewish Biomedical Law: rhetorical and Practical Shifts in Halakhic Discourse on Sex-Change Surgery. *Nashim: a Journal of Jewish Women's Studies & Gender Issues.* Indiana University Press, 2015, **žaro 5776/2015(29)**, 81-107. ISSN 1565-5288.

OSTOW, Mortimer. *Ultimate Intimacy: the Psychodynamics of Jewish Mysticism.* Londýn: Karnac Books, 1995. ISBN 978-1-85575-105-7.

ROSNER, Fred, J. David BLEICH a Menachem M. BRAYER. *Jewish bioethics.* Augm. ed. Hoboken, NJ: KTAV Pub. House, c2000. ISBN 08-812-5662-5.

SOLOVEITCHIK, Joseph Dov a Arnold LUSTIGER. *[Derashot ha-Rav: mi-pi ha-shemu 'ah] = Derashot harav : selected lectures of Rabbi Joseph B. Soloveitchik.* Union City, N.J.: Ohr Publishing, c2003. ISBN 09-666-2321-5.

WOLFSON, Elliot R. *Circle in the square: studies in the use of gender in Kabbalistic symbolism*. Albany: State University of New York Press, c1995. ISBN 07-914-2406-5.

ZEVELOFF, Naomi. *Transgender & Jewish*. New York: The Forward Association, 2014. ISBN 978-1-499339-72-7.

Elektronické zdroje (včetně digitalizovaných publikací)

Abby Stein. *Facebook* [online]. [cit. 2019-07-13]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/AbbyChavaStein>

Abby Stein. *Twitter* [online]. [cit. 2019-07-13]. Dostupné z: <https://twitter.com/abbychavastein?lang=cs>

Abby Stein. *YouTube* [online]. [cit. 2019-07-13]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/channel/UCBv4bhFKTIa0caGV-TvwTyw>

Abby Stein: an Activist and community leader. *Mapping Yiddish New York: A Columbia University Project* [online]. 11.10.2017 [cit. 2019-07-13]. Dostupné z: <http://jewishstudiescolumbia.com/myny/uncategorized/abby-stein-an-activist-and-community-leader/>

Abbychavastein. *Instagram* [online]. [cit. 2019-07-13]. Dostupné z: <https://www.instagram.com/abbychavastein/?hl=cs>

About Abby. *The Second Transition* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <http://thesecondtransition.blogspot.com/p/about-abby.html>

About Us. *CCAR: Central Conference of American Rabbis* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.ccarnet.org/about-us/>

About Us. *Footsteps* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.footstepsorg.org/about-us/>

About Us. *Keshet* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.keshetonline.org/about-us/>

About Us. *Pathways: Melbourne* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.pathwaysmelbourne.org/about-us>

About Us. *Ritualwell: Tradition & Innovation* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://ritualwell.org/aboutus>

About Us. *World Union for Progressive Judaism* [online]. [cit. 2019-07-14]. Dostupné z: <https://wupj.org/about-us/>

About. *Dayenu: Jewish LGBT+ Sydney* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://dayenu.org.au/about>

About. *Netivot* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <http://netivot.herokuapp.com/#about>

And, The Time Has Come... COMING OUT!!!. *The Second Transition* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <http://thesecondtransition.blogspot.com/2015/11/and-time-has-come-coming-out.html>

BABAD, Josef. *Minchat Chinukh* [online]. [cit. 2019-07-13]. Dostupné z: https://www.sefaria.org/Minchat_Chinukh?lang=bi

Being Transgender in the Orthodox Jewish Community: A Guide [online]. The University of Manchester [cit. 2019-07-13]. Dostupné z: https://rcgguides.weebly.com/uploads/2/6/4/5/26453419/screwell_jorthodox_transgender.pdf

Bereishit Rabbah [online]. [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: https://www.sefaria.org/Bereishit_Rabbah?lang=bi

BOLTON-FASMAN, Judy. An Ultra-Orthodox Rabbi Comes Out for LGBTQ People. *Jewish Boston: the Vibe of the Tribe* [online]. 28.10.2018 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z:

https://www.jewishboston.com/an-ultra-orthodox-rabbi-comes-out-for-lgbtq-people/?fbclid=IwAR3THaTosx7GGuAnqmsxB_MgUj7FF8Bes-oX-oLBXKYerMfMz-S6tF35AII

BUTTLE, Abby. Court of Appeal Overturns Decision Denying Trans Parent Contact With Children. *Rights Info: Human Rights News, Views & Info* [online]. 2.1.2018 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://rightsinfo.org/court-appeal-overturns-decision-denying-trans-parent-contact-children/>

CCAR: Central Conference of American Rabbis [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.ccarnet.org/>

Circumcision of a Transgender Female [online]. Central Conference of American Rabbis, 2009 [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: <https://www.ccarnet.org/ccar-responsa/5769-6/>
Committee on Jewish Law and Standards. *The Rabbinical Assembly* [online]. [cit. 2019-07-14]. Dostupné z: <https://www.rabbinicalassembly.org/jewish-law/committee-jewish-law-and-standards>

Contact us. *GesherEU* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <http://www.geshereu.org.uk/contact-us/>

Conversion and Marriage after Transsexual Surgery [online]. Central Conference of American Rabbis, 1990 [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: <https://www.ccarnet.org/ccar-responsa/tfn-no-5750-8-191-196/>

DRAZIN, Meira Maierovitz. When Abba Becomes Ima: Transsexuals in the Orthodox World. *The Jerusalem Post* [online]. 27.12.2006 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://www.jpost.com/Jewish-World/Jewish-Features/When-Abba-becomes-Ima-transsexuals-in-Orthodox-society>

EMDEN, Jakob. *Šeilat ja'avec I a II* [online]. Lvov, 1739 [cit. 2019-07-14]. Dostupné z: <http://www.hebrewbooks.org/1408>

Gender. *World Health Organisation* [online]. [cit. 2019-07-14]. Dostupné z: <https://www.who.int/gender-equity-rights/understanding/gender-definition/en/>

Genital Confirmation Surgery (GCS). *The International Center for Transgender Care: at the American Institute for Plastic Surgery* [online]. [cit. 2019-07-14]. Dostupné z: <https://thetranscenter.com/transwomen/gcs/>

GesherEU [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <http://www.geshereu.org.uk/>

HEGARTY, Siobhan. Meet Abby Stein, the transgender activist helping people who want to leave the Hasidic community. *ABC: News* [online]. 24.3.2019 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://www.abc.net.au/news/2019-03-24/abby-stein-from-ultra-orthodox-jew-to-transgender-activist/10928296>

HEILMAN, Uriel. Transgender Jews Force Denominations to Change — Even Orthodox. *Forward* [online]. 6.4.2016 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://forward.com/news/breaking-news/337869/transgender-jews-force-denominations-to-change-even-orthodox/>

Help Liberal Judaism support trans equality. *Liberal Judaism: The dynamic, cutting edge of modern Judaism* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.liberaljudaism.org/2018/10/help-liberal-judaism-support-trans-equality/>

Her Story. *Dana-International.net: a Star Online* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <http://www.dana-international.net/bioeng.html>

HORWITZ, Simi. Abby Stein: A Gender Transition Through a Jewish Lens. *Moment* [online]. 28.9.2018 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://www.momentmag.com/abby-stein-a-gender-transition-through-a-jewish-lens/>

How synagogues can make transgender Jews feel welcome. *Liberal Judaism: The dynamic, cutting edge of modern Judaism* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.liberaljudaism.org/2015/10/how-synagogues-can-make-transgender-jews-feel-welcome/>

How synagogues can make transgender Jews feel welcome. *The JC: The Jewish Chronicle* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.thejc.com/judaism/features/how-synagogues-can-make-transgender-jews-feel-welcome-1.61329>

I Have Daddy and Mommy Issues: Yet I Am Finally Proud With It. A Trans Woman Coming To Terms With Rejection. *The Second Transition* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <http://thesecondtransition.blogspot.com/2016/01/i-have-daddy-and-mommy-issues-yet-i-am.html>

Ibn Ezra on Leviticus [online]. [cit. 2019-07-14]. Dostupné z: https://www.sefaria.org/Ibn_Ezra_on_Leviticus?lang=en

In The Media: First gender-neutral B'nei Mitzvah. *Liberal Judaism: The dynamic, cutting edge of modern Judaism* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.liberaljudaism.org/2018/03/in-the-media-bnei-mitzvah/>

Israel to allow sex changes on ID card without surgery. *The Times of Israel* [online]. 19.1.2015 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://www.timesofisrael.com/israel-to-allow-sex-changes-on-id-card-without-surgery/>

Israelis support gay marriage. *Hiddush: for religious freedom and equality* [online]. 22.9.2009 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: http://hiddush.org/article-2107-0-_Israelis_support_gay_marriage.aspx

ISSERLEIN, Israel. *Terumat HaDeshen* [online]. [cit. 2019-07-13]. Dostupné z: https://www.sefaria.org/Terumat_HaDeshen?lang=bi

ISSERLES, Moše. *Darchei Moshe* [online]. [cit. 2019-07-13]. Dostupné z: https://www.sefaria.org/Darchei_Moshe?lang=bi

IVRY, Benjamin. In Israel, Not So Many Gay Days?. *Forward: The Schmooze* [online]. 2.6.2010 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://forward.com/schmooze/128464/in-israel-not-so-many-gay-days/>

J-v- B and The Children (Ultra-Orthodox Judaism: Transgender) judgment [online]. Courts and Tribunals Judiciary, 2017 [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.judiciary.uk/judgments/j-v-b-and-the-children-ultra-orthodox-judaism-transgender/>

Jerusalem Gay Pride stabbing: ultra-orthodox Yishai Schlissel jailed for life. *BBC News* [online]. 26.6.2016 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-36634148>

Jewish Rituals & Ceremonies: LGBTQ-inclusive guidelines and sample rituals for individuals and clergy. *Keshet* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.keshetonline.org/resources/topic/jewish-rituals-ceremonies/>

KAPOR, Emily Aviva. אֲשֶׁר יָצַר | *Asher Yatsar prayer for recognizing the Divine Image in all our bodies by R' Emily Aviva Kapor* [online]. 2015 [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: <https://opensiddur.org/prayers/solilunar/everyday/daytime/birkhot-hashahar/asher-yatzar-by-emily-aviva-kapor/>

KAPOR-MATER, Emily Aviva. *A Mikveh Ritual for Transitioning Gender* [online]. [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: <https://emilyaviva.com/files/mikveh-transition-ceremony.pdf>

KARO, Josef. *Shulchan Arukh* [online]. [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://www.sefaria.org/texts/Halakhah/Shulchan%20Arukh>

KING, Alexandra. Meet the former ultra-Orthodox rabbi now living as a woman. *CNN* [online]. 17.6.2017 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://edition.cnn.com/2017/06/17/health/transgender-orthodox-upbringing-trnd/index.html>

KUKLA, Elliot a Ari Lev FORNARI. *Blessing for Chest Binding* [online]. 2007 [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: http://www.transtorah.org/PDFs/Chest_Binding_Blessing.pdf

KUKLA, Elliot a Reuben ZELLMAN. *Making Your Jewish Community Trans-Friendly* [online]. 2007 [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: http://www.transtorah.org/PDFs/Trans_Friendly_Community.pdf

KUKLA, Elliot. *A Blessing for Transitioning Genders* [online]. 2006 [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: http://www.transtorah.org/PDFs/Blessing_for_Transitioning_Genders.pdf

KUKLA, Elliot. *Transgender and Gender-Nonconforming Jewish Wedding Service* [online]. 2006 [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: http://www.transtorah.org/PDFs/Trans_Jewish_Weddings.pdf

LGBTQ Jewish Orgs. *JQY* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.jqyouth.org/lgbtq-jewish-orgs/>

Liberal Judaism to offer fully inclusive ketubot. *Liberal Judaism: The dynamic, cutting edge of modern Judaism* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.liberaljudaism.org/2017/09/liberal-judaism-to-offer-fully-inclusive-ketubot/>

Liberal Judaism: The dynamic, cutting edge of modern Judaism [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.liberaljudaism.org/>

LIPSCHITZ, Israel. *Yachin on Mishnah Yevamot* [online]. [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: https://www.sefaria.org/Yachin_on_Mishnah_Yevamot?lang=bi

LOBELL, Kylie Ora. An Interview with Abby Stein, Transgender Jewess and Former Hasidic Rabbi. *Jewess: an Online Magazine for Jewish Women* [online]. 20.3.2018 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://jewessmag.com/2018/03/20/an-interview-with-abby-stein-transgender-jewess-and-former-hasidic-rabbi/>

MAIMONIDES. *Guide for the Perplexed* [online]. [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: https://www.sefaria.org/Guide_for_the_Perplexed?lang=bi

MAIMONIDES. *Mishneh Torah* [online]. [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://www.sefaria.org/texts/Halakhah/Mishneh%20Torah>

MAIMONIDES. *Sefer HaMitzvot* [online]. [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: https://www.sefaria.org/Sefer_HaMitzvot?lang=bi

MANNING, Anthony. *The Halachic Status of Gender Reassignment* [online]. 2016 [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.rabbimanning.com/wp-content/uploads/2016/04/Transgender-and-Judaism.pdf>

Marriage After a Sex-Change Operation [online]. Central Conference of American Rabbis, 1978 [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: <https://www.ccarnet.org/ccar-responsa/arr-416-419/>

Mavar [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://mavar.org.uk/>

Mishnah [online]. [cit. 2019-07-07]. Dostupné z: <https://www.sefaria.org/texts/Mishnah>

Mission Statement. *The Rabbinical Assembly* [online]. [cit. 2019-07-14]. Dostupné z: <https://www.rabbinicalassembly.org/about-us/mission-statement>

Nenávistné výroky a nenávistně motivované trestné činy vůči lesbicky, homosexuálně, bisexuálně a transsexuálně orientovaným osobám [online]. FRA: European Union Agency for Fundamental Rights [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1226-Factsheet-homophobia-hate-speech-crime_CS.pdf

Nosotros. *Guimel: Judí@s, Mexican@s LGBT, Familiares y Amig@s* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://guimel.mx/nos/>

Observing Transgender Day of Remembrance. *Liberal Judaism: The dynamic, cutting edge of modern Judaism* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.liberaljudaism.org/2015/11/observing-transgender-day-of-remembrance/>

Or Chayim [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://orchayim.org/>

ORENS, Beth. I'm Not Ashamed Of Being Transsexual But I Wish My Orthodox Jewish Community Would Accept It. *Huffington Post* [online]. 4.2.2018 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: https://www.huffingtonpost.co.uk/beth-orens/orthodox-jewish_b_14594854.html?guccounter=1&guce_referrer=aHR0cHM6Ly93d3cuZ29vZ2xlLmNvbS8&guce_referrer_sig=AQAAAJfo7b4_slaaSQD6pU5cThFmFfTcGta9B_X8W-wzfYLUB1hDgwXNX4rHAxVsqXwk6FOY66sn23aBK3mV5KJ6Nltw9suoWQemZM1bTP-Djvg3qwLL92r9JJJOrk5eU10nq9INDQY4jAYfShk0MCYVwZ6L_3affWtHsHoMiwI-05Yj

OSTER, Marcy. Orthodox rabbis in Israel send letter of support to bullied transgender teen. *The Times of Israel* [online]. 23.4.2019 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://www.timesofisrael.com/orthodox-rabbis-in-israel-send-letter-of-support-to-bullied-transgender-teen/>

Our Members. *The World Congress: Keshet Ga'avah* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <http://glbtjews.org/our-members/>

Our mission and priorities. *Stonewall: Acceptance without exception* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.stonewall.org.uk/about-us/our-mission-and-priorities>

Our Mission. *Eshel* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <http://www.eshelonline.org/about-new/our-mission/>

Our Mission. *Forward* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <http://forwardorg.org/about/our-mission/>

Our Mission. *JQY* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.jqyouth.org/our-mission/>

Our Mission. *The World Congress: Keshet Ga'avah* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <http://glbtjews.org/our-mission/>

Our partners. *Rainbow Jews: Celebrating LGBT Jewish History and Heritage in the UK* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <http://www.rainbowjews.com/about-us/our-partners/>

Our Partners. *Rainbow Pilgrims: The Rites and Passages of LGBTQI migrants in Britain* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.rainbowpilgrims.com/our-partners/>

Our Partners. *Ritual Reconstructed* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://ritualreconstructed.com/our-partners/>

PELAGI, Josef. *Josef et echav* [online]. Smyrna, 1896 [cit. 2019-07-14]. Dostupné z: <http://www.hebrewbooks.org/6877>

Prayer for those who have lost their lives to transphobic violence. *Liberal Judaism: The dynamic, cutting edge of modern Judaism* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.liberaljudaism.org/2018/11/prayer-for-those-who-have-lost-their-lives-to-transphobic-violence/>

Rabbi Mike Moskowitz, Scholar-in-Residence for Trans and Queer Jewish Studies. *Beit Simchat Tora* [online]. [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://cbst.org/content/rabbi-mike-moskowitz-scholar-in-residence-for-trans-and-queer-jewish-studies>

RABINOWITZ, Mayer. *Status Of Transsexuals*. [online]. The Committee on Jewish Law and Standards of the Rabbinical Assembly, 2003 [cit. 2019-07-02]. Dostupné z: https://www.rabbinicalassembly.org/stes/default/files/assets/public/halakhah/teshuvot/20012004/rabinowitz_transsexuals.pdf

Rashi on Bekhorot [online]. [cit. 2019-07-13]. Dostupné z: https://www.sefaria.org/Rashi_on_Bekhorot?lang=bi

Rashi on Deuteronomy [online]. [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: https://www.sefaria.org/Rashi_on_Deuteronomy?lang=bi

Rashi on Genesis [online]. [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: https://www.sefaria.org/Rashi_on_Genesis?lang=bi

Rashi on Kiddushin [online]. [cit. 2019-07-13]. Dostupné z: https://www.sefaria.org/Rashi_on_Kiddushin?lang=bi

Rashi on Yevamot [online]. [cit. 2019-07-13]. Dostupné z: https://www.sefaria.org/Rashi_on_Yevamot?lang=bi

Reform Judaism [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.reformjudaism.org.uk/>

Resolution in Solidarity with the International LGBT Community [online]. The Rabbinical Assembly, 2014 [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.rabbinicalassembly.org/story/resolution-solidarity-international-lgbt-community?tp=1354>

Resolution in Support of Equal Rights and Inclusion for Gay, Lesbian, Bisexual, And Transgender (GLBT) Persons [online]. The Rabbinical Assembly, 2011 [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.rabbinicalassembly.org/story/resolution-support-equal-rights-and-inclusion-gay-lesbian-bisexual-and-transgender-glbt>

Resources. *Trans Torah* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <http://www.transtorah.org/resources.html>

Sefer HaChinukh [online]. [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: https://www.sefaria.org/Sefer_HaChinukh?lang=bi

Services. *Trans Torah* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <http://www.transtorah.org/services.html>

SHARON, Alina Dain. Israel and Arab Countries Are Miles Apart on LGBT Rights. *Outword Magazine* [online]. [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <http://www.outwordmagazine.com/inside-outword/glb-news/1239-israel-and-arab-countries-are-miles-apart-on-lgbt-rights>

SHARZER, Leonard. *Transgender Jews and Halakhah*. [online]. The Committee on Jewish Law and Standards of the Rabbinical Assembly, 2017 [cit. 2019-07-02]. Dostupné z: <https://www.rabbinicalassembly.org/sites/default/files/public/halakhah/teshuvot/2011-2020/transgender-halakhah.pdf>

SHERWOOD, Harriet. Transgender Jewish woman wins review of child contact case. *The Guardian* [online]. 20.12.2017 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/law/2017/dec/20/high-court-custody-case-transgender-ultra-orthodox-jewish-woman>

SHERWOOD, Harriet. Transgender ultra-Orthodox case reveals painful clash of minority Communities. *The Guardian* [online]. 3.2.2017 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2017/feb/03/transgender-ultra-orthodox-court-case-reveals-painful-clash-of-minority-communities>

SHERWOOD, Harriet. Ultra-Orthodox rabbis call for boycott of Jewish arts centre over LGBT support. *The Guardian* [online]. 3.12.2017 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2017/dec/03/ultra-orthodox-rabbis-boycott-jewish-cultural-centre-gay-lgbt-support>

SCHIFRIN, Dan. Stanford prof: Talmudic rabbis were into analyzing sexuality. *The Jewish News of Northern California* [online]. 19.9.2014 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://www.jweekly.com/2014/09/19/the-space-between-stanford-prof-talmudic-rabbis-were-into-analyzing-sexuali/>

SIRKES, Joel. *Bayit Chadash (Bach)* [online]. [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: <https://www.sefaria.org/Bach?lang=bi>

Slovníček pojmů. *Spolu out* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <http://spoluout.cz/o-tematu/slovnicek-pojmu/>

SOFER, Jakov Chajim. *Kaf HaChayim on Shulchan Arukh, Orach Chayim* [online]. [cit. 2019-07-13]. Dostupné z: https://www.sefaria.org/Kaf_HaChayim_on_Shulchan_Arukh,_Orach_Chayim?lang=bi

Steinsaltz on Rosh Hashanah [online]. [cit. 2019-07-13]. Dostupné z: https://www.sefaria.org/Steinsaltz_on_Rosh_Hashanah?lang=bi

Steinsaltz on Yevamot [online]. [cit. 2019-07-13]. Dostupné z: https://www.sefaria.org/Steinsaltz_on_Yevamot?lang=bi

Support for the Inclusion and Acceptance of the Transgender and Bisexual Communities [online]. Commission on Social Action of Reform Judaism, 2003 [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: <https://www.bjpa.org/search-results/publication/7791>

Surgery for Transsexuals [online]. Central Conference of American Rabbis, 1971 [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: <https://www.ccarnet.org/ccar-responsa/mrr-128-133/>

Tel Aviv named world's best gay city. *Ynet news* [online]. 1.11.2012 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4174274,00.html>

The Dina Blog [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://dinablog.wordpress.com/>

The Project. *Rainbow Pilgrims: The Rites and Passages of LGBTQI migrants in Britain* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.rainbowpilgrims.com/the-project/>

The Project. *Ritual Reconstructed* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://ritualreconstructed.com/the-project/>

The Rainbow Jews project. *Rainbow Jews: Celebrating LGBT Jewish History and Heritage in the UK* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <http://www.rainbowjews.com/about-us/the-project/>

The Reform Movement. *Union for Reform Judaism* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://urj.org/reform-movement>

The Rights of Transgender and Gender Non-Conforming Individuals [online]. Central Conference of American Rabbis, 2015 [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.ccarnet.org/ccar-resolutions/rights-transgender-and-gender-non-conforming-indiv/>

The Second Transition [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <http://thesecondtransition.blogspot.com/>

The William Davidson digital edition of the Koren Noé Talmud: with commentary by Rabbi Adin Even-Israel Steinsaltz [online]. [cit. 2019-07-07]. Dostupné z: <https://www.sefaria.org/texts/Talmud>

This teen had a gender neutral b'nei mitzvah. *Jewish News: Britain's biggest Jewish newspaper* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://jewishnews.timesofisrael.com/this-teen-had-a-gender-neutral-bnei-mitzvah/>

Torah Commentary by Rabbi Bachya ben Asher [online]. [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://www.sefaria.org/Genesis.5.2?lang=bi&with=Rabbeinu%20Bahya&lang2=bi>

Tosefta [online]. [cit. 2019-07-13]. Dostupné z: <https://www.sefaria.org/texts/Tanaitic/Tosefta>

TRACHMAN, Ellen. Ultra-Orthodox Community Versus Transgender Parent, Kids In The Middle. *Above the Law* [online]. 17.1.2018 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://abovethelaw.com/2018/01/ultra-orthodox-community-versus-transgender-parent-kids-in-the-middle/?rf=1>

Trans-Care aneb Bindery a binding. *Trans*parent* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.transparentprague.cz/novinky/2018/10/13/trans-care-aneb-bindery-a-binding>

Transgender and an Existing Marriage [online]. Central Conference of American Rabbis, 2015 [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.ccarnet.org/responsa-topics/transgender-and-an-existing-marriage/>

Transgender and Bisexual Rights [online]. Women of Reform Judaism, 2003 [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: <http://www.wrj.org/sites/default/files/WRJ%20R%26S%202003%20Transgender%20and%20Bisexual%20Rights.pdf>

Twilight People Prayer. *Twilight people: Stories of faith and gender beyond the binary* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.twilightpeople.com/twilight-people-prayer/>

Union for Reform Judaism [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://urj.org/>

WALDENBERG, Eliezer. *Cic Eliezer: X* [online]. Jeruzalém, 1970 [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: <http://www.hebrewbooks.org/14509>

WALDENBERG, Eliezer. *Cic Eliezer: XI* [online]. Jeruzalém, 1973 [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: <http://www.hebrewbooks.org/14510>

WATT, Holly. Transgender woman denied contact with her ultra-Orthodox Jewish children. *The Guardian* [online]. 30.1.2017 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://amp.theguardian.com/society/2017/jan/30/transgender-woman-denied-direct-access-to-ultra-orthodox-jewish-children>

What is gender reassignment surgery?. *International Society for Sexual Medicine* [online]. [cit. 2019-07-14]. Dostupné z: <https://www.issm.info/sexual-health-qa/what-is-gender-reassignment-surgery/>

Who We Are. *Mavar* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://mavar.org.uk/who-we-are/>

YOUNG, Robin. This Ultra-Orthodox Rabbi Says His Holiest Moment Was Becoming Public LGBTQ Ally. *Wbur* [online]. 9.11.2018 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://www.wbur.org/hereandnow/2018/11/09/orthodox-rabbi-lgbtq-ally>

תהלה"ה אודותינו. [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <http://www.tehila.org.il/index.php?dir=site&page=content&cs=5014>

מה לתנועה הרפורמית ולגאוה?. התנועה הרפורמית: יהדות מתקדמת בישראל [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <http://www.reform.org.il/Heb/IMPJ/report.asp?ContentID=3461>

מי אנהנו. *Hilel* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.hillel.org.il/he/about>

קצת עלינו. יוצאים לשינוי [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.leshinuy.org/%d7%a7%d7%a6%d7%aa-%d7%a2%d7%9c%d7%99%d7%a0%d7%95/>

שב"ל [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.shovalgroup.org/>

Elektronické slovníky

ABZ.cz: slovník cizích slov [online]. [cit. 2019-07-13]. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/>

Lexico [online]. [cit. 2019-07-14]. Dostupné z: <https://www.lexico.com/en/>

Velký lékařský slovník [online]. [cit. 2019-07-13]. Dostupné z: <http://lekarske.slovníky.cz/>

Příloha

Slovník použitých pojmů

binder je „pomůcka k tzv. *bindingu* (z anglického *bind*=stahovat), v užším slova smyslu hovoříme o stahování prsou speciálně navrženým oděvem s příměsí pružného spandexu nebo lycry, *binding* provádějí hlavně trans muži před operací hrudníku“⁴¹³

cisgender nebo zkráceně **cis** je termín používaný k označení „jedince, jehož genderová identita odpovídá pohlaví, které mu bylo přiřazeno při narození, předpona *cis* znamená „na stejné straně““⁴¹⁴

coming-out je „proces rozpoznávání své sexuální orientace či genderové identity a začleňování tohoto aspektu osobnosti do svého osobního a společenského života i jeho sdílení s ostatními“⁴¹⁵

cross-dressing je termín označující „nošení oděvu opačného pohlaví“⁴¹⁶

FtM neboli „*female to male*“ (z ženy na muže) je zkratka „označující osobu, která se narodila jako žena a následně přijala identitu nebo vzhled muže [označujeme tak] zejména člověka, který podstoupil změnu pohlaví“⁴¹⁷

gender je pojem označující „sociálně konstruované znaky příznačné pro ženy a muže, jako jsou normy, role a vztahy mezi skupinami žen a mužů“⁴¹⁸, tento pojem se používá pro

⁴¹³ Trans-Care aneb Bindery a binding. *Trans*parent* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.transparentprague.cz/novinky/2018/10/13/trans-care-aneb-bindery-a-binding>

⁴¹⁴ CRONN-MILLS, Kirstin. *Transgender lives: complex stories, complex voices*. Minneapolis: Twenty-First Century Books, [2015], s. 78. ISBN 978-0761390220.

⁴¹⁵ Slovníček pojmů. *Spolu out* [online]. [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <http://spoluout.cz/o-tematu/slovnicek-pojmu/>

⁴¹⁶ CRONN-MILLS, Kirstin. *Transgender lives: complex stories, complex voices*. Minneapolis: Twenty-First Century Books, [2015], s. 78. ISBN 978-0761390220.

⁴¹⁷ Female to Male. *Lexico* [online]. [cit. 2019-07-14]. Dostupné z: <https://www.lexico.com/en/definition/female-to-male>

⁴¹⁸ Gender. *World Health Organisation* [online]. [cit. 2019-07-14]. Dostupné z: <https://www.who.int/gender-equity-rights/understanding/gender-definition/en/>

označení „pohlaví“ člověka „zejména pokud jde o sociální a kulturní rozdíly, spíše než o biologické“⁴¹⁹

genderová dysforie je „pocit subjektivně vnímané nepohody, která souvisí s neshodou mezi pohlavní identitou na jedné straně a svou pohlavní rolí a biologickým pohlavím na straně druhé“⁴²⁰

genderová identita neboli „pohlavní identita vyjadřuje subjektivně vnímaný pocit sounáležitosti nebo naopak rozporu s vlastním tělem, s jeho primárními a sekundárními pohlavními znaky, i se sociální rolí přisuzovanou danému pohlaví“⁴²¹

genderqueer nebo také **genderově nebinární**, **genderově fluidní**, **genderově nonkonformní** atd. jsou termíny označující „jedince, kteří mají proměnlivou genderovou identitu,⁴²² [...] tato osoba může mít genderovou identitu, která není ani mužská ani ženská, může mít genderovou identitu mužskou i ženskou zároveň, nebo se její genderová identita může nacházet někde mezi mužem a ženou“⁴²³

hormonální terapie je „předepsané podávání estrogeneru nebo testosteronu, které trans jedincům pomáhá k tomu, aby jejich tělo odpovídalo jejich genderové identitě“⁴²⁴

intersexualita je pojem „označující nedokonalou sexuální diferenciaci podmíněnou anomální genetickou determinací, vývojovými vadami gonád⁴²⁵ a genitálu nebo hormonálně, do tohoto pojmu nepatří poruchy psychického sexuálního zaměření“⁴²⁶

⁴¹⁹ Gender. *Lexico* [online]. [cit. 2019-07-14]. Dostupné z: <https://www.lexico.com/en/definition/gender>

⁴²⁰ FIFKOVÁ, Hana et al. *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*. Vyd. 2. Praha: Grada, 2008, s. 15. ISBN 978-80-247-1696-1.

⁴²¹ Tamtéž, s. 13.

⁴²² CRONN-MILLS, Kirstin. *Transgender lives: complex stories, complex voices*. Minneapolis: Twenty-First Century Books, [2015], s. 24. ISBN 978-0761390220.

⁴²³ Tamtéž, s. 78.

⁴²⁴ Tamtéž.

⁴²⁵ gonády „jsou párové pohlavní orgány (u žen vaječníky, u mužů varlata)“, viz slovník cizích slov: Gonády. *ABZ.cz: slovník cizích slov* [online]. [cit. 2019-07-13]. Dostupné z: https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?cizi_slovo=gon%C3%A1dy&typ_hledani=prefix

⁴²⁶ Intersexualita. *Velký lékařský slovník* [online]. [cit. 2019-07-13]. Dostupné z: <http://lekarske.slovníky.cz/pojem/intersexualita>

LGBT je „zkratka používaná pro označení lesbické, gay, bisexuální a transgender komunity“⁴²⁷, zkratka se používá také v těchto podobách GLBT, LGBTQ, LGBTQI, LGBTQIA (+), kde jednotlivá písmena znamenají **L**esbian (lesba), **G**ay, **B**isexual (bisexuál), **T**ransgender, **Q**ueer (queer osoba – viz dále), **I**ntersex (intersexuální osoba – viz výše), **A**sexual (asexuál)⁴²⁸

mastektomie znamená „chirurgické odstranění prsu“ (prsou)⁴²⁹

MtF neboli „male to female“ (z muže na ženu) je zkratka „označující osobu, která se narodila jako muž a následně přijala identitu nebo vzhled muže [označujeme tak] zejména člověka, který podstoupil změnu pohlaví“⁴³⁰

SRS neboli **Sex(ual) Reassignment Surgery** (operace přeměny pohlaví) je zkratka používaná pro označení „chirurgických zákroků, které pomáhají přizpůsobit tělo člověka jeho genderové identitě“⁴³¹, pro označení této operace se používají také další zkratky, které mají v češtině v podstatě stejný překlad jako SRS, a to např. **GCS** (**Genital Confirmation Surgery**),⁴³² **GRS** (**Gender Reassignment Surgery**)⁴³³ atd.

transfobie „je iracionální strach z určité osoby způsobený tím, že daná osoba vyjadřuje jinou pohlavní příslušnost, než jí byla přiřazena při narození, například pomocí hormonální léčby, operace, oděvu či kosmetiky“⁴³⁴

⁴²⁷ CRONN-MILLS, Kirstin. *Transgender lives: complex stories, complex voices*. Minneapolis: Twenty-First Century Books, [2015], s. 79. ISBN 978-0761390220.

⁴²⁸ LGBTQIA. *Lexico* [online]. [cit. 2019-07-14]. Dostupné z: <https://www.lexico.com/en/definition/lgbtqia>

⁴²⁹ Mastektomie. *Velký lékařský slovník* [online]. [cit. 2019-07-13]. Dostupné z: <http://lekarske.slovníky.cz/pojem/mastektomie>

⁴³⁰ Male to Female. *Lexico* [online]. [cit. 2019-07-14]. Dostupné z: <https://www.lexico.com/en/definition/male-to-female>

⁴³¹ CRONN-MILLS, Kirstin. *Transgender lives: complex stories, complex voices*. Minneapolis: Twenty-First Century Books, [2015], s. 78. ISBN 978-0761390220.

⁴³² Genital Confirmation Surgery (GCS). *The International Center for Transgender Care: at the American Institute for Plastic Surgery* [online]. [cit. 2019-07-14]. Dostupné z: <https://thetranscenter.com/transwomen/gcs/>

⁴³³ What is gender reassignment surgery?. *International Society for Sexual Medicine* [online]. [cit. 2019-07-14]. Dostupné z: <https://www.issm.info/sexual-health-qa/what-is-gender-reassignment-surgery/>

⁴³⁴ *Nenávistné výroky a nenávistně motivované trestné činy vůči lesbickým, homosexuálně, bisexuálně a transsexuálně orientovaným osobám* [online]. FRA: European Union Agency for Fundamental Rights, s. 1 [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1226-Factsheet-homophobia-hate-speech-crime_CS.pdf

transgender nebo zkráceně **trans** je „zastřešující termín pro osoby, jejichž genderové projevy či genderová identita jsou odlišné od genderové identity spojované s pohlavím, které jim bylo připsáno při narození“⁴³⁵

transgender muž nebo také zkráceně **trans muž** je „transsexuální osoba, která byla při narození označena za ženu, ale nyní se cítí být mužem, trans muž obvykle absolvoval určité lékařské zákroky, aby jeho biologická identita byla stejná jako jeho genderová identita“⁴³⁶

transgender žena nebo také **trans žena** je „transsexuální osoba, která byla při narození označena za muže, ale nyní se cítí být ženou, trans žena obvykle absolvovala určité lékařské zákroky, aby její biologická identita byla stejná jako její genderová identita“⁴³⁷

transsexuál je jedinec, který „si přeje žít a být akceptován jako příslušník opačného pohlaví, obvyklý je [u něj/ní] pocit nespokojenosti s vlastním anatomickým pohlavím nebo pocit jeho nevhodnosti a přání hormonálního léčení a chirurgického zásahu, aby jeho/její tělo odpovídalo (pokud možno) preferovanému pohlaví, transsexuální identita [není] projevem duševní poruchy [a není] sdružena s intersexuální, genetickou nebo chromozomální abnormalitou“⁴³⁸

tranzice je „období, během něhož člověk začíná žít dle svého preferovaného pohlaví, tranzice může zahrnovat hormonální terapii, SRS, změnu jména nebo změny v oficiálních dokumentech, které budou odrážet nové pohlaví dané osoby“⁴³⁹

queer je výraz „označující sexuální nebo genderovou identitu, která neodpovídá zavedeným představám o sexualitě a genderu, zejména heterosexuálním normám“⁴⁴⁰

⁴³⁵ CRONN-MILLS, Kirstin. *Transgender lives: complex stories, complex voices*. Minneapolis: Twenty-First Century Books, [2015], s. 79. ISBN 978-0761390220.

⁴³⁶ Tamtéž, s. 80.

⁴³⁷ Tamtéž.

⁴³⁸ FIFKOVÁ, Hana et al. *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*. Vyd. 2. Praha: Grada, 2008, s. 17. ISBN 978-80-247-1696-1.

⁴³⁹ CRONN-MILLS, Kirstin. *Transgender lives: complex stories, complex voices*. Minneapolis: Twenty-First Century Books, [2015], s. 79. ISBN 978-0761390220.

⁴⁴⁰ Queer. *Lexico* [online]. [cit. 2019-07-14]. Dostupné z: <https://www.lexico.com/en/definition/queer>

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá různými přístupy k transgender problematice v rámci tří, respektive čtyř, hlavních proudů současného judaismu, ortodoxního – a ultra-ortodoxního – konzervativního a reformního. Tyto přístupy jsou postupně představeny a porovnány především na základě práce s responsy, rezolucemi a dalšími dokumenty, které vydávají instituce nebo autority jednotlivých denominací. Aby práce co nejvíce odrážela současnou situaci, čerpala jsem také z článků, které se transgender problematiky v judaismu týkají, a byly v posledních letech publikovány na online zpravodajských serverech. Použity byly též texty rituálů a požehnání vytvořených speciálně pro transgender Židy, informace z internetových stránek organizací podporujících transgender Židy a z webů jednotlivých židovských kongregací, a vybraná odborná literatura. Důležitou součástí práce jsou kromě toho oddíly věnující se chápání pohlaví v tradičních židovských textech, tedy v Tanachu a rabínské literatuře, a v kabale. V závěru práce je k dispozici příloha – Slovník použitých pojmů, které jsou pro transgender problematiku specifické a bez jejichž vysvětlení by nemusel být text srozumitelný.

Abstract

This diploma thesis deals with different approaches to transgender issues within the three, or more precisely four, main denominations of contemporary Judaism, orthodox - and ultra-orthodox - conservative and reform. These approaches are gradually presented and compared primarily on the basis of responses, resolutions, and other documents issued by institutions or authorities of individual denominations. In order to reflect the current situation as much as possible, I also drew from articles that concern transgender issues in Judaism and have been published on online news sites in recent years. Other important sources that were used include texts of rituals and blessings created specifically for transgender Jews, information from websites of organizations that support transgender Jews and from websites of individual Jewish congregations, and selected specialized literature. In addition, the thesis also contains two significant sections dealing with gender perception in traditional Jewish texts, i.e. Tanach and Rabbinic Literature, and in Kabbalah,. At the end of the thesis there is an appendix attached - Glossary of used terms, which are particularly employed within the frame of transgender issues. Without explanation of these terms the text might not be comprehensible.